

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA HISTORIE

**VÝVOJ BÁDÁNÍ O ŘÍMSKÝCH
PAMÁTKÁCH NA MORAVĚ
(1918–1976)**

Bakalářská diplomová práce

Autor práce: Jakub Mráz

Vedoucí práce: PhDr. Ivana Koucká

OLOMOUC 2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou diplomovou práci vypracoval zcela samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 22. 4. 2013

Podpis:

Poděkování

Rád bych na tomto místě vyjádřil své poděkování PhDr. Ivaně Koucké, Doc. PhDr. Eduardu Droberjarovi, Ph.D., Mgr. Filipu Hradilovi a Mgr. Lukáši Svobodníkovi za poskytnuté konzultace, cenné rady a připomínky k mé bakalářské diplomové práci.

Obsah

1 Úvod.....	6
2 Římské mince.....	12
2.1 Charakteristika problematiky.....	12
2.2 Vývoj bádání do roku 1918.....	13
2.3 Vývoj bádání mezi lety 1918–1976.....	19
3 Mušov–Hradisko.....	46
3.1 Charakteristika problematiky.....	46
3.2 Vývoj bádání do roku 1918.....	47
3.3 Vývoj bádání mezi lety 1918–1976.....	48
4 Římské importy.....	72
4.1 Charakteristika problematiky.....	72
4.2 Vývoj bádání do roku 1918.....	72
4.3 Vývoj bádání mezi lety 1918–1976.....	75
5 Závěr.....	98
6 Použité prameny a literatura.....	101
6.1 Prameny.....	101
6.1.1 Prameny obecné povahy.....	101
6.1.2 Prameny ke kapitole: Římské mince.....	103
6.1.3 Prameny ke kapitole: Mušov–Hradisko.....	107
6.1.4 Prameny ke kapitole: Římské importy.....	108
6.2 Literatura.....	110
6.2.1 Bibliografie.....	110
6.2.2 Dějiny bádání.....	111

6.2.3 Slovníky, lexikony a encyklopedie.....	113
7 Seznam použitých zkratek.....	114
8 Anotace.....	115
9 Summary.....	117
10 Obrazová a mapová příloha.....	120

1 Úvod

Předložená bakalářská práce se zabývá vývojem bádání o římských památkách na Moravě v letech 1918 až 1976. Dolní časová hranice souvisí se vznikem Československé republiky, kdy došlo k obnovení vědecké práce, za 1. světové války strádající, a jejímu postupnému rozvoji. To platí i pro moravskou archeologii. Pro tu byl vznik Československé republiky impulzem, jenž vedl k nárůstu archeologických výzkumů, rozšiřování nálezového fondu a vzniku nových, vědeckých teorií a interpretací života v pravěku. Dobu římskou a otázku přítomnosti Římanů na Moravě nevyjímaje. Tím se tato etapa bádání o římských památkách, která začala v roce 1918, odlišovala od doby předcházející, charakterizované amatérským sběratelstvím a počátky vědecké archeologie.

Horní hranicí této práce je rok 1976, kdy došlo k výstavbě tří velkých vodních nádrží na řece Dyji na jižní Moravě u Mušova, známého svou důležitostí pro dobu římskou a římské památky na Moravě. Před samotným zahájením stavebních prací došlo k rozsáhlým záchranným archeologickým výzkumům na desítkách lokalit v dané oblasti.¹ Tyto výzkumy měly za úkol zachránit co největší množství archeologického materiálu, velké historické a archeologické hodnoty, před jeho zničením. To bylo impulzem k obnovení vědeckého bádání o římských památkách na Moravě, neboť se stavební práce a archeologické výzkumy dotkly nejvýznamnější lokality v problematice římských památek na Moravě Mušova–Hradiska. Tím začala zcela nová etapa bádání trvající dodnes.

¹TEJRAL, Jaroslav: *Mušov Hradisko*. In: KORDIOVSKÝ, Emil: *Mušov (1276–2000)*. Pasohlávky 2000, s. 150.

Římskými památkami jsou v této práci myšleny všechny movité i nemovité předměty, pocházející z římských provincií nebo z území Itálie, vyskytující se na Moravě v rozmezí od pozdní doby laténské, přes celou dobu římskou a období stěhování národů, tedy v první polovině 1. tisíciletí našeho letopočtu.²

Hlavním cílem této práce je zjistit, jakým vývojem prošly dějiny bádání o římských památkách na Moravě v letech 1918 až 1976. Kdo se jimi v této době zabýval. Co byly hlavní body jejich výzkumu. K jakým závěrům tito badatelé dospěli. Jakým způsobem se vzájemně ovlivňovali ve svých názorech a závěrech. To znamená, že jde o zhodnocení prací těchto odborníků a jejich přispění ke zkoumané problematice, v rámci vymezeného časového úseku.

Práce je rozdělena do tří hlavních částí. V první z nich se budu zabývat vývojem bádání o římských mincích nalezených na Moravě. Tato kapitola má za úkol zhodnotit přínos badatelů, působících mezi lety 1918 až 1976, k objasnění základních problémů římských mincí nalezených na Moravě. Jakým způsobem přispěli tito vědci ke zlepšení bádání o římských mincích na Moravě. Jakým problémům se věnovali ve svých publikacích a závěry, ke kterým dospěli ve svém výzkumu.

Další kapitola se bude věnovat problematice bádání o Mušově–Hradisku v letech 1918 až 1976. Zmapuje tak dobu od prvních vědeckých úvah o významu této lokality a prvních profesionálních archeologických výzkumů zde realizovaných. Až po období, kdy již byly závěry badatelů zastaralé a bylo potřeba provést výzkum nový, jenž by objasnil nezodpovězené otázky.

²DROBERJAR, Eduard: *Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě*. Praha 2002, s. 104.

Třetí kapitola přinese přehled vývoje bádání o římských a římsko–provinciálních importech z Moravy v rozmezí let 1918 až 1976. Koncentruji se zde na to, jakými předměty se badatelé v této době zabývali a jaké teorie k pochopení a interpretaci výskytu importů na Moravě, ve svých pracích vytvářeli.

Součástí práce je také obrazová příloha. Obsahuje významné mapy, nákresy a fotografie vytvořené badateli, zabývajícími se problematikou římských památek na Moravě. Bude se skládat ze základních materiálů, důležitých pro pochopení dané problematiky.

Z výše uvedených informací vyplývá, že při psaní této práce budu vycházet hlavně ze studia pramenů. Základními prameny bakalářské práce se staly jednotlivá díla a články badatelů, zabývajících se zkoumanou problematikou v letech 1918 až 1976. Tyto práce obsahují velké množství významných informací k danému tématu. Proto jsou z hlediska historického významnými prameny. Důležité je sledovat pokrok, vývoj či stagnaci v dílech jednotlivých autorů, oproti jiným.

Publikace a články jsem shromáždil na základě studia bibliografií Karla Svobody *Bibliografie českých prací o antice za léta 1775–1900*³ a *Bibliografie českých a slovenských prací o antice za léta 1901–1950*.⁴ Další významnou použitou prací se stala *Bibliografie řeckých a latinských studií v Československu, za léta 1951–1960* od Ladislava Vidmana.⁵ Podrobný seznam literatury k tématu obsahuje také *Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě* Eduarda Droberjara.⁶ Práce ke kapitole

³SVOBODA, Karel: *Bibliografie českých prací o antice za léta 1775–1900*. Jednota českých filologů. Praha 1947.

⁴SVOBODA, Karel: *Bibliografie českých a slovenských prací o antice za léta 1901–1950*. Praha 1961.

⁵VIDMAN, Ladislav: *Bibliografie řeckých a latinských studií v Československu, za léta 1951–1960*. Praha 1966.

⁶DROBERJAR, Eduard: *Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě*. Praha 2002, s. 403–446.

věnující se římským mincím na Moravě byly získány z díla Karla Kurze *Mince starověkého Řecka a Říma, antická numismatika*.⁷

Doplňujícím zdrojem informací se pro mě stala sekundární literatura.⁸ Vzhledem k neexistenci publikace zaměřené na vývoj bádání o římských památkách na Moravě, bylo nutné vycházet z prací zaměřených na problematiku doby římské nebo pravěku celého Československa. Důležitý článek na dané téma vydal Ivan Peškař pod názvem *Doba římského císařství na Moravě*.⁹ Autor se souhrnně zabýval problematikou dějin bádání o celé době římské na Moravě mezi lety 1919 až 1968. Velký důraz je zde kladen na germánskou archeologii, zmínil ale také římské a římsko–provinciální nálezy z Moravy. Dějinám bádání o době stěhování národů se věnoval Jaroslav Tejral v článku *Pozdní doba římská a stěhování národů na Moravě*.¹⁰

Vývoj bádání o době římské v Čechách shrnula Alena Rybová ve stati *Padesát let bádání o době římské v Čechách*¹¹ a Vladimír Sakař v příspěvku *K vybrané problematice doby římské v Čechách*.¹² Nejnověji se ke stejnému tématu vyjádřil Vladimír Salač v knize *Archeologie pravěkých Čech 8* v kapitole *Doba římská – dějiny bádání*.¹³ Tyto práce jsou ale zaměřeny hlavně na problematiku Čech. Moravskou archeologií se zabývají pouze okrajově, převážně u autorů zkoumajících území celého Československa.

⁷KURZ, Karel: *Mince starověkého Řecka a Říma, antická numismatika*. Praha 2006, s. 251–264.

⁸Bibliografické záznamy všech titulů sekundární literatury jsou uvedeny v seznamu pramenů a literatury.

⁹PEŠKAŘ, Ivan: *Doba římského císařství na Moravě*. In: KRUMPHANZLOVÁ, Zdeňka: *Vývoj archeologie v Čechách a na Moravě 1919–1968*. Praha 1972, s. 173–182.

¹⁰TEJRAL, Jaroslav: *Pozdní doba římská a stěhování národů na Moravě*. In: KRUMPHANZLOVÁ, Zdeňka: *Vývoj archeologie v Čechách a na Moravě 1919–1968*. Praha 1972, s. 183–196.

¹¹RYBOVÁ, Alena: *Padesát let bádání o době římské v Čechách*. In: KRUMPHANZLOVÁ, Zdeňka: *Vývoj archeologie v Čechách a na Moravě 1919–1968*. Praha 1972, s. 159–167.

¹²SAKAŘ, Vladimír: *K vybrané problematice doby římské v Čechách*. In: KRUMPHANZLOVÁ, Zdeňka: *Vývoj archeologie v Čechách a na Moravě 1919–1968*. Praha 1972, s. 168–172.

¹³SALAČ, Vladimír: *Doba římská – dějiny bádání*. In: SALAČ, Vladimír (ed.): *Archeologie pravěkých Čech 8. Doba římská a stěhování národů*. Praha 2008, s. 12–17.

Dějiny bádání o pravěku Moravy se zabývala Jana Vignatiová v *Přehledu vývoje archeologického bádání na Moravě do začátku XX. století*.¹⁴ Tato práce poskytuje shrnutí dějin archeologického bádání v 18. a 19. století. Autorka skončila rokem 1918, který považovala za významný zlom pro moravskou archeologii.¹⁵ Bádání o pravěku na celém území České republiky se věnoval Karel Sklenář ve *Vývoji poznání pravěku a rané doby dějinné v Českých zemích*.¹⁶ Velký důraz je zde kladen na významné badatele, vznik a vývoj jednotlivých archeologických institucí a spolků v 19. století.

Moravské numismatice a bádání nejen o římských mincích je určena práce *Dvě století vědecké numismatiky v Českých zemích (1771–1971)* Emanuely Nohejlové–Prátové a Eduarda Šimka.¹⁷ Dále také publikace Karla Kurze *Mince starověkého Řecka a Říma, antická numismatika*.¹⁸ Kde lze nalézt i vysvětlení důležitých numismatických pojmů, vztahujících se k této práci.

Jednotlivým osobnostem moravské archeologie, působících v problematice římských památek na Moravě, se věnovali Karel Sklenář a Zuzana Sklenářová v *Biografickém slovníku českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů*.¹⁹ Zmínky o významných osobnostech na pomezí historie a archeologie lze nalézt v díle Františka Kutnara a Jaroslava Marka *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku*

¹⁴VIGNATIOVÁ, Jana: *Přehled vývoje archeologického bádání na Moravě do začátku XX. století*. Zprávy čs. společnosti archeologické při Čs. akademii věd, 17, 1975, sešit 3, s. 93–125.

¹⁵Tamtéž, s. 121.

¹⁶SKLENÁŘ, Karel: *Vývoj poznání pravěku a rané doby dějinné v Českých zemích*. In: BOUZEK, Jan a kol.: *Dějiny archeologie II*. 2. vyd. Praha 1984, s. 7–60.

¹⁷NOHEJLOVÁ–PRÁTOVÁ, Emanuela – ŠIMEK, Eduard: *Dvě století vědecké numismatiky v Českých zemích (1771–1971)*. Praha 1971.

¹⁸KURZ, Karel: *Mince starověkého Řecka a Říma, antická numismatika*. Praha 2006.

¹⁹SKLENÁŘ, Karel–SKLENÁŘOVÁ, Zuzana: *Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů*. Praha 2005.

*třicátých let 20. století.*²⁰ Základní informace k moravským badatelům obsahuje práce Eduarda Droberjara *Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě.*²¹ Tato práce slouží i k vysvětlení jednotlivých pojmů problematiky vývoje bádání o římských památkách na Moravě. Podle ní taktéž sjednocuji transkripci antických vlastních a zeměpisných jmen.

²⁰KUTNAR, František–MAREK, Jaroslav: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století.* 3. vyd. Praha 2009.

²¹DROBERJAR, Eduard: *Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě.* Praha 2002.

2 Římské mince

2.1 Charakteristika problematiky

Nalezených římských mincí je z Moravy známo velké množství. Samozřejmostí je přítomnost římských mincí na lokalitách s doloženou přítomností římských vojsk, jako je tomu například v Mušově.²² Daleko zajímavějším úkolem moravské numismatiky je, sledovat mince nalezené mimo tyto římské lokality, protože mohou autorům sloužit k vytváření různých interpretací a teorií o významu římských mincí v barbariku.

Jedna z teorií se snaží interpretovat, kudy vedly obchodní cesty a komunikace z římských provincií do oblasti za jejich hranicemi. Jiná teorie se věnuje významu římských mincí pro Germány, kteří v době římské neměli mince vlastní. Ta si klade otázku, jakým způsobem byly mince používány za hranicemi Římské říše. Další teorie se zabývá přínosem římských mincí k datování jiných nálezů, či nálezových okolností z doby římské.²³

Jak již bylo uvedeno v úvodu práce, tato kapitola má za úkol zhodnotit přínos badatelů, působících mezi lety 1918 až 1976. Jakým způsobem tito odborníci přispěli k objasnění základních problémů interpretace římských mincí nalezených na Moravě. Zhodnocení jejich prací a teorií. Jakým problémům se věnovali ve svých publikacích a uvedení závěrů, ke kterým dospěli ve svém vědeckém výzkumu.

²²KŘÍŽEK, František: *K datování římské stanice na mušovském Burgstallu*. Příroda, 28, 1935, s. 295; Týž: *Římské mince z Mušova*. NČ, 16–7, 1940–1941, s. 13; SKUTIL, Josef: *Římské mince z Mušova*. OP, 3, 1924, č. 2, s. 137; Týž: *Nálezy římských mincí v Mušově*. NČČ, 1, 1925, s. 132.

²³KURZ, Karel: *Mince starověkého Řecka a Říma. Antická numismatika*. Praha 2006, s. 18.

2.2 Vývoj bádání do roku 1918

První zmínky o římských mincích na Moravě se objevily v renesanci. Psal o nich již Jan Dubravius ve svém díle *Historia Regni Bohemiae*.²⁴ Další informaci o římském nálezu nám podal Jan Mirotický v 16. století, který se zabýval nálezem římských mincí na Hané ve svém překladu knihy *Boemia Aubana*.²⁵ Dalším autorem, který ve své práci narazil na problematiku doby římské byl Tomáš Pešina z Čechorodu v díle *Mars Moravicus* z roku 1663. Neopomenul zmínit neobvyklou koncentraci římských mincí z oblasti Mušova.²⁶ Stejným tématem se zabýval i Otto Steinbach v díle *Kurze Geschichte des Markgrafthums Mähren für die Jugend*.²⁷

Problematice římských mincí nalezených na území Čech a Moravy se věnoval i Jan Erazim Vocel v díle *Pravěk země české*.²⁸ Na základě nálezů těchto mincí se snažil zdůraznit význam a vliv římské kultury na českomoravské území. Vycházel z předpokladu intenzivních styků mezi Germány sídlícími na tomto území a římskými provinciemi. Dalším bodem jeho práce byla přítomnost římských legií na českomoravském území. Podle jeho názoru římské legie překročily Dunaj, pokračovaly dále na sever a zřídily si opěrné body v Čechách.²⁹ Otevřel tak základní problémy studia doby římské na našem území, které stále ještě nejsou zcela uzavřeny.³⁰

²⁴Jeho zprávu o nálezů zlatých a stříbrných mincí z Hané uvedl Inocenc Ladislav Červinka v díle: ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Římské mince z nálezů Moravě*. ČVSMO, 55, 1946, s. 3.

²⁵SKLENÁŘ, Karel: *Vývoj poznání pravěku a rané doby dějinné v Českých zemích*. In: BOUZEK, Jan a kol.: *Dějiny archeologie II*. 2. vyd. Praha 1984, s. 11.

²⁶DROBERJAR, Eduard: *Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě*. Praha 2002, s. 196.

²⁷ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Římské mince z nálezů Moravě*. ČVSMO, 55, 1946, s. 3.

²⁸BOUZEK, Jan: *Dějiny klasické archeologie a antického sběratelství v Českých zemích*. In: BOUZEK, Jan a kol.: *Dějiny archeologie II*. 2. vyd. Praha 1984, s. 126.

²⁹SAKAŘ, Vladimír: *K vybrané problematice doby římské v Čechách*. In: KRUMPHANZLOVÁ, Zdeňka: *Vývoj archeologie v Čechách a na Moravě 1919–1968*. Praha 1972, s. 168.

³⁰SALAC, Vladimír: *Doba římská–dějiny bádání*. In: SALAC, Vladimír (ed.): *Archeologie pravěkých Čech* 8. Doba římská a stěhování národů. Praha 2008, s. 12.

Autor byl stoupenec romantické syntézy, ale v jeho práci se projeví i novátorské tendence.³¹ Vocel stanovil základy archeologie jako vědy v českých zemích a díky jeho práci stoupla její prestiž i v zahraničí. Zasloužil se o popularizaci archeologie mezi nevědeckou, ale také vědeckou společností.

Konec 19. století se nesl ve znamení nástupu nové generace archeologů, kteří přistupovali k problematice doby římské profesionálněji. Přesto přetrvávala jistá bezradnost v třídění památek hmotné kultury. Výjimku tvoří mince, které se daly velmi dobře zařadit díky svým nápisům. Proto byly první práce, či spíše články, o době římské na Moravě zaměřeny právě na problematiku mincí.

Roku 1893 došlo k vydání práce Jana Kniese s názvem *O římských starožitnostech na Moravě nalezených*.³² Autor se v této práci věnoval také římským mincím.³³ Knies se k římským mincím vrátil ještě v roce 1895, kdy v krátké zprávě uveřejnil nález římské mince z Blanska.³⁴ Přínos této práce byl jen velice malý. Autor pouze nalezenou minci popsal. Nezabýval se interpretací jejího významu.

Významnou moravskou osobností zabývající se římskými mincemi na přelomu 19. a 20. století byl Inocenc Ladislav Červinka. Vydal několik významných prací věnujících se této problematice.³⁵ Byl také mimo jiné majitelem jedné z největších soukromých numismatických sbírek na Moravě, obsahující velký počet římských mincí.³⁶

³¹SKLENÁŘ, Karel: *Vývoj poznání pravěku a rané doby dějinné v Českých zemích*. In: BOUZEK, Jan a kol.: *Dějiny archeologie II*. 2. vyd. Praha 1984, s. 24.

³²KNIES, Jan: *O římských starožitnostech na Moravě nalezených*. Český lid, 2, 1893, s. 616–620.

³³Tamtéž, s. 617–618.

³⁴KNIES, Jan: *Římská mince nalezená v Blansku*. ČVSMO, 12, 1895, s. 158.

³⁵ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Římská mince z Velkých Pavlovic*. ČVSMO, 10, 1893, s. 30; Týž: *Mince římské na Moravě nalezené I*. ČVSMO, 10, 1893, s. 68–70; Týž: *Římské mince na Moravě nalezené II*. ČVSMO, 10, 1893, s. 113–115; Týž: *Římské mince na Moravě nalezené III*. ČVSMO, 10, 1893, s. 161–164.

³⁶SKLENÁŘ, Karel–SKLENÁŘOVÁ, Zuzana: *Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů*. Praha 2005, s. 120.

Jedna z prvních Červinkových prací věnující se římským mincím nese název *Římská mince z Velkých Pavlovic*.³⁷ Jednalo se o stříbrný denár císaře Hadriána, nalezený na poli nedaleko Velkých Pavlovic. Červinkovi se podařilo minci získat do své soukromé sbírky.³⁸

Důležitým autorovým příspěvkem k problematice mincí byl třídílný článek *Mince římské na Moravě nalezené*.³⁹ V první části se snažil Červinka vysvětlit důležitost římských mincí nalezených na Moravě. Podle jeho názoru je to nevyvratitelný důkaz existence obchodu mezi římským a neřímským (barbarským) světem.⁴⁰ Připojil seznam míst, kde došlo k nálezům římských mincí. Většina zmíněných římských mincí přitom patřila do autorovy soukromé sbírky.⁴¹ Tento seznam pokračoval i ve druhé části článku.⁴² Ve třetí části Červinka vyzýval všechny, kteří měli zprávy o římských mincích z Moravy, aby jej o daných nálezech informovali. Autor se snažil koncentrovat co největší množství mincí ve své vlastní sbírce. O ostatních římských mincích, nacházejících se v jiných soukromých sbírkách, chtěl mít alespoň krátké popisné zprávy.⁴³

Ve stejné době se římským mincím věnoval Jaroslav Palliardi v článku *Římská mince nalezená u Vážan na Kroměřížsku*.⁴⁴ Jednalo se o drobnou měděnou minci, nalezenou na poli, uchovanou v soukromé sbírce autora, datovanou do 2. století, konkrétně do doby markomanských válek.⁴⁵ Ve stejném tématu pokračoval Palliardi článkem *Římské*

³⁷ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Římská mince z Velkých Pavlovic*. ČVSMO, 10, 1893, s. 30.

³⁸Tamtéž, s. 30.

³⁹ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Mince římské na Moravě nalezené I*. ČVSMO, 10, 1893, s. 68–70; Týž: *Římské mince na Moravě nalezené II*. ČVSMO, 10, 1893, s. 113–115; Týž: *Římské mince na Moravě nalezené III*. ČVSMO, 10, 1893, s. 161–164.

⁴⁰ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Mince římské na Moravě nalezené I*. ČVSMO, 10, 1893, s. 68.

⁴¹Tamtéž, s. 69–70.

⁴²ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Římské mince na Moravě nalezené II*. ČVSMO, 10, 1893, s. 113.

⁴³ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Římské mince na Moravě nalezené III*. ČVSMO, 10, 1893, s. 161.

⁴⁴PALLIARDI, Jaroslav: *Římská mince nalezená u Vážan na Kroměřížsku*. ČVSMO, 5, 1888, s. 85.

⁴⁵Tamtéž, s. 85.

mince na Znojemsku.⁴⁶ Autorovi se podařilo nalézt a zdokumentovat několik římských mincí, patřících převážně do 1. století našeho letopočtu. Nepustil se do žádné hlubší analýzy problému, omezil se pouze na popis mincí.⁴⁷

Svůj příspěvek k římským mincím přidal na konci 19. století i Karel Jaroslav Maška v článku *Římské mince na Moravě a v Dolních Rakousích*.⁴⁸ Všechny mince uvedené v tomto článku patří do autorovy soukromé sbírky. Nálezy jsou velice různorodé. Všechny mince pocházely z jižní Moravy a datovány byly do 1. až 3. století našeho letopočtu. Podle Mašky se jednalo o doklady obchodu mezi římskými provinciemi a oblastí za jejich hranicemi.⁴⁹

Inocenc Ladislav Červinka se problematice doby římské na Moravě věnoval i dále. V díle *O římských cestách obchodních na Moravě* se autor pokusil sledovat průběh obchodních cest na základě rozložení mincí.⁵⁰ Bohužel byl do značné míry omezen pomalu se rozrůstajícím nálezovým fondem. Přesto Červinka vyvozuje, že obchodní cesty směřovaly na Moravu z Carnunta, a pokračovaly dále na sever k Baltskému moři.⁵¹ Nejdůležitějším obchodním artiklem byl podle autorova názoru jantar.⁵² Hlavní význam prací I. L. Červinky spočíval v tom, že neuváděl pouze soupisy nalezených římských mincí z Moravy, ale pokusil se také o interpretaci jejich významu.

Krátkou zprávu o nálezu římské mince u Nákla podal v roce 1898 Karel Fišara.⁵³ Minci datoval do druhé poloviny 2. století.⁵⁴ Krátce nato zveřejnil druhý nález římské

⁴⁶PALLIARDI, Jaroslav: *Římské mince na Znojemsku*. ČVSMO, 10, 1893, s. 31.

⁴⁷Tamtéž, s. 31.

⁴⁸MAŠKA, Karel Jaroslav: *Římské mince na Moravě a v Dolních Rakousích*. ČVSMO, 10, 1893, s. 70.

⁴⁹Tamtéž, s. 70.

⁵⁰ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *O římských cestách obchodních na Moravě*. Brno 1895, s. 8.

⁵¹Tamtéž, s. 26.

⁵²Tamtéž, s. 4.

⁵³FIŠARA, Karel: *Nález římské mince z Nákla*. ČVSMO, 15, 1898, s. 71.

⁵⁴Tamtéž, s. 71.

mince z Nákla.⁵⁵ I ta byla určena do druhé poloviny 2. století, konkrétně do doby po skončení markomanských válek. Nápis na minci byl bohužel nečitelný.⁵⁶ Autor se zaměřil pouze na popis nalezených mincí. V jeho práci nenalezneme žádné pokusy o objasnění významu římských mincí v barbariku. Přínos autora spočívá ve snaze numismaticky zmapovat okolí Nákla.

Oblast Blažovic u Slavkova se pokusil zpracovat amatérský archeolog a numismatik Alojs Procházka v článku *Římské mince z Blažovic (u Slavkova)*.⁵⁷ V této oblasti bylo v posledním desetiletí 19. století nalezeno přes dvacet bronzových a stříbrných římských mincí. Většinu z nich datoval do 1. století našeho letopočtu. Jejich uložení je bohužel neznámé, protože většinu z nich si rozebrali místní obyvatelé.⁵⁸ Tato práce byla opět pouze informativní, bez hlubší analýzy problematiky mincí z doby římské na Moravě.

Roku 1900 vydal Červinka publikaci *Sbírka pravěkých starožitností*.⁵⁹ V kapitole věnované kultuře římského císařství se autor věnoval nejenom mincím, ale také dalšímu archeologickému materiálu z tohoto období, a to konkrétně keramice.⁶⁰ Mince přesto svým množstvím převládaly.⁶¹ Červinka uvedl 34 moravských lokalit, na kterých byly nalezeny římské mince. Nechybí významné lokality jako Mušov, Brno a Prostějov.⁶² Autor se nepouštěl do žádné hlubší analýzy mincí, uvádí pouze římské císaře na nich zobrazené a z jakého materiálu byly mince zhotovené. Převládaly bronzové mince s vyobrazením Marka Aurelia.⁶³

⁵⁵FIŠARA, Karel: *Nález římské mince v Nákle*. ČVSMO, 17, 1900, s. 70.

⁵⁶Tamtéž, s. 70.

⁵⁷PROCHÁZKA, Alojs: *Římské mince z Blažovic (u Slavkova)*. ČVSMO, 17, 1900, s. 70.

⁵⁸Tamtéž, s. 70.

⁵⁹ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Sbírka pravěkých starožitností*. Uherské Hradiště 1900.

⁶⁰Tamtéž, s. 33.

⁶¹Tamtéž, s. 34.

⁶²Tamtéž, s. 35–36.

⁶³Tamtéž, s. 36.

Tato práce by se dala považovat za autorovu přípravu k dílu daleko většímu. Tou se stala publikace *Morava za pravěku*, ve které shrnul všechny soudobé znalosti o jednotlivých kulturách pravěku na Moravě.⁶⁴ Dobu římskou (nebo také dobu římského císařství, jak ji autor nazval) vymezil lety 50 až 450 našeho letopočtu.⁶⁵ Mylně zařadil k nálezům z tohoto období i některé předměty starší, dnes určené jako laténské.⁶⁶ Tyto omyly nalezneme také v jeho starších dílech.⁶⁷

Mince jsou v této práci pro Červinku významným dokladem obchodu mezi římskými provinciemi a barbarikem.⁶⁸ Na základě jednotlivých nálezů se snažil vytvořit mapu cest, které procházely Moravou z Podunají dále na sever až k Baltskému moři. Mince byly podle Červinky vyměňovány převážně za jantar, kožešiny a med.⁶⁹ Největší koncentraci mincí lze nalézt na jižní Moravě, kde předpokládal sjednocení několika obchodních tras, směřujících ze severu na jihovýchod do Carnunta.⁷⁰ Uvedl celkem 80 lokalit, na kterých se podařilo nalézt římské mince.⁷¹ Většinou jako samostatný nález, bez nálezových okolností. Převažovaly mince datované do 2. století, často s vyobrazením Marka Aurelia. Červinka opět navazoval na své snahy o hlubší analýzu římských mincí z Moravy a pokusil se o jejich interpretaci.

Po této práci nastala v moravské numismatice výrazná odmlka. Složitá politická situace prvních dvaceti let 20. století, související s úpadkem Habsburské monarchie, 1. světovou válkou a vznikem Československé republiky. Všechny tyto události zapříčinily

⁶⁴ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Morava za pravěku*. Brno 1902.

⁶⁵Tamtéž, s. 279.

⁶⁶Tamtéž, s. 278–279.

⁶⁷ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Sbírka pravěkých starožitností*. Uherské Hradiště 1900, s. 11.

⁶⁸ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Morava za pravěku*. Brno 1902, s. 284.

⁶⁹Tamtéž, s. 284.

⁷⁰Tamtéž, s. 284–285.

⁷¹Tamtéž, s. 278.

částečný úpadek bádání o římských mincích. To se ale změnilo po uklidnění situace v roce 1918, kdy se badatelé mohli vrátit ke své vědecké práci.

2.3 Vývoj bádání mezi lety 1918–1976

Problematicke římských mincí na Moravě se věnoval Emanuel Šimek v roce 1923 ve své práci *Čechy a Morava za doby římské*.⁷² Mince z Moravy podle jeho názoru představovaly důkaz o obchodních stycích této oblasti s Podunajím.⁷³ Morava byla podle Šimkova názoru důležitou spojnici na cestě z podunajských provincií k Baltskému moři a zpět.⁷⁴ Více se této problematice věnoval ve spojitosti s římskými importy.⁷⁵ Římskými mincemi se zabýval i v díle *Velká Germanie Klaudia Ptolemaia*.⁷⁶ Omezil se však pouze na konstatování, že Germáni vlastní mince v době římské nerazili a ani je nepoužívali. Znali mince a jejich význam jen z obchodních styků s římskými provinciemi v Podunají.⁷⁷ Na této práci lze vidět snahy autora o interpretaci významu nalezených římských mincí z Moravy.

V roce 1925 publikoval Josef Schráníl článek *Nálezy antických mincí v Čechách a význam jejich pro datování*.⁷⁸ Tento článek se sice věnoval hlavně území Čech, ale jeho význam zasahuje i na Moravu. Schráníl varoval před přeceňováním nálezů římských mincí na českomoravském území. Římské mince jsou podle autora takové mince, které nebyly raženy na území Čech a Moravy, ale dostávaly se na dané území z římských provincií

⁷²ŠIMEK, Emanuel: *Čechy a Morava za doby římské*. Praha 1923.

⁷³Tamtéž, s. 83.

⁷⁴Tamtéž, s. 84.

⁷⁵Viz kapitola: Římské importy

⁷⁶ŠIMEK, Emanuel: *Velká Germanie Klaudia Ptolemaia*. sv. IV. Brno 1953, s. 166–167.

⁷⁷Tamtéž, s. 167.

⁷⁸SCHRÁNIL, Josef: *Nálezy antických mincí v Čechách a význam jejich pro datování*. NČČ, 1, 1925, s. 23–27.

v době římské a stěhování národů. Začaly se objevovat v době kolem přelomu letopočtu a vyskytovaly se až do 5. století.⁷⁹ Problémem byla skutečnost, že římské mince byly shromažďovány i ve středověku a jejich sbírání bylo populární také v renesanci. Proto mohou být některé nalezené mince do jisté míry matoucí, protože nemusí nutně pocházet z doby římské.⁸⁰ Dalším problémem pro datování je, že Germáni si často doslova vybírali, jaké mince chtějí a dávali přitom přednost mincím starším, obecně známým.⁸¹

Dále se Schráníl snažil roztrždit nálezy římských mincí podle jejich důležitosti. První kategorií byly hromadné nálezy.⁸² Druhou kategorií určil jako mince z hrobů a mince nalezené na sídlištích římského typu.⁸³ Třetí kategorií tvořily nálezy ojedinělé. Ty se vyskytovaly na území Čech a Moravy nejčastěji.⁸⁴

Schráníl se věnoval také otázce, do jaké míry je možné podle nálezů mincí datovat jiné společně nalezené předměty, či nálezové celky. Došel k závěru, že pro první tři století našeho letopočtu se nelze na římské mince spolehnout. Jejich datování bylo totiž velice nepřesné, neboť mince byly nějaký čas v oběhu, než došlo k jejich ztracení, či záměrnému uložení do země.⁸⁵

Závěr článku je věnován problematice využití římských mincí Germány. Schráníl tvrdil, že mince používali jako kus cenného kovu, významného při směně předmětů. Svou roli hrály mince i jako ozdoby a závěsky. Tyto mince lze poznat díky jejich provrtání, sloužícímu k zavěšení.⁸⁶ Touto prací se autor významně zapojil do zlepšování

⁷⁹Tamtéž, s. 23.

⁸⁰Tamtéž, s. 23.

⁸¹Tamtéž, s. 23–24.

⁸²Tamtéž, s. 24.

⁸³Tamtéž, s. 25.

⁸⁴Tamtéž, s. 25.

⁸⁵Tamtéž, s. 26.

⁸⁶Tamtéž, s. 26–27.

a zpřesňování numismatického bádání na Moravě. Jeho práce stanovila základy pro další autory, zabývající se touto problematikou.

Nálezům čistě moravským se v této době věnoval hlavně Josef Skutil. V článku s názvem *K soupisu římských mincí z jižní Moravy* se věnoval šesti římským mincím, které se našly v pozůstalosti jistého J. Metzlera.⁸⁷ Bližší okolnosti jejich nalezení nejsou známy.⁸⁸ Následovala zpráva o drobných nálezech antických mincí z Moravy.⁸⁹ V ní popsal pět nalezených ojedinělých římských mincí.⁹⁰ Drobnou zprávou byl také článek *Římská mince z Holubic na Slavkovsku*.⁹¹ Jednalo se o popis dobře zachovalé římské mince, ze soukromé sbírky místního sběratele. Další krátkou zprávou byl *Příspěvek k soupisu římských mincí z Moravy*.⁹² Skutil zde zveřejnil 20 nových, dosud neznámých římských mincí nalezených na Moravě. Uvedl popis jednotlivých mincí a jejich datování. To se pohybovalo mezi 1. a 3. stoletím našeho letopočtu.⁹³ Autor si byl dobře vědom důležitosti publikování krátkých zpráv o nových nálezech římských mincí. Ty mohly být totiž dále využity k vytváření teorií o jejich významu v barbariku.

Dalším Skutilovým článkem byly *Nálezy římských mincí v Mušově*.⁹⁴ Autor v něm obhajoval existenci římského polního tábora u Mušova, na základě nalezených římských mincí.⁹⁵ Stejně názory zastával také v článku *Římské mince z Mušova*,⁹⁶ kde zveřejnil nález pěti nových mincí z Mušova–Hradiska. Koncentrace římských mincí na jednom místě,

⁸⁷SKUTIL, Josef: *K soupisu římských mincí z jižní Moravy*. NČČ, 1, 1925, s. 130–131.

⁸⁸Tamtéž, s. 131.

⁸⁹SKUTIL, Josef: *Drobné nálezy antických mincí z Moravy*. NČČ, 1, 1925, s. 131–132.

⁹⁰Tamtéž, s. 132.

⁹¹SKUTIL, Josef: *Římská mince z Holubic*. ČVSMO, 36, 1925, s. 98.

⁹²SKUTIL, Josef: *Příspěvek k soupisu římských mincí z Moravy*. ČVSMO, 38, 1927, s. 136–137.

⁹³Tamtéž, s. 137.

⁹⁴SKUTIL, Josef: *Nálezy římských mincí v Mušově*. NČČ, 1, 1925, s. 132.

⁹⁵Tamtéž, s. 132.

⁹⁶SKUTIL, Josef: *Římské mince z Mušova*. OP, 3, 1924, s. 137.

představuje podle autora dostatečný doklad o přítomnosti Římanů na Moravě.⁹⁷ Skutil si byl dobře vědom významu mušovské lokality, pro bádání o době římské na Moravě.

Po několika drobných článcích se Josef Skutil dopracoval ke své stěžejní práci pro antickou numismatiku na Moravě. Touto prací byl *Soupis antických mincí nalezených na Moravě*.⁹⁸ Autor zde předložil soupis všech známých římských mincí, vyskytujících se na území Moravy. Mince považoval za doklad přítomnosti Římanů na Moravě. A to jak přítomnosti římských vojenských posádek, tak také obchodníků.⁹⁹ Svůj soupis rozdělil do několika kategorií. První kategorií byly mince konzulární, pocházející z 1. a 2. století před našim letopočtem.¹⁰⁰ Druhou kategorií mince císařské. Těm věnoval největší pozornost a zabírají velkou část celé práce. Největší množství císařských mincí patřilo do 2. století našeho letopočtu.¹⁰¹ Třetí kategorii tvořily mince určené přibližně svým rázem (specifickým tvarem).¹⁰² Čtvrtou kategorií byly bronzové mince neurčené.¹⁰³ Následovaly mince blíže neurčené nebo nejasné.¹⁰⁴ A poslední kategorii tvořily mince byzantské.¹⁰⁵

Nejdůležitější byly podle Skutila mince nalezené u Mušova. Po zpracování všech zde nalezených římských mincí, získal autor dataci 37 až 326 našeho letopočtu.¹⁰⁶ Podle jeho názoru byla většina mincí z 1. století velmi dlouhou dobu v oběhu, a proto značně narušovaly datování celé lokality.¹⁰⁷ Důležitou roli hrají také římské mince z depotů.

⁹⁷Tamtéž, s. 137.

⁹⁸SKUTIL, Josef: *Soupis antických mincí nalezených na Moravě*. NČČ, 3, 1927, s. 113–171.

⁹⁹Tamtéž, s. 113.

¹⁰⁰Tamtéž, s. 119–120.

¹⁰¹Tamtéž, s. 120.

¹⁰²Tamtéž, s. 158–159.

¹⁰³Tamtéž, s. 159–160.

¹⁰⁴Tamtéž, s. 160–161.

¹⁰⁵Tamtéž, s. 162.

¹⁰⁶Tamtéž, s. 163.

¹⁰⁷Tamtéž, s. 163.

Z toho nejdůležitější byl nález z Hroznové Lhoty. Mince nalezené v tomto depotu datoval do rozmezí let 69 až 450 našeho letopočtu.¹⁰⁸

Poslední část práce věnoval Skutil odmítavému postoji k interpretaci obchodních cest na základě nálezů římských mincí. Podle jeho názoru tyto cesty jistě existovaly, ale jejich trasy byly dány hlavně rozmanitostí terénu. Přesto lze nalézt významná místa, kde nálezy mincí souvisely s obchodními cestami. Příkladem je oblast Moravské Brány.¹⁰⁹ Celkem uvedl Skutil seznam 302 římských mincí ze 125 moravských lokalit.¹¹⁰ Všechny zmíněné nálezy badatel zaznamenal do přiložené mapy Moravy.¹¹¹

Tato práce byla významným pokrokem v bádání o římských mincích z Moravy. Autor sestavil soupis všech známých lokalit a mincí zde nalezených. Stanovil také metody pro budoucí numismatickou práci. Velkým přínosem byla mapa lokalit, kterou autor pro tento soupis vytvořil.¹¹²

Příspěvky k soupisu antických mincí nalezených na Moravě přidal v roce 1933 František Křížek.¹¹³ Snažil se doplnit práci Josefa Skutila z roku 1927.¹¹⁴ Křížek zachoval podobný systém členění římských mincí, jaký zavedl Skutil. První kategorii tvořily mince republikánské.¹¹⁵ Druhou kategorií mince principátu a dominátu. Tyto mince opět výrazně převládaly.¹¹⁶ Do třetí kategorie patřily mince určené svým rázem, které byly tvarově zvláštní a odlišné od běžných ražeb, nezařaditelné do první či druhé kategorie.¹¹⁷

¹⁰⁸Tamtéž, s. 165.

¹⁰⁹Tamtéž, s. 168.

¹¹⁰Tamtéž, s. 169.

¹¹¹Viz Obr. 1.

¹¹²Viz Obr. 1.

¹¹³KŘÍŽEK, František: *Příspěvky k soupisu antických mincí nalezených na Moravě*. NČČ, 9, 1933, s. 33–44.

¹¹⁴SKUTIL, Josef: *Soupis antických mincí nalezených na Moravě*. NČČ, 3, 1927, s. 113–171.

¹¹⁵KŘÍŽEK, František: *Příspěvky k soupisu antických mincí nalezených na Moravě*. NČČ, 9, 1933, s. 33.

¹¹⁶Tamtéž, s. 34.

¹¹⁷Tamtéž, s. 41.

A poslední kategorií byly mince neurčené.¹¹⁸ Autor zachytil postupnou vzrůstající tendenci v nálezech mincí z 1. a 2. století. Ta podle něj souvisela s nárůstem obchodních styků římských provincií s barbarikem. Ve 3. století nastal mírný pokles, ten je poté vyvážen růstem ve 4. století, pak následoval razantní pokles.¹¹⁹ Křížek přidal celkem 65 nových římských mincí, z 10 nových a 14 již známých lokalit. Tedy celkem z 24 lokalit.¹²⁰

Ve stejném roce zveřejnil František Křížek *Nález římských mincí na Mušovském Burgstallu*.¹²¹ Jednalo se o sedm římských denárů, nalezených blízko archeologické lokality. Všechny nalezené mince jsou datovány do 2. století, do doby před markomanskými válkami.¹²² Autor tímto článkem zdůraznil význam Mušova–Hradiska.

František Křížek pokračoval v publikační činnosti i v době Protektorátu. V roce 1941 vyšel jeho článek *Nové římské mince z Moravy*.¹²³ Jedná se o další soupis nových římských mincí. Práce neobsahuje členění, které autor používal v předchozích článcích.¹²⁴ Křížek přidává celkem 33 nových mincí.¹²⁵

Téhož roku publikoval i článek *Římské mince z Mušova*.¹²⁶ Nejednalo se o nálezy nové, ale o 10 mincích uložených v Moravském zemském muzeu v Brně. Na jejich základě datoval existenci Mušovské římské stanice. Vznik bylo podle něj možné datovat do doby hadriansko–antoninské a zánik byl spojen s markomanskými válkami.¹²⁷

¹¹⁸Tamtéž, s. 42.

¹¹⁹Tamtéž, s. 43.

¹²⁰Tamtéž, s. 42.

¹²¹KŘÍŽEK, František: *Nález římských mincí na mušovském Burgstallu*. NČČ, 9, 1933, s. 89–91.

¹²²Tamtéž, s. 91.

¹²³KŘÍŽEK, František: *Nové římské mince z Moravy*. NČ, 16–17, 1940–1941, s. 5–12.

¹²⁴KŘÍŽEK, František: *Příspěvky k soupisu antických mincí nalezených na Moravě*. NČČ, 9, 1933, s. 33–44.

¹²⁵KŘÍŽEK, František: *Nové římské mince z Moravy*. NČ, 16–17, 1940–1941, s. 11.

¹²⁶KŘÍŽEK, František: *Římské mince z Mušova*. NČ, 16–17, 1940–1941, s. 13–16.

¹²⁷Tamtéž, s. 15.

Dalším článkem autora byly *Poznámky k soupisu a zpracování nálezů římských mincí na Moravě*.¹²⁸ V této práci se Křížek zabýval nejprve vývojem moravské numismatiky. Nezachází do podrobností, uvádí pouze nejvýznamnější autory. Mezi nejvýznamnější moravské numismatiky podle něj patřili Tomáš Pešina z Čechorodu, ten se věnoval římským mincím z Mušova jako dokladu o přítomnosti Římanů na Moravě¹²⁹ a Otto Steinbach z Kranichsteina zaměřený opět na římské mince z Mušova a jeho okolí. Ten je interpretoval jako doklady obchodu barbarů s Římany, ale také jako válečnou kořist z nájezdů Germánů do bohaté Podunajské oblasti.¹³⁰

Křížek kritizoval dosavadní stav numismatiky na Moravě. Tvrdil, že schází část interpretující nálezy mincí a snažící se o vytvoření teorií vysvětlujících jejich přítomnost na Moravě. Soupisy mincí a jejich zanesení do map bylo podle autora značně nedostačující.¹³¹ Proto se snažil předložit zásady pro budoucí zpracování římských mincí z Moravy. První krok byl podle autora vytvoření úplného seznamu nalezených římských mincí na Moravě. Ty musely být správně určeny a datovány, jinak seznam ztrácel hodnotu.¹³² Dále musely být mince rozděleny do několika skupin. Konkrétně se jednalo o hromadné nálezy, poté mince ze sídlišť a pohřebišť a nakonec mince ojedinělé. Tyto skupiny měly být zkoumány samostatně, oddělené jedna od druhé.¹³³ Autoři věnující se této problematice měli podle Křížka hledat podobnosti s nálezy z podunajských provincií. Samostatně by měly být zkoumány také lokality s římským osídlením, konkrétně tedy Mušov–Hradisko.¹³⁴

¹²⁸KŘÍŽEK, František: *Poznámky k soupisu a k zpracování nálezů římských mincí na Moravě*. ČMZM, 33, 1946, s. 158–170.

¹²⁹Tamtéž, s. 159.

¹³⁰Tamtéž, s. 160.

¹³¹Tamtéž, s. 163.

¹³²Tamtéž, s. 164.

¹³³Tamtéž, s. 164.

¹³⁴Tamtéž, s. 165.

Největší prostor měl být věnován hromadným nálezům neboli pokladům. Ty jsou totiž z hlediska interpretace římských mincí nejlepším pramenem.¹³⁵

Křížek dále tvrdil, že nálezy římských mincí na Moravě jsou neoddělitelně spojeny s archeologickými výzkumy. Nález mince tedy neměl být vytržen z archeologických nálezových okolností. Při této příležitosti si badatel nezapomněl postěžovat na špatný stav archeologie doby římské na Moravě.¹³⁶

Dále se autor věnoval interpretaci římských mincí nalezených na Moravě jako celku. Jednalo se podle jeho názoru o doklad obchodu mezi Germány a římskými provinciemi. Obchod se rozvíjel v 1. a 2. století našeho letopočtu, zatímco ve 3. a 4. století upadal a Germáni se navrátili ke směně naturální.¹³⁷ Změna nastala v 5. století, kdy došlo k ražbě nových zlatých mincí, solidů,¹³⁸ jenž nahradily předchozí zlatou minci aureus.¹³⁹ To bylo pro barbary impulzem k obnovení peněžního obchodu s římskými provinciemi.¹⁴⁰ Křížkova práce tak nabízela nové možnosti a přístupy k bádání o římských mincích na Moravě.

K problematice římských mincí se v roce 1946 vrátil Inocenc Ladislav Červinka, když vydal soupis mincí nalezených na Moravě pod názvem *Římské mince z nálezů na Moravě*.¹⁴¹ Uvedl, že mince jsou jedním z nejdůležitějších dokladů obchodu římských provincií s germánským barbarikem.¹⁴² Připustil přitom, že část nalezených mincí mohla

¹³⁵Tamtéž, s. 166.

¹³⁶Tamtéž, s. 166.

¹³⁷Tamtéž, s. 168.

¹³⁸Zlatá mince, která za vlády Constantina I. kolem roku 309 nahradila aureus. Viz: PETRÁŇ, Zdeněk–FRIDRICHOVSKÝ, Jiří: *Mince císařského Říma*. Praha 1993, s. 21.

¹³⁹Zlatá mince o průměru 17–18 mm. Viz: PETRÁŇ, Zdeněk–FRIDRICHOVSKÝ, Jiří: *Mince císařského Říma*. Praha 1993, s. 18.

¹⁴⁰Tamtéž, s. 169.

¹⁴¹ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Římské mince z nálezů Moravě*. ČVSMO, 55, 1946, s. 142–181.

¹⁴²Tamtéž, s. 142.

mít význam jiný než obchodní. Mohlo se totiž jednat také o válečnou kořist, či žold nájemných bojovníků, sloužících Římské říši.¹⁴³

Červinka zde uvedl několik set římských mincí nalezených na různých moravských lokalitách.¹⁴⁴ Velký význam podle autora mínění mají mince z Bezměrova,¹⁴⁵ Hodonína,¹⁴⁶ Klobouk,¹⁴⁷ Mušova,¹⁴⁸ Olomouce,¹⁴⁹ a Podivína.¹⁵⁰ Jejich význam spočíval ve velké koncentraci mincí na jednom místě, což naznačovalo přítomnost obchodního střediska. Většinu mincí datoval Červinka do 2. století našeho letopočtu, objevily se ale také mince starší i mladší, dosvědčující čilý obchodní styk mezi římskými provinciemi a barbarikem.¹⁵¹ Autor se v této práci opět pokusil o interpretaci antických mincí z Moravy. Zabýval se jejich významem pro barbarskou společnost. Přičemž došel k závěru, že významnou roli měly mince v obchodních stycích mezi Germány a římskými provinciemi.

152

Roku 1949 vydal Josef Skutil práci *Antické mince v počátcích Československého sběratelství*.¹⁵³ Autor se zabýval nejstaršími dějinami numismatiky na území Čech, Moravy a Slovenska. Práce obsahuje množství překladů dopisů z latinského a německého jazyka, ve kterých jsou zmíněny objevy římských mincí z Moravy. Skutil došel k závěru, že centrem bádání o mincích na Moravě bylo město Olomouc.¹⁵⁴ Zde se numismatice věnovali

¹⁴³Tamtéž, s. 142.

¹⁴⁴Tamtéž, s. 144.

¹⁴⁵Tamtéž, s. 145.

¹⁴⁶Tamtéž, s. 151–152.

¹⁴⁷Tamtéž, s. 156.

¹⁴⁸Tamtéž, s. 163.

¹⁴⁹Tamtéž, s. 168.

¹⁵⁰Tamtéž, s. 171.

¹⁵¹Tamtéž, s. 142.

¹⁵²Tamtéž, s. 142.

¹⁵³SKUTIL, Josef: *Antické mince v počátcích československého sběratelství*. Brno 1949, s. 4.

¹⁵⁴Tamtéž, s. 11.

badatelé již v renesanci. Z okruhu místních humanistů se nám dochovalo množství zpráv o nálezech římských mincí.¹⁵⁵

Skutilovi se v této práci podařilo detailně zpracovat vývoj bádání o římských mincích na Moravě. Uvedl jednotlivé badatele, kteří se této problematice věnovali, a podrobil jejich práce kritické analýze.¹⁵⁶ Shrnul všechny dosavadní poznatky o dějinách antické numismatiky na Moravě. Zaměřil se na kritiku starších autorů a pokusil se na základě studia jejich děl nalézt římské mince, které se nezachovaly, nebo byly v průběhu času ztraceny. Tak významně přispěl k poznání dějin bádání o antické numismatice a k objasnění záměrů a snah tehdejších badatelů.

Roku 1953 vydal Eugen Pochitonov svou *Novou mapu antických mincí v Českých zemích*.¹⁵⁷ Ta byla připravena pro výstavu Nálezy mincí historickým pramenem, pořádanou numismatickým oddělením Národního muzea v Praze. Touto prací navázal Pochitonov na starší mapu nalezených mincí na Moravě od Josefa Skutila.¹⁵⁸ Výhodou této nové publikace bylo, že mapovala celé území Čech, Moravy a Slezska. Obsahovala jak nálezy staré, tak také objevy nové, dosud nezaznamenané.¹⁵⁹

Pochitonov dělil nálezy mincí do dvou skupin. Jednotlivé nálezy mincí a hromadné nálezy mincí. Za hromadný nález považoval pět a více mincí, ty jsou na mapě znázorněny pomocí kroužku kolem značky.¹⁶⁰ Dále nálezy mincí rozdělil podle století, do kterých byly

¹⁵⁵Tamtéž, s. 12.

¹⁵⁶Mezi tyto osobnosti patří: Martin Sinapinus, Augustin Olomoucký, Jan Dubravius, Tomáš Jordan z Klausenburku, Jan Mirotický, Tomáš Pešina z Čechorodu, J. H. Schulz, C. F. Hommel, G. Dobner, J. V. Monse, F. J. Schwoy, O. Steinbach, Josef Vladislav Fischer a Řehoř Volný.

¹⁵⁷POCHITONOV, Eugen: *Nová mapa nálezů antických mincí v českých zemích*. NS, 1, 1953, s. 5–12.

¹⁵⁸SKUTIL, Josef: *Soupis antických mincí nalezených na Moravě*. NČČ, 3, 1927, s. 113–171.

¹⁵⁹Viz Obr. 2–Mapa Moravy.

¹⁶⁰POCHITONOV, Eugen: *Nová mapa nálezů antických mincí v českých zemích*. NS, 1, 1953, s. 5.

datovány, každé století mělo svou vlastní značku. Nález byl vždy datován podle nejmladší nalezené mince.¹⁶¹

Mince z Čech a Moravy jsou od sebe odděleny pásmem českomoravské vysočiny, takže tvoří dva samostatné celky. Nálezy římských mincí se velice často shodují s archeologickými lokalitami z doby římské. Moravské nálezy jsou nejhojnější v její jižní a střední části, mezi řekami Svatkou a Moravou. Jedná se o nejúrodnější místa této oblasti. Pochitonov zaznamenal celkem 450 moravských nálezů římských mincí.¹⁶²

Pochitonovy závěry z jeho badatelské činnosti byly velice konkrétní. Tvrdil, že mince byly používány všemi obyvateli Moravy. Hromadné nálezy se do země nedostávaly jen jako úkryt předmětů patřících římským obchodníkům, ale také jako sklady místních obyvatel.¹⁶³ Tím autor vyvrátil možnost interpretace nálezů římských mincí jako potvrzení směrů obchodních cest. Největší množství mincí je datováno do 2. století našeho letopočtu, druhý největší počet mincí je ve 3. století. Následují mince z 1. a 4. století. Ty jsou zastoupeny o poznání méně. Na mincích 5. a 6. století je vidět úpadek dovozu mincí na Moravu.¹⁶⁴

Pochitonov se zamýšlel nad nejvýznamnější otázkou antické numismatiky v českých zemích a to, jakým způsobem používali Germáni římské mince. Odmítl teorii, že by se mohlo jednat pouze o ozdobné předměty.¹⁶⁵ Zbývaly teorie použití mincí jako cenného kovu, a nebo použití mincí jako skutečného platidla při obchodování. Pochitonov se přiklonil k názoru, že římské mince byly používány jako platidlo při obchodování s římskými kupci, ale také při obchodování Germánů mezi sebou.¹⁶⁶ K takovému názoru

¹⁶¹Tamtéž, s. 6.

¹⁶²Tamtéž, s. 6.

¹⁶³Tamtéž, s. 7.

¹⁶⁴Tamtéž, s. 7.

¹⁶⁵Tamtéž, s. 7.

¹⁶⁶Tamtéž, s. 8.

došel na základě poznání keltské civilizace, která již používala mince na území Moravy. Tato kultura byla promíchána s nově příchozími germánskými kmeny v době kolem přelomu letopočtu. Germáni se tak dostali do kontaktu s keltskými a římskými mincemi a podle Pochitonova by se těžko vraceli ke směně naturální.¹⁶⁷

Na moravském území zůstalo podle autora velké množství původního keltského obyvatelstva, velice dobře obeznámeného s keltskými a římskými mincemi a jejich využitím pro obchod. Těmto původním obyvatelům vládla nová elitní vrstva germánských bojovníků. Ti se velice rychle naučili používat mince, protože to bylo pro obchodní styk s římskými provinciemi velice výhodné.¹⁶⁸ Severské germánské kmeny, méně ovlivněné římsko–provinciálním prostředím, stále používaly směnu naturální.¹⁶⁹

Ve svých závěrech se Pochitonov opíral i o zprávy antických autorů. Konkrétně se jednalo o Tacita a Dia Cassia. Tito dva podle autorova názoru vypovídají v jeho prospěch a považují Germány za schopné samostatného obchodu, založeného na římských mincích.¹⁷⁰

Tato práce je jednou z nejvýznamnějších pro vymezené období. Autor totiž předložil svůj vlastní ucelený názor, založený na jeho dlouhodobé práci, který byl ochoten vystavit kritice všech ostatních autorů, zastávajících jiné teorie o významu římských mincí z Moravy.¹⁷¹ Důležitou součástí práce byla nová numismatická mapa Moravy. Zde Pochitonov zaznamenal všechny známé lokality s nálezy antických mincí.¹⁷²

¹⁶⁷Tamtéž, s. 8.

¹⁶⁸Tamtéž, s. 9.

¹⁶⁹Tamtéž, s. 10.

¹⁷⁰Tamtéž, s. 11.

¹⁷¹Nejvýraznějším kritikem teorie Eugena Pochitonova byl Josef Skutil, viz níže.

¹⁷²Viz Obr. 2.

Ve stejném roce uveřejnil Jan Halačka článek s názvem *Numismatické nálezy při archeologických výzkumech na Moravě v roce 1950–1951*.¹⁷³ V tomto článku zmiňuje i několik ojedinělých nálezů římských mincí z výzkumů na Moravě. Konkrétně se jedná o dva římské denáry nalezené při výzkumu v Mikulově a římskou bronzovou minci z Mokré u Líšně.¹⁷⁴

V 50. letech se na stránkách Numismatických listů rozvířil spor na téma, jakým způsobem používali Germáni žijící v době římské na území Čech a Moravy římské mince. První příspěvek na toto téma uveřejnil Eugen Pochitonov s manželkou pod názvem *Používali Germáni římských mincí jako platidla?*¹⁷⁵ V článku se opakovaly stejné problémy, jaké Pochitonov uveřejnil ve své další práci na toto téma.¹⁷⁶ Autoři se znovu vraceli k tomu, jak se mince do Čech a na Moravu dostávaly. Bylo to prostřednictvím obchodu, dále jako kořist z loupeživých nájezdů do oblasti římských provincií, plat nájemných římských posádek mezi germánskými kmeny a nakonec také jako žold germánských vojáků a gladiátorů, vracejících se zpátky domů.¹⁷⁷

Autoři zamítli teorii o použití římských mincí jako pouhých ozdob a šperků. Nesouhlasili ani s názorem, že mince byly používány jen při styku s římskými obchodníky. Negativní názor měli i na teorii používání mincí jen kvůli ceně drahého kovu v nich obsažených.¹⁷⁸ Dle této teorie by ztrácely smysl hromadné nálezy mincí s malým obsahem kovu a mincí drobných.¹⁷⁹

¹⁷³HALAČKA, Jan: *Numismatické nálezy při archeologických výzkumech na Moravě v roce 1950–1951*. NS, 1, 1953, s. 110–113.

¹⁷⁴Tamtéž, s. 111.

¹⁷⁵POCHITONOV, Eugen–POCHITONOVÁ, Jiřina: *Používali Germáni římských mincí jako platidla?* NL, 7, 1952, s. 105–108.

¹⁷⁶POCHITONOV, Eugen: *Nová mapa nálezů antických mincí v českých zemích*. NS, 1, 1953, s. 5–12.

¹⁷⁷POCHITONOV, Eugen–POCHITONOVÁ, Jiřina: *Používali Germáni římských mincí jako platidla?* NL, 7, 1952, s. 105.

¹⁷⁸Tamtéž, s. 105–106.

¹⁷⁹Tamtéž, s. 106.

Autoři vyslovili teorii, že mince byly používány k dorovnávání ceny zboží při jejich směně. To znamená, že osoba vyměňující levný předmět za dražší dorovnala cenu pomocí římských mincí. Jediný důvod, proč Germáni neměli čistě peněžní druh obchodu, spočíval v tom, že sami nerazili mince. Pro čistě peněžní směnu tak nebyl v oblasti barbarika dostatek mincí.¹⁸⁰

Důvodem, proč byla část římských mincí v barbariku provrtaná, bylo to, že se nosily navlečeny na řemínek nebo stočený drát, místo nošení ve váčku. To by vysvětlovalo, proč je celá řada mincí provrtaná na špatných místech, zasahujících do vyobrazení na mincích.¹⁸¹ Použití mincí jako platidla dokládají také nálezy z hrobů, kde se římská mince nalézají jako pověstný obolus mrtvých.¹⁸²

Posledním problémem rozebraným v tomto článku bylo, proč se v hromadných nálezech objevovaly mince rozličných dat, chronologicky patřící do rozmezí 1. až 5. století našeho letopočtu. Podle autorů byl důvodem opět nedostatek mincí v barbariku. Proto nebyly z oběhu vyřazeny mince, které již dávno neplatily.¹⁸³ To způsobuje těžkosti při snaze o datování nálezů těchto mincí. Může se totiž stát, že nejmladší mince z nálezového celku mohla být v oběhu klidně i kolem 200 let. Proto není možné spoléhat na nálezy římských mincí při datování lokalit, či jiných nálezů.¹⁸⁴ Tímto článkem se manželé Pochitonovi jednoznačně postavili za teorii o významu římských mincí jako platebního prostředku v obchodním styku mezi Germány a římskými provinciemi.¹⁸⁵

¹⁸⁰Tamtéž, s. 106.

¹⁸¹Tamtéž, s. 106.

¹⁸²Tamtéž, s. 107.

¹⁸³Tamtéž, s. 108.

¹⁸⁴Tamtéž, s. 108.

¹⁸⁵Tamtéž, s. 106.

Odpovědí na článek Eugena a Jiřiny Pochitonových¹⁸⁶ byl příspěvek Josefa Skutila s názvem *Používali Germáni římských mincí jako platidla?*¹⁸⁷ Ten s jejich názory zcela nesouhlasil a pokusil se je vyvrátit. Podle jeho názoru používali Germáni římské mince jen kvůli jejich obsahu drahého kovu, jenž uznávali jako předmincovní platidlo. Peněžní systém byl podle autora pro Germány symbolem provinciálního poddanství a římské nadřazenosti. A proto tento systém striktně odmítali.¹⁸⁸

V roce 1955 došlo k velice důležité události v dějinách numismatiky. Byl vydán soupis všech mincí nalezených na území Čech, Moravy a Slezska. O soupis římských mincí z celého zkoumaného území se postaral Eugen Pochitonov.¹⁸⁹ Jeho soupis byl významným posunem v dějinách bádání o římských mincích na Moravě. Jednalo se o velice detailní soupis lokalit a mincí, přesně v duchu teorií Františka Křížka.¹⁹⁰ Zahrnuje nálezy přesněji datovaných a znovu interpretovaných římských mincí. Celkem obsahuje přes 1200 lokalit z Čech, Moravy a Slezska. Nedílnou součástí byla také velmi kvalitně zpracovaná mapová příloha, zaznamenávající všechny lokality do mapy České republiky.

¹⁹¹ Nálezy římských mincí byly rozděleny podle století, do kterých patřily.¹⁹² Bohužel, autor se v této práci nezabýval interpretací římských mincí nalezených na zkoumaném území. To ponechává badatelům mladší generace.

Dějiny bádání o antické numismatice v 18. a 19. století se zabýval Karel Černohorský v článku *Zapomenuté nálezy římských mincí na Moravě z konce 18.*

¹⁸⁶Tamtéž, s. 105.

¹⁸⁷SKUTIL, Josef: *Používali Germáni římských mincí jako platidla?* NL, 8, 1953, s. 9–10.

¹⁸⁸Tamtéž, s. 9.

¹⁸⁹POCHITONOV, Eugen: *Nálezy antických mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. In: NOHEJLOVÁ–PRÁTOVÁ, Emanuela (ed.): *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I*. Praha 1955, s. 87–317.

¹⁹⁰KŘÍŽEK, František: *Poznámky k soupisu a k zpracování nálezů římských mincí na Moravě*. ČMZM, 33, 1946, s. 158–170.

¹⁹¹Viz Obr. 3–7.

¹⁹²POCHITONOV, Eugen: *Nálezy antických mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. In: NOHEJLOVÁ–PRÁTOVÁ, Emanuela (ed.): *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I*. Praha 1955, s. 315.

a počátku 19. století.¹⁹³ Zkoumal vývoj bádání o římských mincích nalezených na Moravě na základě písemných pramenů. Ty byly podle jeho názoru nedostatečně zpracovány, a proto byla nutná jejich revize.¹⁹⁴ Velkou část článku se věnoval soukromým sbírkám mincí, jež se do dnešních dnů nedochovaly a jsou známy pouze z pramenů písemných.¹⁹⁵ Další část článku se zabývala mincemi nalezenými v Mušově a uchovávanými v soukromých sbírkách. Některé mince se nedochovaly a jsou známy opět pouze na základě zmíněných písemných pramenů.¹⁹⁶ Jiné se dochovaly v numismatických sbírkách Moravského zemského muzea.¹⁹⁷ Dále autor uvedl seznam dosud nezpracovaných mincí uložených ve zmíněném muzeu.¹⁹⁸

Na základě prozkoumaných písemných pramenů a nově zařazených římských mincí Moravského zemského muzea vyzdvihl význam Brna. Centrum města a jeho okolí bylo totiž velice bohaté na nálezy římských mincí. Tím se zvýšil podle autora i význam Brna pro pochopení doby římské na Moravě.¹⁹⁹ Mohlo se jednat o významné centrum obchodu mezi římskými obchodníky a barbary.²⁰⁰

Celkově lze tento příspěvek Černožského považovat za velice významný. Zabýval se totiž problematikou, jež dosud nebyla zpracována. Přidal tak řadu nových a významných poznatků pro moravskou antickou numismatiku. Přinesl také náměty k dalšímu směřování tohoto oboru, a to detailnější kritiku písemných pramenů.

¹⁹³ ČERNOŽSKÝ, Karel: *Zapomenuté nálezy římských mincí na Moravě*. PA, 47, 1956, s. 70–85.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 70.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 73.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 74.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 76.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 77.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 78.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 84.

Zastaralou teorii v problematice římského mincovnictví zastával Josef Poulík ve své publikaci *Z hlubin věků*, vydané v roce 1956.²⁰¹ Římské mince neměly podle Poulíka pro barbary význam oběživa, ale jen pouhých ozdobných předmětů. To bylo důvodem, proč Germáni mince provrtávali, aby je poté mohli používat jako závěsky a náhrdelníky.²⁰²

V roce 1956 publikoval Václav Broukal krátkou zprávu o nálezech antických mincí z Žárošic. Tento příspěvek byl jen dalším doplněním k soupisu římských mincí z Moravy.²⁰³ Autor přidal dalších pět nových římských mincí.²⁰⁴ Podobně krátkou zprávu o nálezů čtyř římských mincí v Holicích uvedl o rok později Eugen Pochitonov.²⁰⁵ Jednalo se o další krátké zprávy, zabývající se novými nálezy římských mincí. Beze snah o hlubší analýzu jejich významu.

Ražbami mincí z alexandrijské mincovny z prvních tří století našeho letopočtu v českých a moravských nálezech se zabývala Zdenka Nemeškalová–Jiroudková.²⁰⁶ Autorka se věnovala významu římských mincí pro celé Římské impérium a jeho dějiny. Tvrdila zde, že mince jsou důležitým zdrojem informací o politické a hospodářské situaci impéria. O politických dějinách nás mince informují pomocí vyobrazených císařů a dat jejich vlády. Hospodářskou situaci lze odvozovat od kvality ražených mincí.²⁰⁷ Důležitou roli ve zkoumání mincí hraje také to, kde byla mince ražena. Rozložení římských mincoven na světě a jejich postupná expanze nám jasně ukazují, jak rostl vliv a moc Římské říše.²⁰⁸

²⁰¹POULÍK, Josef: *Z hlubin věků*. Praha 1956, s. 177–178.

²⁰²Tamtéž, s. 178.

²⁰³POCHITONOV, Eugen: *Nálezy antických mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. In: NOHEJLOVÁ–PRÁTOVÁ, Emanuela (ed.): *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I*. Praha 1955, s. 87–317.

²⁰⁴BROUKAL, Václav: *Nálezy antických mincí v Žárošicích, okres Kyjov*. NS, 3, 1956, s. 181.

²⁰⁵POCHITONOV, Eugen: *Nález římských mincí v Holicích*. NS, 4, 1957, s. 199.

²⁰⁶NEMEŠKALOVÁ–JIROUDKOVÁ, Zdenka: *Ražby alexandrijské mincovny z prvních tří století n. l. v českých a moravských nálezech*. NS, 5, 1958, s. 45–65.

²⁰⁷Tamtéž, s. 45.

²⁰⁸Tamtéž, s. 46.

Bronzové mince ražené v alexandrijské mincovně se již na pohled lišily od mincí ostatních. Měly silný střížek, řeckou legendu a svůj vlastní způsob datování, podle let vlády panovníka a egyptského kalendáře. Egyptský rok začínal 29. srpna, v přestupném roce 30. srpna a doba od nástupu císaře na trůn do tohoto dne byla označována prvním rokem panovníkovy vlády. Tyto mince jsou označovány jako alexandriny.²⁰⁹ To vše se změnilo za reformy císaře Diokleciána, kdy se i mince alexandrijské začaly razit podle předepsané obecné normy.²¹⁰

Autorka dávala přednost alexandrijským mincím z Čech. Těmto nálezům se věnovala podrobněji.²¹¹ Zmínila ale také mince z devíti moravských lokalit.²¹² Ty bohužel netvořily ucelený obraz jako nálezy z Čech. Většina z moravských mincí spadala chronologicky do druhé poloviny 3. století, objevily se ale i z 1. a 2. století našeho letopočtu.²¹³ Alexandrijské mince se na Moravu dostávaly z center v Panonii a Podunají, kde byly součástí obchodních aktivit.²¹⁴ Jejich přítomnost v barbariku si Nemeškalová–Jiroudková vysvětlovala jejich lepší kvalitou, oproti jinde raženým mincím ze 3. století.²¹⁵ Další možností by mohlo být přinesení alexandrijských mincí do střední Evropy římskými vojáky, přesunutými ze severní Afriky do Evropy.²¹⁶ Nebo se mohlo jednat o důkaz hospodářského významu Egypta pro celou Evropu.²¹⁷ A konečně mohlo jít také o součást rostoucích orientálních vlivů, mimo jiné také z Egypta, na celou Římskou říši.²¹⁸ Autorka

²⁰⁹Tamtéž, s. 47.

²¹⁰Tamtéž, s. 47.

²¹¹Tamtéž, s. 48.

²¹²Tamtéž, s. 56.

²¹³Tamtéž, s. 57–58.

²¹⁴Tamtéž, s. 58.

²¹⁵Tamtéž, s. 59.

²¹⁶Tamtéž, s. 60.

²¹⁷Tamtéž, s. 61.

²¹⁸Tamtéž, s. 60–61.

svým příspěvkem otevřela zcela novou problematiku římských mincí, které se nikdo jiný na Moravě nevěnoval.

Podobnou zprávu zveřejnila Nemeškalová–Jiroudková v článku *Nález egyptské mince na jižní Moravě*.²¹⁹ Mince pochází z druhé poloviny 1. století našeho letopočtu. Byla nalezena v blízkém okolí Znojma. V době svého zpracování autorkou patřila do soukromé sbírky Josefa Dobiáše.²²⁰

Do problematiky římských mincí se v roce 1959 zapojil Radko Martin Pernička. Jeho článek *Novější nálezy římských antických mincí na Moravě*,²²¹ se věnoval zmapování nových mincovních nálezů na Moravě a jejich připojení k soupisu nálezů antických mincí z Moravy.²²² Autor se ale nezapojil do žádných teorií a otázek o smyslu římských mincí na Moravě. Uvedl pouze seznam nově nalezených mincí při archeologických výzkumech a jejich popis. Celkem zmínil 11 nových římských mincí, z nichž většina patří do 2. století našeho letopočtu.²²³

Další Perničkova zpráva nese název *Nález antické mince u Prosiměřic na jižní Moravě*.²²⁴ Zabýval se v ní římskou bronzovou mincí nalezenou u Prosiměřic nedaleko Znojma. Mince byla provrtaná, což znamená, že se jednalo o ozdobu. Tato mince pocházela nejspíše z nedalekého sídliště z doby římské.²²⁵ Jedná se o krátkou zprávu o novém nálezu římské mince. Pernička se přesto pokusil o jistou míru interpretace, když minci určil jako ozdobu z nedalekého sídliště barbarů.²²⁶

²¹⁹NEMEŠKALOVÁ–JIROUDKOVÁ, Zdenka: *Nález egyptské mince na jižní Moravě*. NS, 5, 1958, s. 337.

²²⁰Tamtéž, s. 337.

²²¹PERNÍČKA, Radko Martin: *Novější nálezy římských antických mincí na Moravě*. MNZ, 6, 1959, s. 3–7.

²²²Tamtéž, s. 3.

²²³Tamtéž, s. 4.

²²⁴PERNÍČKA, Radko Martin: *Nález antické mince u Prosiměřic na jižní Moravě*. NS, 6, 1960, s. 375.

²²⁵Tamtéž, s. 375.

²²⁶Tamtéž, s. 375.

Významem a funkcí římských mincí nalezených v Čechách a na Moravě se zabývala Zdenka Nemeškalová–Jiroudková v článku *K současným úkolům numismatiky doby římské*.²²⁷ Položila si zde základní otázky, týkající se významu mincí nalezených v barbariku. Konkrétně se jedná o to, jak byly římské mince v barbariku používány a jestli mělo jejich používání nějaký vliv na změny v ekonomice a společenském uspořádání.²²⁸ Klíčem k pochopení těchto problémů je podle badatelky neustále zlepšování numismatické práce a lepší třídění nalezených římských mincí.²²⁹ Základním tříděním je rozdělení nálezů na hromadné a jednotlivé. Přičemž hranicí mezi nimi je počet pěti římských mincí jakékoliv hodnoty.²³⁰ Důležité je i porovnání nálezů mincí z Čech a Moravy s obdobnými nálezy v jiných zemích. Konkrétně s nálezy římských mincí z Polska, Rakouska a Německa, kde lze nalézt podobné problémy, jaké se týkají i numismatiky domácí.²³¹

Význam této práce spočíval v tom, že se autorka snažila položit zásady pro zpracování a interpretaci římských mincí nalezených v Čechách a na Moravě. Podle názoru autorky bylo nutné vytvořit detailní analytickou práci, mapující všechny dosud známé nálezy římských mincí z oblasti Čech a Moravy. Cílem numismatické práce by mělo být poznání funkce, významu a historie římských peněz na daném území.²³²

V roce 1962 publikovala Zdenka Nemeškalová–Jiroudková článek s názvem *Římské zlaté mince na Moravě v době tzv. stěhování národů*.²³³ Snažila se, na základě nálezů římských mincí, vysvětlit složité procesy doby stěhování národů na Moravě, při

²²⁷NEMEŠKALOVÁ–JIROUDKOVÁ, Zdenka: *K současným úkolům numismatiky doby římské*. PA, 52, 1961, s. 436–440.

²²⁸Tamtéž, s. 436.

²²⁹Tamtéž, s. 436.

²³⁰Tamtéž, s. 437.

²³¹Tamtéž, s. 438.

²³²Tamtéž, s. 440.

²³³NEMEŠKALOVÁ–JIROUDKOVÁ, Zdenka: *Římské mince zlaté na Moravě v době tzv. stěhování národů*. MNZ, 9, 1962, s. 5–14.

kterých došlo ke změně etnického složení obyvatelstva. Tyto procesy začínají na Moravu pronikat ve druhé polovině 4. století a trvají až do 6. století.²³⁴

Výhoda římských mincí nalezených na Moravě podle autorky spočívala v tom, že tvoří nepřetržitou chronologickou řadu od přelomu letopočtu, až do 6. století.²³⁵ Z konce 4. století pochází z Moravy celá řada měděných římských mincí. Stříbrné mince se vyskytují jen zcela ojediněle. S příchodem doby stěhování národů se ale začínají objevovat mince nové, a to zlaté solidy a jejich části.²³⁶ Ty navazují na tradici zlatých aureů ze starší doby římské.²³⁷

Nálezy solidů rozdělila Nemeškalová–Jiroudková do několika kategorií. První kategorií jsou zlaté mince z pokladů, zastoupené třemi lokalitami (Lhota u Pačlavic, Slavkov, Zašovice).²³⁸ Druhou kategorií jsou mince nalezené jednotlivě. Ta je zastoupena nálezy z pěti lokalit (Komorní Lhotka, Kroměříž, Fryšták, Slavkov, Mušov).²³⁹

Dále se badatelka zabývala způsoby, jak se tyto mince dostaly na Moravu. Možností našla hned několik. Nevyloučila klasickou teorii o jejich významu při směně předmětů. Druhou možností byla válečná tažení germánských kmenů do Podunají, ze kterých si vítězni barbaři odváželi svou kořist. Mohlo se také jednat o tributy placené římskou říší barbarům k udržení míru.²⁴⁰

Dalším bodem její práce bylo, jestli Germáni používali mince jako platidlo, či nikoliv. Došla k závěru, že Germáni využívali římské mince při směně jako předmět značné hodnoty, ne však jako živé oběživo. Použití mincí jako platidla lze hledat jen

²³⁴Tamtéž, s. 5.

²³⁵Tamtéž, s. 5.

²³⁶Tamtéž, s. 5.

²³⁷Tamtéž, s. 5–6.

²³⁸Tamtéž, s. 6.

²³⁹Tamtéž, s. 7.

²⁴⁰Tamtéž, s. 7.

v bezprostřední blízkosti hranice impéria, tedy v Podunají.²⁴¹ Další možností je, že se jednalo o mince římských obchodníků směřujících za obchodem k Baltskému moři.²⁴²

Přínos této práce spočíval v objasňování složitých jevů, probíhajících v době stěhování národů na Moravě. Autorka tvrdila, že mince mohou přispět k lepšímu pochopení zkoumané problematiky.

Pouze krátkou zmínku věnoval římským mincím z Moravy Josef Dobiáš v díle *Dějiny československého území před vystoupením Slovanů*.²⁴³ Podle jeho názoru přijímali Germáni římské mince od římských obchodníků za své zboží jen výjimečně. Dávali totiž přednost směně naturální. Z mincí přijímali stříbrné denáry, a to kvůli hodnotě kovu v nich obsažených. Počet římských mincí na Moravě začal narůstat ve druhé polovině 2. století našeho letopočtu a ustal na konci 4. století.²⁴⁴ Tato práce nepřinesla žádné nové poznatky k problematice bádání o antických mincích na Moravě, přestože Dobiáš vlastnil soukromou sbírku římských mincí a byl s tématem dobře obeznámen.

V roce 1964 se v Brně uskutečnilo I. Numismatické symposium. Výsledkem této konference odborníků na numismatiku byl rozsáhlý sborník, v němž bylo obsaženo i několik příspěvků k problematice římských mincí na Moravě.²⁴⁵

Prvním článkem jsou *Řecké a římské mince v moravských nálezech* od Oldřicha Pelikána.²⁴⁶ Autor se ve svém příspěvku věnoval významu mincí. Jejich vypovídací funkci

²⁴¹Tamtéž, s. 8.

²⁴²Tamtéž, s. 12.

²⁴³DOBIÁŠ, Josef: *Dějiny československého území před vystoupením Slovanů*. Praha 1964, s. 324–325.

²⁴⁴Tamtéž, s. 325.

²⁴⁵PELIKÁN, Ondřej: *Řecké a římské mince v moravských nálezech*. In: JELÍNEK, Jan: Sborník I. Numismatického symposia. Brno 1966, s. 28–30; NEMEŠKALOVÁ–JIROUDKOVÁ, Zdenka: *Římské mince na Moravě v době stěhování národů*. In: JELÍNEK, Jan: Sborník I. Numismatického symposia. Brno 1966, s. 31–34; ŠLÉGR, František: *Graf početního rozložení římských mincí v moravských nálezech*. In: JELÍNEK, Jan: Sborník I. Numismatického symposia. Brno 1966, s. 35–36; KURZ, Karel: *Peněžní poměry za císařství ve vztahu k římskému Podunají*. In: JELÍNEK, Jan: Sborník I. Numismatického symposia. Brno 1966, s. 37–39.

²⁴⁶PELIKÁN, Ondřej: *Řecké a římské mince v moravských nálezech*. In: JELÍNEK, Jan: Sborník I. Numismatického symposia. Brno 1966, s. 28–30.

o hospodářských dějinách Římské říše, založené na pozorování kvality mincí.²⁴⁷ Dále se zaměřil na význam římských mincí nalezených na Moravě. Došel k závěru, že není možné nalezené římské mince použít k interpretaci obchodních cest na Moravě, neboť doba vzniku mincí neodpovídá době jejich uložení do země, kde mohly být uschovány o několik století později.²⁴⁸

Autor nepřinesl v této práci žádný zásadní poznatek k problematice římských mincí. Jeho přínos spočíval ve snaze o zkombinování všech dostupných pramenů k dané problematice. Kritizoval stav moravské numismatiky, založené na pouhé evidenci nálezů, bez jakéhokoliv pokusu o jejich interpretaci, která je podle jeho názoru cílem další numismatické práce na Moravě.²⁴⁹

Dalším příspěvkem byly *Římské mince na Moravě v době stěhování národů* od Zdenky Nemeškalové–Jiroudkové.²⁵⁰ Zabývala se zlatými mincemi z Moravy z doby stěhování národů. Ty podle jejího názoru představují doklady dálkového obchodu procházejícího Moravou z římských provincií k Baltskému moři.²⁵¹ Kromě zlatých mincí se objevují i mince bronzové. Ty dosvědčují přítomnost římské armády v Podunají a nejspíše také na Moravě, ve druhé polovině 4. století, za vlády císaře Valentiniana I., kdy došlo k pokusu o upevnění římské moci na Dunaji. Tento pokus ale skončil nezdarem, což se promítlo i úbytkem bronzových mincí na Moravě v první polovině 5. století.²⁵²

Interpretace římských mincí z doby stěhování národů je do jisté míry složitější než význam nálezů z doby římské. Existuje totiž více možností interpretace jejich významu. Již

²⁴⁷Tamtéž, s. 28.

²⁴⁸Tamtéž, s. 28.

²⁴⁹Tamtéž, s. 30.

²⁵⁰NEMEŠKALOVÁ–JIROUDKOVÁ, Zdenka: *Římské mince na Moravě v době stěhování národů*. In: JELÍNEK, Jan: Sborník I. Numismatického symposia. Brno 1966, s. 31–34.

²⁵¹Tamtéž, s. 31.

²⁵²Tamtéž, s. 32.

se nemuselo jednat pouze o doklad obchodu či kořistnických výprav barbarů do římských provincií. Mohlo se jednat i o takzvané platy, vydávané Římany barbarům, za udržování míru na hranicích říše.²⁵³ Autorka se v této práci snažila o interpretaci nalezených mincí, čímž se posouvá od pouhé evidence nálezů římských mincí, k jejich historickému významu pro dějiny Moravy.

Svým článkem přispěl do sborníku I. Numismatického symposia František Šlégr, pod názvem *Graf početního rozložení římských mincí v moravských nálezech*.²⁵⁴ Snažil se dokázat, že antické mince neukrývali na Moravě pouze římsští obchodníci, ale také místní germánské obyvatelstvo.²⁵⁵ Ve svém příspěvku nepřinesl nic nového, jediným jeho přínosem bylo dosazení známých informací do grafu. Tento graf ale není v práci obsažen, a proto článek zcela ztrácí na významu. Autor pouze odkazuje na numismatickou výstavu, pro kterou byl tento graf vytvořen, a kde se nacházel.²⁵⁶

Posledním příspěvkem ze sborníku I. Numismatického symposia byl článek Karla Kurze *Peněžní poměry za císařství ve vztahu k římskému Podunají*.²⁵⁷ Autor se v tomto článku věnoval možností porovnání Podunajských provincií s barbarikem po stránce numismatické.²⁵⁸ Došel k závěru, že takové možnosti jsou jen velice omezené a bylo by zapotřebí vytvoření důkladné studie, věnující se problematice styků mezi barbarikem a římskými provinciemi.²⁵⁹

²⁵³Tamtéž, s. 33.

²⁵⁴ŠLÉGR, František: *Graf početního rozložení římských mincí v moravských nálezech*. In: JELÍNEK, Jan: Sborník I. Numismatického symposia. Brno 1966, s. 35–36.

²⁵⁵Tamtéž, s. 35.

²⁵⁶Tamtéž, s. 36.

²⁵⁷KURZ, Karel: *Peněžní poměry za císařství ve vztahu k římskému Podunají*. In: JELÍNEK, Jan: Sborník I. Numismatického symposia. Brno 1966, s. 37–39.

²⁵⁸Tamtéž, s. 38.

²⁵⁹Tamtéž, s. 39.

V tomtéž roce vydal Jan Beneš článek *Neznámé nálezy římských mincí z Kojetína a okolí*.²⁶⁰ Uveřejnil zde nález dvou dosud nezpracovaných římských denárů.²⁶¹ Roku 1967 vydal článek *Addenda k soupisu nálezů římských mincí na Moravě*.²⁶² Tímto článkem se snažil rozšířit starší soupisy mincí z Moravy.²⁶³ Badatel přidal celkem 40 nových nálezů.²⁶⁴ Tím výrazně přispěl k sbírkovému fondu římských mincí z Moravy.

Téhož roku publikoval Beneš článek *K novému nálezu římské mince u Loštic na severní Moravě*.²⁶⁵ Tento nález je významný hlavně svou polohou, neboť nálezů mincí ze severní Moravy je známo jen velmi malé množství.²⁶⁶ Autor datoval minci do druhé poloviny 2. století našeho letopočtu. Beneš z nálezu vyvodil, že se jednalo o doklad obchodní trasy spojující Moravu s Čechami.²⁶⁷

V roce 1970 publikoval Václav Burian dvě zprávy o nálezech římských mincí na Olomoucku. První zprávou byl *Nález denáru Faustiny st. v Blatci, okr. Olomouc*.²⁶⁸ Druhým příspěvkem byl *Nález Gordiánova bronzu v Olomouci*.²⁶⁹ Tyto zprávy neměly žádnou velkou důležitost. Jednalo se pouze o další nově nalezené mince. Jejich výjimečnost je dána tím, že jsou uchovány ve Vlastivědném muzeu v Olomouci.²⁷⁰ To je změnou oproti většině moravských mincí, uložených v Brně.

²⁶⁰BENEŠ, Jan: *Neznámé nálezy římských mincí z Kojetína a okolí*. NS, 8, 1964, s. 217–218.

²⁶¹Tamtéž, s. 217.

²⁶²BENEŠ, Jan: *Addenda k soupisu nálezů římských mincí na Moravě*. MNZ, 10, 1967, s. 3–16.

²⁶³POCHITONOV, Eugen: *Nálezy antických mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. In: NOHEJLOVÁ–PRÁTOVÁ, Emanuela (ed.): *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I*. Praha 1955, s. 87–317.

²⁶⁴BENEŠ, Jan: *Addenda k soupisu nálezů římských mincí na Moravě*. MNZ, 10, 1967, s. 16.

²⁶⁵BENEŠ, Jan: *K novému nálezu římské mince u Loštic na severní Moravě*. NL, 22, 1967, s. 97–99.

²⁶⁶Tamtéž, s. 97.

²⁶⁷Tamtéž, s. 99.

²⁶⁸BURIAN, Václav: *Nález denáru Faustiny st. v Blatci, okr. Olomouc*. NS, 11, 1970, s. 179.

²⁶⁹BURIAN, Václav: *Nález Gordiánova bronzu v Olomouci*. NS, 11, 1970, s. 180.

²⁷⁰Tamtéž, s. 180.

Roku 1975 vydala Zdenka Nemeškalová–Jiroudková článek *Příspěvek k otázce výskytu mincí na Moravě na počátku doby stěhování národů*.²⁷¹ V tomto článku zmapovala rostoucí moravské nálezy římských mincí, pocházejících z druhé poloviny 4. století našeho letopočtu. Podle jejího názoru se jednalo o důležité doklady pro pochopení začátku doby stěhování národů na Moravě.²⁷² Dále se věnovala původu mincí a snažila se o určení mincovny, ve které byly tyto mince vyrobeny. Došla k závěru, že většina mincí pochází z Podunají.²⁷³ Podle její teorie byla většina těchto nalezených mincí ze 4. století do země uložena ve stejné době, což jen potvrzuje jejich společný původ.²⁷⁴ Tendenci zvýšené snahy o ukrytí mincí ve druhé polovině 4. století vysvětlovala tato odbornice složitou situací na začátku doby stěhování národů a problémy s tím spojenými.²⁷⁵

Tímto článkem prohloubila poznání problematiky doby stěhování národů, na základě nalezených římských mincí. Význam její práce zvyšovalo to, že byla jedinou badatelkou zaměřenou na toto téma. Její snahy o interpretaci nálezů zlepšily stav bádání o římských mincích na Moravě.

V první polovině sedmdesátých let 20. století ztratilo numismatické bádání o římských mincích a celé době římské na intenzitě. Autoři se již nevěnovali pouze moravským problémům, ale i problematice římských provincií a východoevropských zemí. Trendem byl také nárůst zpráv a článků o římských mincích nalezených na území SSSR.²⁷⁶

Impulzem pro obnovení bádání o římských mincích na Moravě, byl nový archeologický výzkum Mušova–Hradiska. Ten byl podmíněn výstavbou tří velkých

²⁷¹NEMEŠKALOVÁ–JIROUDKOVÁ, Zdenka: *Příspěvek k otázce výskytu mincí na Moravě na počátku doby stěhování národů*. NS, 13, 1975, s. 45–56.

²⁷²Tamtéž, s. 45.

²⁷³Tamtéž, s. 48.

²⁷⁴Tamtéž, s. 49.

²⁷⁵Tamtéž, s. 50.

²⁷⁶KURZ, Karel: *Mince starověkého Řecka a Říma. Antická numismatika*. Praha 2006, s. 20.

vodních nádrží na Dyji v roce 1976, jež hrozily zaplavením důležitých archeologických lokalit v okolí Mušova.²⁷⁷ Součástí tohoto výzkumu se staly i nálezy římských mincí, významných pro moravskou numismatiku a bádání o antických mincích.²⁷⁸

²⁷⁷TEJRAL, Jaroslav: *Mušov Hradisko*. In: KORDIOVSKÝ, Emil: *Mušov (1276–2000)*. Pasohlávky 2000, s. 150.

²⁷⁸Tamtéž, s. 151.

3 Mušov–Hradisko

3.1 Charakteristika problematiky

Problematika oblasti v okolí Mušova je nejzásadnějším tématem moravské protohistorie. Skoro každý autor věnující se problematice doby římské, ji zmínil v některé ze svých prací. Mušov totiž zastupuje hned několik významných památek. Na několika lokalitách v jeho okolí lze nalézt germánské sídliště, kostrové a žárové pohřby, knížecí (někdy označovaný jako královský) kostrový hrob, římskou výšinnou fortifikaci, římské stavby a římské polní tábory.²⁷⁹ Jedná se o nejvýznamnější moravskou lokalitu, s doloženou přítomností římského vojska.

Daleko nejvýznamnější je poloha Mušov–Hradisko, ve starší literatuře nazývaná Mušov–Burgstall. Toto místo je totiž již více než jedno století pod tlakem archeologických výzkumů a bádání. Každý archeolog, který se podílel na výzkumu tohoto místa, přišel s trochu odlišnou interpretací nalezené situace. Názory se také mění s postupem času a rozšířením nálezového fondu. Hlavní zásluhu na této skutečnosti mají odborné archeologické výzkumy, jenž pomalu odkrývají tajemství a složitosti, skrývající se v okolí Mušova.

V této kapitole se zaměříme na problematiku Mušova–Hradiska v letech 1918 až 1976. Mapující dobu od prvních vědeckých úvah o významu této lokality a prvních profesionálních archeologických výzkumů, až do doby, kdy byly tyto závěry

²⁷⁹DROBERJAR, Eduard: *Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě*. Praha 2002, s. 188-189.

zastaralé a bylo potřeba provedení výzkumu nového, jenž by objasnil nezodpovězené otázky.²⁸⁰

3.2 Vývoj bádání do roku 1918

Zprávy o Mušově se objevují již od 17. století, v lidové tradici jsou nejspíše přejímány ještě déle. Prvním autorem, který ve své práci narazil na tuto problematiku byl Tomáš Pešina z Čechorodu v díle *Mars Moravicus* z roku 1663. Zmínil se totiž o neobvyklé koncentraci římských mincí z oblasti Mušova.²⁸¹ Stejným tématem se zabýval i Otto Steinbach v díle *Kurze Geschichte des Markgrafthums Mähren für die Jugend*.²⁸²

Jako skutečnost považovali přítomnost Římanů na Moravě, na základě neprokazatelných důkazů, opírajících se o nálezy římských mincí a lidové tradice, významní moravští amatérští archeologové. Mezi tyto osobnosti patřil Vincenc Brandl, zmiňující Mušov v díle *Kniha pro každého Moravana*.²⁸³ Podle jeho názoru se jednalo o římskou vojenskou pevnost, střežící jihomoravskou oblast.²⁸⁴

Dalším badatelem, jenž se věnoval Mušovu–Hradisku, byl Inocenc Ladislav Červinka v práci *O římských cestách obchodních na Moravě*.²⁸⁵ Ten považoval tuto lokalitu za významné centrum obchodu, kterou procházely obchodní cesty z římských provincií k Baltskému moři.²⁸⁶ Římskými mincemi nalezenými v okolí Mušova se autor zabýval v třídílném článku *Mince římské na Moravě nalezené*.²⁸⁷

²⁸⁰TEJRAL, Jaroslav: *Mušov Hradisko*. In: KORDIOVSKÝ, Emil: *Mušov (1276–2000)*. Pasohlávky 2000, s. 150.

²⁸¹DROBERJAR, Eduard: *Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě*. Praha 2002, s. 196.

²⁸²ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Římské mince z nálezů Moravě*. ČVSMO, 55, 1946, s. 3.

²⁸³BRANDL, Vincenc: *Kniha pro každého Moravana*. Brno 1863, s. 236–237.

²⁸⁴Tamtéž, s. 236.

²⁸⁵ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *O římských cestách obchodních na Moravě*. Brno 1895, s. 23.

²⁸⁶Tamtéž, 23.

²⁸⁷ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Mince římské na Moravě nalezené I*. ČVSMO, 10, 1893, s. 68–70; Týž: *Římské mince na Moravě nalezené II*. ČVSMO, 10, 1893, s. 113–115; Týž: *Římské mince na Moravě*

Tématu mincí se věnoval také Jan Knies v díle *O římských starožitnostech na Moravě nalezených*.²⁸⁸ Autor zmínil i převratný nález cihly s kolkem XII. legie, údajně pocházející z Mušova–Hradiska.²⁸⁹ Stejným tématem se zabýval také Anton Rzehak v článku *Die römische Eisenzeit in Mähren*.²⁹⁰ Autoři byli ve svých závěrech značně omezeni skutečností, že tato oblast nebyla archeologicky dostatečně prozkoumána. Proto bylo nutné provést na lokalitě Mušov–Hradisko výzkum, který by objasnil teoretické závěry, založené na nedostatečných důkazech.

3.3 Vývoj bádání mezi lety 1918–1976

Počátek samotných výzkumů byl spojen s významnou osobností moravské archeologie, neboť svůj podíl na zahájení archeologické činnosti na Mušově–Hradisku měl vznik samostatného Státního archeologického ústavu v roce 1919, kde funkci konzervátora pro Moravu zastával Inocenc Ladislav Červinka.²⁹¹ Ten se snažil podpořit konání a organizaci výzkumů na Moravě.²⁹² Sám Červinka byl velkým zastáncem přítomnosti Římanů na Moravě, hlavně na lokalitě Mušov–Hradisko.²⁹³ Jeho podpora vedla k realizaci a finanční podpoře výzkumu v této oblasti.²⁹⁴

nalezené III. ČVSMO, 10, 1893, s. 161–164.

²⁸⁸KNIES, Jan: *O římských starožitnostech na Moravě nalezených*. Český lid, 2, 1893, s. 619.

²⁸⁹Tamtéž, s. 620.

²⁹⁰RZEHAK, Anton: *Die römische Eisenzeit in Mähren*. Zeitschrift des deutschen Vereins für die Geschichte Mährens und Schlesiens, 22, 1918, s. 197–278.

²⁹¹FILIP, Jan: *Vývoj československé archeologie a podíl archeologických ústavů*. In: KRUMPHANZLOVÁ, Zdeňka: *Vývoj archeologie v Čechách a na Moravě 1919–1968*. Praha 1972, s. 7.

²⁹²TEJRAL, Jaroslav: *Na hranicích impéria (doba římská)*. In: PODBORSKÝ, Vladimír a kol.: *Pravěké dějiny Moravy*. Brno 1993, s. 425.

²⁹³ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *O římských cestách obchodních na Moravě*. Brno 1895, s. 38.

²⁹⁴FILIP, Jan: *Vývoj československé archeologie a podíl archeologických ústavů*. In: KRUMPHANZLOVÁ, Zdeňka: *Vývoj archeologie v Čechách a na Moravě 1919–1968*. Praha 1972, s. 7.

Samotným výzkumům ale předcházelo ještě několik důležitých událostí, které by měly být uvedeny. Autoři, zabývající se v první polovině dvacátých let 20. století problematikou přítomnosti Římanů na moravském území, se museli vypořádat s řadou problémů. Největším problémem byla existence spousty mylných teorií, legend a příběhů, které se k této problematice vztahovaly.²⁹⁵ Nejinak tomu bylo v případě Mušova. Proto se autoři v této době museli věnovat vyvrácení těchto výmyslů a snažit se o zvýšení profesionality práce a vědeckého bádání o době římské na Moravě. Vzhledem k nedostatku materiálu mohlo ovšem snadno dojít k tomu, že se nakonec sami ve svých teoriích částečně zmýlili.²⁹⁶

Jedním z těchto autorů byl Josef Dobiáš, který se zpočátku zaměřil na vyvrácení tradovaných pověr a nepravd o Mušově–Hradisku, v díle *Dva příspěvky k topografii válek markomanských a kvádských*.²⁹⁷ Na základě kritiky starších pramenů vyvodil, že starší autoři a zastánci přítomnosti římských armád na moravském území spojují Mušov s velkou bitvou mezi Římany a Kvády.²⁹⁸

Mezi tyto autory patřil Vincenc Brandl, který mluvil o přítomnosti římského vojenského tábora, existujícího v 1. a 2. století našeho letopočtu u Mušova, ve své práci *Kniha pro každého Moravana*.²⁹⁹ Chyběli mu přitom jakékoli důkazy, kterými by svou teorii dokázal, odkazoval pouze na časté zmínky o nálezech mincí z této oblasti a také nepodložený nález popelnice³⁰⁰ s nápisem FORTIS.³⁰¹ To se pokoušel znovu interpretovat

²⁹⁵Falzifikáty artefaktů, lživé teorie a neexistující doklady přítomnosti Římanů na Moravě. Viz BRANDL, Vincenc: *Kniha pro každého Moravana*. Brno 1863, s. 236–237.

²⁹⁶Viz níže: Josef Dobiáš a Emanuel Šimek.

²⁹⁷DOBIÁŠ, Josef: *Dva příspěvky k topografii válek markomanských a kvádských*. ČČH, 27, 1921, s. 123–156.

²⁹⁸Tamtéž, s. 135.

²⁹⁹BRANDL, Vincenc: *Kniha pro každého Moravana*. Brno 1863, s. 236.

³⁰⁰Nádoba na uchování spálených pozůstatků člověka.

³⁰¹BRANDL, Vincenc: *Kniha pro každého Moravana*. Brno 1863, s. 236.

Jan Knies, vysvětlující tuto údajnou popelnici jako římskou lampičku.³⁰² Tím ale jeho příspěvní neskončilo, neboť zveřejnil další údajný doklad přítomnosti Římanů na Moravě, a to cihlu s kolkem XII. legie.³⁰³

Dobiáš se pozastavil nad tím, jak vítaný byl tento nález pro podpoření Kniesovy teorie o velké úloze českých zemí v markomanských válkách.³⁰⁴ Byl tak významný, že se jeho názor nepokusil nikdo zpochybnit a ostatní autoři jej přebírali bez ověření do svých vlastních prací.³⁰⁵ Přitom je velice nepravděpodobné, ale ne nemožné, lokalizovat XII. římskou legii působící v Kappadokii a Malé Asii do oblasti středního Podunají, či Moravy v prvních dvou stoletích našeho letopočtu.³⁰⁶ Na základě svého vlastního neúspěšného hledání v brněnském muzeu, Dobiáš konstatoval, že zpráva o nálezu cihel XII. legie na Mušovském–Hradisku je lživá a falešná.³⁰⁷

Dále se autor věnoval římským lampičkám z Mušova, uloženým v brněnském muzeu. Po jejich prozkoumání došel k závěru, že není možné prokázat, že pocházejí z Mušova–Hradiska, kvůli chybějící a špatně vedené dokumentaci nálezu.³⁰⁸

Josef Dobiáš tak na základě logických důkazů vyvrátil chybné úvahy o Mušovském Hradisku.³⁰⁹ Jeho práce vyvrátila tradované chyby a proto se další autoři mohli věnovat vědeckému bádání, oproštěnému od mylných závěrů.

Dalším autorem, který se zabýval vyvrácením nepodložených skutečností, na základě dostupných pramenů a faktů, byl Emanuel Šimek. Ten vydal v roce 1923 kritickou

³⁰²KNIES, Jan: *O římských starožitnostech na Moravě nalezených*. Český lid, 2, 1893, s. 620.

³⁰³Tamtéž, s. 620.

³⁰⁴Tamtéž, s. 619.

³⁰⁵NIEDERLE, Lubor: *O počátcích dějin zemí českých (Galové v Čechách a na Moravě, Germané v Čechách a na Moravě, Příchod Slovanů, Dějepis a archeologie)*. ČČH, 6, 1900, s. 109.

³⁰⁶DOBIÁŠ, Josef: *Dva příspěvky k topografii válek markomanských a kvádských*. ČČH, 27, 1921, s. 138.

³⁰⁷Tamtéž, s. 141.

³⁰⁸Tamtéž, s. 140.

³⁰⁹Tradované ve starší literatuře. Viz: BRANDL, Vincenc: *Kniha pro každého Moravana*. Brno 1863, s. 236.

studii *Čechy a Morava za doby římské*, kde se věnoval právě této problematice.³¹⁰ Ten si v této práci položil otázku, jestli je na základě dostupných pramenů možné doložit pobyt Římanů na Moravě. Jeho odpověď bylo jasné ne. Pravděpodobně se jednalo o Germány, kteří převzali římské zvyky a tradice. Nálezy jejich pozůstatků poté bývaly mylně pokládány za památky římské.³¹¹

Zásadní význam má v této problematice opět Mušov–Hradisko. Podle tradice se na tomto místě měl rozkládat římský vojenský tábor, či dokonce římské město. Nálezy přitom nebyly zdaleka prokazatelné a starší autoři se opírali hlavně o nepotvrzené nálezy mincí. Častým problémem také bylo, že někteří badatelé pouze opisovali jeden od druhého bez toho, aby provedli jakoukoli kontrolu správnosti převzatých informací.³¹² To se týkalo hlavně autorů Vincence Brandla³¹³ a Jana Kniese.³¹⁴

Nejsložitější roli podle Šimka hrál nález tří římských kahanů z Mušova–Hradiska. Tím se odlišil od článku Josefa Dobiáše, který jim věnoval pouze několik vět.³¹⁵ Na základě jejich prozkoumání zpochybnil místo nalezení a tvrdil, že pocházejí nejspíše z Podunají, kde se podobné nálezy vyskytovaly v hojném počtu.³¹⁶ Keramika, která byla určena jako římská, byla podle jeho názoru neprůkazná a nezařaditelná, a proto neměla být vůbec brána v potaz.³¹⁷

Podobný význam měly také nálezy cihel XII. legie z tohoto místa. O těch se zmiňovali již uvedení autoři Jan Knies³¹⁸ a I. L. Červinka.³¹⁹ Druhý uvedený se později od

³¹⁰ŠIMEK, Emanuel: *Čechy a Morava za doby římské*. Praha 1923, s. 122–127.

³¹¹Tamtéž, s. 122.

³¹²Tamtéž, s. 124.

³¹³BRANDL, Vincenc: *Kniha pro každého Moravana*. Brno 1863, s. 236.

³¹⁴KNIES, Jan: *O římských starožitnostech na Moravě nalezených*. Český lid, 2, 1893, s. 620.

³¹⁵DOBIÁŠ, Josef: *Dva příspěvky k topografii válek markomanských a kvádských*. ČČH, 27, 1921, s. 140.

³¹⁶ŠIMEK, Emanuel: *Čechy a Morava za doby římské*. Praha 1923, s. 124.

³¹⁷Tamtéž, s. 125.

³¹⁸KNIES, Jan: *O římských starožitnostech na Moravě nalezených*. Český lid, 2, 1893, s. 620.

³¹⁹ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *O římských cestách obchodních na Moravě*. Brno 1895, s. 23.

těchto názorů distancoval, na základě svého soukromého bádání o této problematice a zjištění vlastního omylu.³²⁰ Podle Šimka všichni starší badatelé dali opět přednost citům před rozumem a reprodukovali tradiční a lživé zprávy.³²¹ Jeho teorii podpořil fakt, že žádná z těchto údajných kolkovaných římských cihel XII. legie se nezachovala.³²²

Díky racionálnímu pohledu na problematiku Mušova–Hradiska došel Šimek k logickým a soudobým nálezům odpovídajícím závěrům. Přesto byl v posledním odstavci zabývajícím se Mušovem nucen vyslovit názor, že jedinou možností jak, určit kdo má pravdu, bude archeologický výzkum, jenž by vyvrátil jakékoli pochybnosti.³²³

S názory Josefa Dobiáše a Emanuela Šimka nesouhlasil numismatik Josef Skutil, který se zabýval římskými mincemi z Mušova–Hradiska.³²⁴ Ten byl přesvědčený o velkém významu tohoto místa pro římskou armádu a římské kupce, kteří procházeli Mušovem na své cestě dále na sever.³²⁵

Změna situace nastala v roce 1925. Došlo totiž k nálezům římských cihel označených značkou X. legie. Tento spolehlivě ověřený nález vyvrátil dřívější skeptické názory na existenci římského objektu na moravském území.³²⁶ K těmto nálezům přispěli Karl Jüttner a Josef Matzura, bádající v této oblasti již několik let.³²⁷ Roku 1926 na základě svých poznatků vydali článek s názvem *Ein römisches Kastell in Südmähren*, kde své

³²⁰ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Morava za pravěku*. Brno 1902, s. 292–293.

³²¹Přítomnost římské armády na území Moravy by jistě znamenala zvýšení prestiže a zajímavosti moravské archeologie, která potřebovala získat stabilní půdu pod nohama, protože se v tomto období teprve vytváří jako vědecký obor.

³²²ŠIMEK, Emanuel: *Čechy a Morava za doby římské*. Praha 1923, s. 126; DOBIÁŠ, Josef: *Dva příspěvky k topografii válek markomanských a kvádských*. ČČH, 27, 1921, s. 140.

³²³ŠIMEK, Emanuel: *Čechy a Morava za doby římské*. Praha 1923, s. 127.

³²⁴SKUTIL, Josef: *Římské mince z Mušova*. OP, 3, 1924, č. 2, s. 137; Týž: *Nálezy římských mincí v Mušově*. NČČ, 1, 1925, s. 132.

³²⁵SKUTIL, Josef: *Římské mince z Mušova*. OP, 3, 1924, č. 2, s. 137.

³²⁶PEŠKAŘ, Ivan: *Doba římského císařství na Moravě*. In: KRUMPHANZLOVÁ, Zdeňka: *Vývoj archeologie v Čechách a na Moravě 1919–1968*. Praha 1972, s. 174.

³²⁷SKLENÁŘ, Karel–SKLENÁŘOVÁ, Zuzana: *Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů*. Praha 2005, s. 271.

nálezy uveřejnili.³²⁸ To vedlo k několika velmi amatérským zásahům, kvůli kterým hrozilo nenávratné poškození nálezové situace.³²⁹ Proto byl téhož roku,³³⁰ pověřen sondážními pracemi Anton Gnirs. Ten se měl připravit na provedení odborného archeologického výzkumu této lokality.³³¹

Ještě předtím, než se započalo se samotným výzkumem, stačil svůj komentář k nalezeným cihlám z Mušova–Hradiska vydat Josef Dobiáš v článku *Nález římských cihel u Mušova*.³³² Ten se doslova radoval nad nevyvratitelným důkazem přítomnosti římské legie na Moravě. Podle nalezených kolků na cihlách a jejich tvaru šlo dokonce určit, o jakou legii se přesně jednalo. Byla to konkrétně X. legie Gemina Pia Fidelis (LEGXGPF) s kolkem ve tvaru podešve.³³³ Již v této chvíli dokázal Dobiáš rozdělit nalezené kolkované cihly do čtyř kategorií.³³⁴ Tyto kategorie jsou ale podle mého názoru zcela zbytečné, protože se autor zabýval zcela nedůležitými detaily, jako vzdálenost jednotlivých písmen od sebe či pečlivost písma kolku atp.

Tyto nové poznatky vedly Dobiáše k přehodnocení svých vlastních starších názorů, a to až přehnaně. Pro změnu uvedl, že není důvod o starších zprávách, které předtím tak vehementně kritizoval,³³⁵ pochybovat. Dokonce vybízel, aby se podle nich vycházelo při určování míst pro archeologický výzkum. Starší zprávy o nálezů cihel XII. legie, byly podle něj jen chybným interpretováním špatně zachovalých cihel X. legie, k jejichž nálezů skutečně došlo.³³⁶ Na základě stylu písma na cihlách datoval přítomnost této legie na

³²⁸MATZURA, Josef–JÜTTNER, Karl: *Ein römisches Kastell in Südmähren*. Sudeta, 2, 1926, s. 88.

³²⁹DOBIÁŠ, Josef: *Nález římských cihel u Mušova*, OP, 4 (Niederlův sborník), 1925, s. 24.

³³⁰1926

³³¹DROBERJAR, Eduard: *Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě*. Praha 2002, s. 193.

³³²DOBIÁŠ, Josef: *Nález římských cihel u Mušova*, OP, 4 (Niederlův sborník), 1925, s. 24–41.

³³³Tamtéž, s. 25.

³³⁴Tamtéž, s. 26.

³³⁵DOBIÁŠ, Josef: *Dva příspěvky k topografii válek markomanských a kvádských*. ČČH, 27, 1921, s. 140.

³³⁶DOBIÁŠ, Josef: *Nález římských cihel u Mušova*, OP, 4 (Niederlův sborník), 1925, s. 28.

Moravě do doby markomanských válek (166–180). V Mušově byl podle něj významný římský tábor v centru oblasti osídlené Kvády.³³⁷ Jeho význam zvyšoval i fakt, že se ve dvacátých letech 20. století jednalo o nejsevernější údajný římský tábor ve střední Evropě, který byl objeven a nálezy potvrzen.

Mušov zmínil i Josef Schráníl ve své práci s názvem *Vorgeschichte Böhmens und Mährens* z roku 1928.³³⁸ Velkou důležitost podle něj měly mít výsledky výzkumu Mušova–Hradiska. Jejich závěry do své práce ale ještě nemohl zahrnout, vzhledem k době vydání jeho práce.³³⁹ Ve své teorii se opíral hlavně o zprávu Josefa Dobiáše o nálezukolkovaných římských cihel X. legie.³⁴⁰ Tento nález byl podle Schráníla příslibem významných nálezů a dokladů o přítomnosti Římanů na Moravě. Autor se zabýval také etnickou příslušností obyvatel na území Čech a Moravy za doby římské. Dochází k závěru, že nálezy v Čechách patří Markomanům, zatímco materiál z Moravy náleží Kvádům. Výjimku tvoří nálezy mušovské, patřící Římanům.³⁴¹

To vše bylo impulzem k provedení dalšího, tentokrát odborného výzkumu lokality Mušov–Hradisko. Ten byl realizován mezi lety 1927 až 1928, pod vedením Antona Gnirse.³⁴² Tento zapálený amatérský archeolog, gymnaziální profesor a konzervátor se věnoval převážně klasické archeologii na Jadranu, neodmítl ovšem vést výzkum ani na jižní Moravě.³⁴³

³³⁷Tamtéž, s. 29.

³³⁸SCHRÁNIL, Josef: *Die Vorgeschichte Böhmens und Mährens*. Berlín–Lipsko 1928, s. 254.

³³⁹Tamtéž, s. 254.

³⁴⁰DOBIÁŠ, Josef: *Nález římských cihel u Mušova*. OP, 4 (Niederlův sborník), 1925, s. 24.

³⁴¹RYBOVÁ, Alena: *Padesát let bádání o době římské v Čechách*. In: KRUMPHANZLOVÁ, Zdeňka: *Vývoj archeologie v Čechách a na Moravě 1919–1968*. Praha 1972, s. 160.

³⁴²SKLENÁŘ, Karel–SKLENÁŘOVÁ, Zuzana: *Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů*. Praha 2005, s. 189–190.

³⁴³DROBERJAR, Eduard: *Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě*. Praha 2002, s. 72.

Gnirs na základě nálezů vydal několik zpráv. V těch se zaměřil hlavně na popis nálezů stavebních pozůstatků a pokusil se o jejich interpretaci. Drobné předměty a artefakty byly mimo jeho hlavní zájem, a tak byly zahrnuty jen do stručného výčtu.³⁴⁴ Podle jeho názoru bylo založení stanice ve spojitosti s obdobím markomanských válek, tento svůj pohled na situaci podal v článku *Římská stanice na Mušově*.³⁴⁵

Jako první se Gnirs věnoval popisu okolní krajiny a stavu vrchu Burgstall, na kterém byly nalezeny artefakty římské, či římsko–provinciální provenience. Nalezl doklady změn ve třech obdobích, které pozměnily ráz lokality.³⁴⁶ První změna byla zánik římské stanice po jejím opuštění, přičemž se tak událo přirozenou cestou, neboť chybí doklady násilného konce osídlení. Druhá změna přišla podle Gnirse až v 18. století. V této době došlo k zarovnání povrchu lokality, rozebrání zbytků materiálu a začalo se s pravidelnou orbou v okolí. To pokračovalo až do třetí fáze, kdy zde byla vysázena vinice. To vše bylo důvodem, proč se zachovaly jen části staveb ukryté pod zemí.³⁴⁷

Tyto stavby byly nalezeny při systematickém výzkumu místa, které je dnes známo jako Mušov–Hradisko. Podařilo se odkrýt části místností dvou staveb, obvodové, či spíše opevňovací zdi římské stanice, stopy vodovodu a množství drobných nálezů.³⁴⁸ Konkrétně se jednalo o pozůstatky dvou zděných staveb. Jednou z nich byla obdélníková obytná budova, nejspíše velitelský dům (tzv. praetorium).³⁴⁹ Ten sestával ze čtyř místností, pod nimiž se nacházelo podpodlažní topení (tzv. hypokaustum) a topeniště (praeefurnium), ze

³⁴⁴PEŠKAŘ, Ivan: *Doba římského císařství na Moravě*. In: KRUMPHANZLOVÁ, Zdeňka: Vývoj archeologie v Čechách a na Moravě 1919–1968. Praha 1972, s. 174.

³⁴⁵GNIRS, Anton: *Římská stanice na Mušově*. Zprávy Československého státního archeologického ústavu, 2–3, 1929–1930 (1931), s. 8–29.

³⁴⁶Tamtéž, s. 9.

³⁴⁷Tamtéž, s. 10.

³⁴⁸Tamtéž, s. 12.

³⁴⁹Viz Obr. 9.

kterého vedly kanálky určené k vytápění stěn. Celá budova stála na sloupcích z cihel, které byly označeny kolkem X. legie.³⁵⁰

Při výzkumu došel Gnirs k závěru, že budova sestávala původně jen ze dvou místností a další dvě byly později dostavěné. Starší místnosti byly větší a lépe postavené, zatímco mladší byly menších rozměrů.³⁵¹ Nalezly se i doklady omítek. Některé stěny byly omítnuty pouze na bílo, jiné nesly doklady kvalitního zpracování s pozůstatky písmen latinské kurzívy.³⁵²

Druhou zděnou budovou byly lázně s půlkruhovým závěrem (tzv. balneum).³⁵³ Gnirs si stěžoval na špatný stav zachovaných nálezů. Mnohdy se totiž dochovaly pouze pilíře z cihel a nic dalšího. Nejzachovalejší částí lázní byla místnost s bazénem. Hypokaustum se nacházelo po celé délce místnosti a zdi byly zpevněné z lomového kamene a množství malty s příměsí částí cihel a střepů, což byl obvyklý způsob, jak odolát vlhkému prostředí a vodě. Dále byly nalezeny otisky olověných rour, které sloužily k přivádění vody.³⁵⁴

Poté se Gnirs zabýval doklady pozůstatků opevňovací zdi, která měla ohrazovat tyto dvě nalezené stavby. Zde vychází hlavně z dohadů a vlastní vytvořené teorie, neboť se mu podařilo nalézt jen malou část této zdi, která se podle něj nacházela hned za lázněmi.³⁵⁵ Ta se ale pozdějšími výzkumy neprokázala.³⁵⁶

³⁵⁰GNIRS, Anton: *Římská stanice na Mušově*. Zprávy Československého státního archeologického ústavu, 2–3, 1929–1930 (1931), s. 12.

³⁵¹Tamtéž, s. 12.

³⁵²Tamtéž, s. 13.

³⁵³Viz Obr. 10.

³⁵⁴GNIRS, Anton: *Římská stanice na Mušově*. Zprávy Československého státního archeologického ústavu, 2–3, 1929–1930 (1931), s. 13.

³⁵⁵Tamtéž, s. 19.

³⁵⁶DROBERJAR, Eduard: *Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě*. Praha 2002, s. 193.

Stejně neprůkazné byly také doklady přítomnosti vodovodu, které znal Gnirs jen z výpovědi místních obyvatel. Předpokládal, že tento vodovod mohl souviset se studnou, která se nacházela nedaleko od zkoumané plochy a zanikla až v 18. století.³⁵⁷

Poslední kategorií, které Gnirs věnoval pozornost, byly všechny ostatní, převážně drobné, artefakty. Zabývá se jimi pouze okrajově.³⁵⁸ Tím dává možnost dalším autorům, aby se těmito materiály zabývali.³⁵⁹

K významným nálezům z této kategorie výzkumu patřily římské cihly (lateres, tubuli) a střešní tašky (tegulae, imbrices). To samo o sobě ještě nebylo tak významné, ale některé z nich na sobě měly kolky X. legie Gemina Pia Fidelis (ve tvaru podešve).³⁶⁰ Další skupinu tvořila keramika, kde byla nejvíce zastoupena terra sigillata, která patřila podle Gnirse Blickweilerské provenienci.³⁶¹

Názor rozšířený v pozdější literatuře, že se Gnirs domníval o civilním původu staveb, konkrétně o existenci římské vily.³⁶² Není pravdivý a vznikl nejspíše nepochopením jeho závěrů. Autor totiž zcela jasně spojoval Mušov–Hradisko s X. legií a válkami markomanskými. Jednalo se podle něj o římskou stanici, která sloužila ke kontrole pořádku a klidu na germánském území, nedaleko od hranice Římského impéria na Dunaji.³⁶³ Ke stejným závěrům došel Gnirs i později, ve svých dalších dílech.³⁶⁴

³⁵⁷GNIRS, Anton: *Římská stanice na Mušově*. Zprávy Československého státního archeologického ústavu, 2–3, 1929–1930 (1931), s. 19.

³⁵⁸Tamtéž, s. 22.

³⁵⁹HORÁKOVÁ–JANSOVÁ, Libuše: *Keramika z římské stanice na Mušově*. OP, 9, 1930, s. 117–129.

³⁶⁰Viz Obr. 8.

³⁶¹GNIRS, Anton: *Římská stanice na Mušově*. Zprávy Československého státního archeologického ústavu, 2–3, 1929–1930 (1931), s. 13.

³⁶²DROBERJAR, Eduard: *Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě*. Praha 2002, s. 193.

³⁶³GNIRS, Anton: *Římská stanice na Mušově*. Zprávy Československého státního archeologického ústavu, 2–3, 1929–1930 (1931), s. 28.

³⁶⁴GNIRS, Anton: *Ein Limes und Kastelle der Römer von der norisch-pannonischen Donaugrenze*. Sudeta, 4, 1929, s. 132; Týž: *Beiträge zur Geschichte und Geographie Böhmen und Mährens in der Zeit des Imperium Romanum*. Bonn 1976, s. 138.

Tato práce byla zlomovým okamžikem v dějinách bádání o Mušově–Hradisku a celé době římské na Moravě. Archeologickým výzkumem došlo k potvrzení přítomnosti římského vojska na moravském území. Tím stoupla prestiž moravské archeologie jak na domácí půdě, tak také ve světě. Přestože stále zaostávala za západoevropskou archeologií, stala se důležitou součástí interpretací působení římského vojska v Podunají a na sever od Dunaje. Výzkumy Antona Gnirse se vyznačovaly kvalitní úrovní a proto bylo možné jejich výsledky obhájit před odbornou veřejností. Velký ohlas získaly tyto výzkumy v německy mluvících zemích.

Problematické římských památek na Moravě se následně věnovali autoři hlavně na stránkách *Obzoru praehistorického*.³⁶⁵ Prvním z nich byl Vladimír Groh, v článku *Římská osada u Mušova*.³⁶⁶ Ten zde předložil svůj názor na archeologickou situaci v Mušově.³⁶⁷ Ze studia starších pramenů a literatury si ověřil, že nálezy mincí, cihel a keramiky se zde objevují již od 17. století. Bohužel ještě do nedávné doby nebylo možné tyto zprávy potvrdit, a proto musely být pokládány za nesprávné. To se změnilo hlavně díky realizovaným archeologickým výzkumům.³⁶⁸

Co se týče jeho práce, do značné míry pouze opisoval výsledky práce Antona Gnirse.³⁶⁹ Popisoval artefakty, které byly nalezeny právě při výzkumech zmíněného autora, přičemž se nepustil do žádných hlubokých analýz, spíše se věnoval jen výčtu nalezeného materiálu. Více se zabýval pouze římskými lázněmi a bazénem s teplou vodou.³⁷⁰ Groh odmítl teorii, že Mušov–Burgstall byl pouze vojenská stanice s tím, že na celkové

³⁶⁵J. Dobiáš, V. Groh, L. Horáková–Jansová.

³⁶⁶GROH, Vladimír: *Římská osada u Mušova*. OP, 7/8, 1928/1929, s. 61–66.

³⁶⁷Tamtéž, s. 61.

³⁶⁸Tamtéž, s. 63.

³⁶⁹GNIRS, Anton: *Římská stanice na Mušově*. Zprávy Československého státního archeologického ústavu, 2–3, 1929–1930 (1931), s. 10.

³⁷⁰GROH, Vladimír: *Římská osada u Mušova*. OP, 7/8, 1928/1929, s. 62.

hodnocení bylo ještě brzy a bude nutné realizovat další výzkumy, které povedou ke zlepšení znalosti a pochopení lokality.³⁷¹

Popularizací problematiky kontaktů mezi Římskou říší a barbary na území Čech a Moravy se věnoval významný badatel této doby Josef Dobiáš. Jeho dvoudílný článek v Národních listech *Římané na půdě naší republiky*,³⁷² je příkladem snahy informovat širokou veřejnost o československé archeologii a o úspěších jejích archeologů v odkrývání nejstarší minulosti.

Autor se velkou část článku věnoval nálezům ze Slovenska, které nevyvratitelně dokazovaly přítomnost římského vojska na daném území.³⁷³ Daleko složitější situace nastala na Moravě, protože jediná známá lokalita s římským osídlením byla na Mušově–Hradisku. Ta v této době ještě stále bojovala o samotné uznání své existence, jako nejsevernější římské stanice v pevninské Evropě.

Dobiáš se domníval, že tato lokalita by mohla být spojena s bájnou událostí zázračného deště, který zachránil XII. legii před vyčerpáním a smrtí žízni na území Kvádů v době markomanských válek. Zároveň tento déšť zahnal početnější vojsko barbarů na útěk.³⁷⁴ Pohané hledali vysvětlení této události v moci egyptského mága Arnutise, který svými kouzly povolal boha Herma a ten přivolal déšť. Zatímco křesťané tvrdili, že vojáci byli ušetřeni na základě společné modlitby o svou záchranu.³⁷⁵ Dobiáš přiznal, že jeho předchozí práce přítomnost římské armády na území Moravy odmítla.³⁷⁶ Nové výzkumy

³⁷¹Tamtéž, s. 64.

³⁷²DOBIÁŠ, Josef: *Římané na půdě naší republiky I.* Národní listy, 68, č. 1, 1928, s. 4; Týž: *Římané na půdě naší republiky II.* Národní listy, 68, č. 8, 1928, s. 1.

³⁷³DOBIÁŠ, Josef: *Římané na půdě naší republiky I.* Národní listy, 68, č. 1, 1928, s. 4.

³⁷⁴Tamtéž, s. 4.

³⁷⁵Tamtéž, s. 4.

³⁷⁶DOBIÁŠ, Josef: *Dva příspěvky k topografii válek markomanských a kvádských.* ČČH, 27, 1921, s. 141.

ale umožnily přehodnocení těchto negativních názorů.³⁷⁷ A obnovení teorií o významu Mušova–Hradiska pro Římskou říši.

Dobiáš se dále zabýval problematikou samotného výzkumu Mušova–Hradiska provedeného Antonem Gnirsem.³⁷⁸ Důležitou roli sehrál i prezident T. G. Masaryk, který sám financoval výzkumné archeologické práce za celý rok 1927. Osobně přijel lokalitu také navštívit, aby se podíval na nové objevy.³⁷⁹ Dále autor popisoval výsledky výzkumu Mušova–Hradiska. Nejvíce se zajímal o konstrukci budov, kde porovnával jejich architekturu s Vitruviovým dílem, přičemž konstatoval, že přesně odpovídají jeho myšlenkám a postupům.³⁸⁰

Co se interpretace nálezů týče, Dobiáš odmítl, že by se mohlo jednat o římskou vilu.³⁸¹ Stejně jako to odmítl i Anton Gnirs.³⁸² Dokladem vojenského významu budov byly nalezené kolkované cihly X. legie a také komplex lázní, typické pro římský vojenský tábor.³⁸³ Zajímavá byla i zmínka vztahující se k místu dnes známému jako Mušov Neurissen, kde došlo k nálezu cihel a dalšího archeologického materiálu, vztahujícího se k době římské. Gnirs předpokládal, že se jednalo o jakousi skládku materiálu z Mušova–Hradiska.³⁸⁴ Dobiáš byl ale jiného názoru. Podle něj se jednalo o další část římské stanice, která tak dosahuje daleko větších rozměrů, než se předpokládalo.³⁸⁵

³⁷⁷GNIRS, Anton: *Římská stanice na Mušově*. Zprávy Československého státního archeologického ústavu, 2–3, 1929–1930 (1931), s. 12–29; DOBIÁŠ, Josef: *Nález římských cihel u Mušova*, OP, 4 (Niederlův sborník), 1925, s. 24–41.

³⁷⁸DOBIÁŠ, Josef: *Římané na půdě naší republiky II*. Národní listy, 68, č. 8, 1928, s. 1.

³⁷⁹Tamtéž, s. 1.

³⁸⁰Tamtéž, s. 1.

³⁸¹Tamtéž, s. 1.

³⁸²GNIRS, Anton: *Římská stanice na Mušově*. Zprávy Československého státního archeologického ústavu, 2–3, 1929–1930 (1931), s. 28.

³⁸³DOBIÁŠ, Josef: *Římané na půdě naší republiky II*. Národní listy, 68, č. 8, 1928, s. 1.

³⁸⁴GNIRS, Anton: *Římská stanice na Mušově*. Zprávy Československého státního archeologického ústavu, 2–3, 1929–1930 (1931), s. 24.

³⁸⁵DOBIÁŠ, Josef: *Římané na půdě naší republiky II*. Národní listy, 68, č. 8, 1928, s. 1.

Ke zcela stejným závěrům došel Josef Dobiáš i v článku *Římské vykopávky na území ČSR*.³⁸⁶ Tyto autorovy články se vyznačovaly snahou o popularizaci problematiky přítomnosti Římanů na Moravě. Nepřinesly žádné nové či převratné informace. Z velké části pouze vycházely z práce Antona Gnirše.³⁸⁷ Význam práce spočíval ve snaze o interpretaci legendy o zázračném dešti a jeho lokalizování na Moravu.³⁸⁸

V roce 1929 se uskutečnila konference československých filosofů, filologů, archeologů a historiků, na které vystoupil Josef Dobiáš se svým příspěvkem charakterizujícím území Čech a Moravy v době římské *Římané na naší půdě*.³⁸⁹ Ve své přednášce se snažil dopátrat nejstarších dokladů přítomnosti Římanů na zkoumaném území.

Prvními, kdo se do této oblasti dostali, byli římscí kupci, kteří se nebáli obchodovat s barbary.³⁹⁰ Druhou skupinou byli zběhové, kteří se uchýlili na území barbarika před římskou mocí, kde poté učili nevzdělané Germány římskému stylu života. Za zástupce této kategorie by mohl být považován i Marobud, který dosáhl svého vzdělání na území Římské říše. Právě jeho vzdělanost se stala nebezpečnou výhodou v jeho postupu k moci, kterou se Římané pokusili zvrátit tažením proti svému bývalému spojenci. V čele této výpravy stál samotný Tiberius, který své vojsko rozdělil na dvě části. První měla napadnout Marobuda ze západu, zatímco druhá část z jihovýchodu. Tato trestná výprava svého cíle sice nedosáhla,³⁹¹ ale je docela dobře možné, že druhá část armády ve své cestě

³⁸⁶ DOBIÁŠ, Josef: *Římské vykopávky na území ČSR*. ČČH, 33, 1927, s. 644.

³⁸⁷ GNIRS, Anton: *Římská stanice na Mušově*. Zprávy Československého státního archeologického ústavu, 2–3, 1929–1930 (1931), s. 8–29.

³⁸⁸ DOBIÁŠ, Josef: *Římané na půdě naší republiky I*. Národní listy, 68, č. 1, 1928, s. 4.

³⁸⁹ DOBIÁŠ, Josef: *Římané na naší půdě*. Sborník přednášek I. sjezdu čsl. profesorů filosofie, filologie a historie v Praze 3.–7.4.1929, 1929, s. 340–357.

³⁹⁰ Tamtéž, s. 341.

³⁹¹ Došlo k uzavření míru, který byl výhodný pro obě strany, kvůli vzpouře v Panonii, kde bylo nutně zapotřebí legií vyslaných proti Marobudovi.

prošla územím Moravy, či přímo kolem Mušova–Hradiska, kde mohla i nějaký čas setrvat.³⁹²

Dále se Dobiáš věnoval Vanniovu království, které bylo podle něj spojeno s územím Slovenska. Vládcí tohoto území vždy věrně stáli po boku Římské říše, a ani ta je nenechávala osamocené. V případě potřeby jim poskytovala vojenskou pomoc, která jim měla zřídit autoritu. Přesně takový příklad byly podle Dobiáše stanice v Děvíně a Stupavě na Slovensku.³⁹³ Smutnou skutečností je, že archeologické práce na obou lokalitách byly provedeny značně amatérsky a z tohoto důvodu se nepodařilo zachránit množství významných poznatků, které byly nenávratně zničeny.³⁹⁴ Zajímavé je, že zde autor nezahrnuje Mušov–Hradisko, již částečně archeologicky prozkoumané. Tyto oblasti spojuje X. legie, jejíž kolkované cihly byly nalezeny jak ve Stupavě, tak také v Mušově.³⁹⁵

Ten zmínil teprve v souvislosti s válkami markomanskými.³⁹⁶ V první z těchto válek se císař Marcus Aurelius musel nejprve zaměřit na vytlačení vojska Markomanů, Kvádů a jejich spojenců z Raetie, Panonie a Norica. Teprve poté, až je zatlačil zpátky na barbarské území, mohl pokračovat ve válce mimo Římskou říši. To znamená na území bývalého Československa. Jeho cílem bylo vytvoření nové provincie Markomanie.³⁹⁷ To se mu ovšem nepovedlo, neboť roku 180 umírá a nový císař Commodus, který nechtěl ve válce pokračovat, uzavírá s germánskými kmeny mír. Výsledkem tohoto míru bylo obnovení původního stavu, před vypuknutím této války. Římané si prosadili jen několik podmínek, podle kterých chtěli lépe kontrolovat území kolem limitu. Tím byla například

³⁹² DOBIÁŠ, Josef: *Římané na naší půdě*. Sborník přednášek I. sjezdu čsl. profesorů filosofie, filologie a historie v Praze 3.–7.4.1929, Praha 1929, s. 343.

³⁹³ Tamtéž, s. 346.

³⁹⁴ Tamtéž, s. 348.

³⁹⁵ Tamtéž, s. 347.

³⁹⁶ Mezi lety 166–180.

³⁹⁷ DOBIÁŠ, Josef: *Římané na naší půdě*. Sborník přednášek I. sjezdu čsl. profesorů filosofie, filologie a historie v Praze 3.–7.4.1929, Praha 1929, s. 353.

přítomnost římského úředníka na zasedání kmenových sněmů a koncentrace obchodních styků do míst pod římským dozorem.³⁹⁸

Takovým místem byl podle Dobiáše i Mušov–Hradisko. Nálezy základů budov rozdělil autor do dvou skupin. První z nich je čtyřmístný dům s horkovzdušným topením nejen pod podlahou, ale také ve stěnách. Druhou skupinu tvoří doklady lázní, kde hlavní úlohu hrála obdélníková místnost, zakončená polokruhovitou apsidou, která sloužila jako horká lázeň.³⁹⁹

Luxusní úroveň staveb a jejich vybavení nutilo Dobiáše zamyslet se nad tím, zda se skutečně jednalo o vojenskou stavbu. Druhou možností by mohla být civilní stavba, konkrétně vila. Pro takové vysvětlení ale chyběly důkazy a spousta faktů dokazovala, že se jednalo o stavby vojenské. Důkazem této možnosti byla hlavně poloha lokality na významném vrchu, ze kterého bylo možné kontrolovat velkou okolní oblast, a nálezy signovaných cihel X. legie. Proto Dobiáš usoudil, že se jednalo o oblast určenou pro velitele této legie.⁴⁰⁰

Na Dobiášův článek navázal roku 1934 Emanuel Šimek v díle *Keltové a Germáni v našich zemích*.⁴⁰¹ Ten se snažil dopátrat odpovědi na otázku, komu patřilo území, na kterém se nalézá Mušov–Hradisko. Došel k závěru, že se jednalo o jakousi hranici mezi germánskými kmeny Kvádů a Markomanů. Tato stanice měla strážit klid a mírový stav mezi zmíněnými kmeny, dále také sloužila ke kontrole a ochranně obchodních stezek, vedoucích dále na sever.⁴⁰² K podobným závěrům došel Šimek již roku 1933, a proto se do značné míry opakoval.⁴⁰³

³⁹⁸Tamtéž, s. 351.

³⁹⁹Tamtéž, s. 353.

⁴⁰⁰Tamtéž, s. 353.

⁴⁰¹ŠIMEK, Emanuel: *Keltové a Germáni v našich zemích*. Brno 1934, s. 110–114.

⁴⁰²Tamtéž, s. 111.

⁴⁰³ŠIMEK, Emanuel: *Zur Topographie des Markomannenlandes*. ČMM, 57, 1933, s. 367.

Tito čtyři muži⁴⁰⁴ ale nebyli jedinými badateli, kteří se zapojili do výzkumu Mušova–Hradiska. Ve třicátých letech se k nim připojila Libuše Horáková–Jansová. Ta se ve svém bádání zaměřila na soubor keramiky. Výsledky svého výzkumu publikovala v *Obzoru praehistorickém* pod názvem *Keramika z římské stanice na Mušově*.⁴⁰⁵ Rozdělila ji do několika skupin.⁴⁰⁶ Na základě kategorie hrubší světle žluté keramiky se snažila určit dobu existence římské stanice na Mušově–Hradisku.⁴⁰⁷ Došla k závěru, že osídlení bylo možné bezpečně doložit pro druhou polovinu 2. století.⁴⁰⁸

Horáková–Jansová došla na základě prozkoumaných materiálů k závěru, že stanice Mušov–Hradisko existovala jen velice krátce. Vznikla v rozmezí let 166 až 171 a zanikla v devadesátých letech 2. století po patnácti až dvaceti letech své existence.⁴⁰⁹ Autorka tak na základě prozkoumání keramiky nalezené na této lokalitě, přinesla nové, inovativní řešení, pro dataci stanice. Proto je její práce velkým přínosem v bádání o Mušově–Hradisku. Často vycházela z výsledků výzkumu Antona Gnirse.⁴¹⁰ Zabývala se ale problematikou, jenž nebyla v té době dobře zpracována. Proto byla její práce tak významným přispěním k problematice Mušova–Hradiska a římských importů na Moravě.

S těmito závěry nesouhlasil numismatik František Křížek, v člancích *K datování římské stanice na mušovském Burgstallu*, *Římské mince z Mušova* a *Nález římských mincí na mušovském Burgstallu*.⁴¹¹ Autor se ve svých závěrech opíral o materiál z výzkumu

⁴⁰⁴Josef Dobiáš, Emanuel Šimek, Anton Gnirs, Vladimír Groh.

⁴⁰⁵HORÁKOVÁ–JANSOVÁ, Libuše: *Keramika z římské stanice na Mušově*. OP, 9, 1930, s. 117–129.

⁴⁰⁶Terra sigillata, jemná oranžová keramika se slabým světle červeným firnisem, jemná světle žlutá a oranžová keramika bez firnisu, hrubší světle žlutá keramika, šedočerná keramika, domácí barbarská keramika.

⁴⁰⁷HORÁKOVÁ–JANSOVÁ, Libuše: *Keramika z římské stanice na Mušově*. OP, 9, 1930, s. 122.

⁴⁰⁸Tamtéž, s. 125.

⁴⁰⁹Tamtéž, s. 128.

⁴¹⁰GNIRS, Anton: *Římská stanice na Mušově*. Zprávy Československého státního archeologického ústavu, 2–3, 1929–1930 (1931), s. 8–29.

⁴¹¹KŘÍŽEK, František: *K datování římské stanice na mušovském Burgstallu*. Příroda, 28, 1935, s. 296; Týž: *Římské mince z Mušova*. NČ, 16/7, 1940/1941, s. 15–16; KŘÍŽEK, František: *Nález římských mincí na mušovském Burgstallu*. NČČ, 9, 1933, s. 91.

Antona Gnirse.⁴¹² Na jeho základě datoval vznik stanice nejpozději do doby hadriánsko–antoninské.⁴¹³ K takovému závěru došel na základě datovatelných nálezů mincí z Mušova–Hradiska.⁴¹⁴ Souhlasil ovšem s tím, že největšího rozkvětu dosáhla tato stanice za markomanských válek, a to díky přítomnosti X. legie římské armády.⁴¹⁵

Problematicke Mušova–Hradiska se krátce věnoval ve své práci *Limes Romanus na Slovensku* Vojtěch Ondrouch.⁴¹⁶ Ten se sice ve své práci zabýval převážně oblastí dnešního Slovenska, ale do svých teorií zahrnul i tuto významnou moravskou lokalitu, s doloženým římským osídlením. Mušov–Hradisko podle autora vznikl v první třetině 2. století našeho letopočtu, jako součást ochranných římských vojenských pevností na sever od Dunaje. Jednalo se o bezpečnostní opatření proti Germánům žijícím na území Moravy.⁴¹⁷

Doba protektorátu a 2. světové války znamenala ochromení vědecké a publikační činnosti. Došlo také k omezení výzkumné terénní činnosti. V této době se začaly ve velké míře objevovat souhrnné práce o českém a moravském pravěku, které měly zdůraznit prehistorii českých zemí a její význam ve světě.⁴¹⁸ Zcela to odpovídalo dobové situaci, ale tyto práce nepřestávaly ani po druhé světové válce a pokračují až do současnosti. Základní myšlenka kontinuity vývoje se ale postupně vytratila a díla byla oproštěna od národních zájmů. To znamená, že naopak rostl jejich význam vědecký, jako důležitých souhrnných prací, shrnujících problematiku celého pravěku českých zemí na jednom místě.

⁴¹²PEŠKAŘ, Ivan: *Doba římského císařství na Moravě*. In: KRUMPHANZLOVÁ, Zdeňka: Vývoj archeologie v Čechách a na Moravě 1919–1968. Praha 1972, s. 174.

⁴¹³KŘÍŽEK, František: *K datování římské stanice na mušovském Burgstallu*. Příroda, 28, 1935, s. 296; Týž: *Římské mince z Mušova*. NČ, 16/7, 1940/1941, s. 15.

⁴¹⁴KŘÍŽEK, František: *Nález římských mincí na mušovském Burgstallu*. NČČ, 9, 1933, s. 91; Týž: *Římské mince z Mušova*. NČ, 16/7, 1940/1941, s. 16.

⁴¹⁵KŘÍŽEK, František: *K datování římské stanice na mušovském Burgstallu*. Příroda, 28, 1935, s. 295.

⁴¹⁶ONDROUCH, Vojtěch: *Limes Romanus na Slovensku*. Bratislava 1938, s. 109–112.

⁴¹⁷Tamtéž, s. 110.

⁴¹⁸Tendence zaměřovat se na práce podobného významu zde byla i za Rakouska–Uherska.

Prvním dílem byla roku 1941 vydaná kniha Jaroslava Böhma s názvem *Kronika objeveného věku*, ze které nás zajímá hlavně kapitola *Před branami římského impéria*.⁴¹⁹ Autor věnoval velký prostor i problematice moravské. Kulturu doby římské na Moravě připisoval autor Kvádům, kvůli podobnosti s nálezy ze Slovenska.⁴²⁰

Böhm uvedl, že v době kolem přelomu letopočtu dorazili Markomani a Kvádové do oblasti Čech a Moravy, kde se dostali do kontaktu s Římany, kteří v této době upevňovali své pozice na Dunaji a vytvářeli základy pro Limes romanus.⁴²¹ Velký prostor věnoval Böhm tažení proti Marobudovi, jenž se nejspíše dotklo také území Moravy, možná i Mušova–Hradiska samotného.

Böhm tvrdil, že Římané měli politický vliv na Germány, odrážející se v obchodu a hmotné kultuře germánského obyvatelstva, již v 1. století našeho letopočtu. Proto lze na území Moravy nalézt celou řadu římských importů, dokládající tento římský vliv a nejspíše také přítomnost římských kupců a obchodníků na Moravě.⁴²²

Vše se ale změnilo za markomanských válek. Böhm považoval Mušov–Hradisko za jednu z předsunutých pevnůstek římské armády, konkrétně sídlo X. legie. K jeho vzniku došlo poté, co se Římanům podařilo zatlačit Germány zpátky za Dunaj a podařilo se jim dostat až na území barbarika.⁴²³ Z nálezů autor zmínil pouze vilu a lázně, které byly vytápěné hypokaustem.⁴²⁴ Z jeho práce je patrné, že vycházel ze starších moravských autorů, bez jakéhokoliv přínosu k interpretaci nálezové situace.⁴²⁵ Tím naplnil smysl syntézy, zabývající se celým pravěkem.

⁴¹⁹BÖHM, Jaroslav: *Kronika objeveného věku*. Praha 1941, s. 455–476.

⁴²⁰Tamtéž, s. 455.

⁴²¹Tamtéž, s. 456.

⁴²²Tamtéž, s. 464.

⁴²³Roku 172 n.l.

⁴²⁴BÖHM, Jaroslav: *Kronika objeveného věku*. Praha 1941, s. 465.

⁴²⁵Vycházel především z práce: GNIRS, Anton: *Římská stanice na Mušově*. Zprávy Československého státního archeologického ústavu, 2–3, 1929–1930 (1931), s. 9–29.

Jednou z prvních prací vydaných po druhé světové válce je syntéza *Pravěké Československo* z pera Jana Filipa.⁴²⁶ Kapitola o době římského císařství, jak jí autor pojmenoval, byla poměrně rozsáhlá.⁴²⁷ A to nejen co se textu týče, ale hlavně prostoru. Na rozdíl od prací předchozích, zaměřených na oblast Čech a Moravy, bere autor v potaz také problematiku doby římské na území Slovenska. Dala vzniknout trendu, který bude v následujících letech typický, a to spojovat území celého Československa v jedné práci, i když se problematika velmi lišila a autoři měli o to těžší práci s vysvětlením nejen doby římské na celém zkoumaném území.

Co se týče římských památek, byl tento trend velkým přínosem. Problematika Mušova–Hradiska byla totiž neoddělitelně spjata s územím Slovenska a Podunají, kde došlo k objevu několika římských vojenských táborů.⁴²⁸ Toho využil i Filip, který se na základě tohoto spojení zabýval významem a smyslem římských polních táborů v Podunají. Považoval je za centra obchodu a hlídkové stanoviště proti výbojným germánským kmenům. Mušov–Hradisko byl podle něj menší předsunutou pevností stejného významu. Výjimečnou tím, že se jednalo o nejsevernější známou římskou vojenskou lokalitu.⁴²⁹

Třetím autorem práce o celém pravěku bývalého Československa byl Josef Pouлік v díle *Z hlubin věků*.⁴³⁰ Ten se krátce věnoval také problematice římských posádek severně od Dunaje. Podle jeho názoru byl Mušov–Hradisko vybudován ještě před markomanskými válkami, a to konkrétně v první polovině 2. století. Ve svém tvrzení se odvolával na starší

⁴²⁶KUTNAR, František–MAREK, Jaroslav: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepiscství. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. 3. vyd. Praha 2009, s. 872; SKLENÁŘ, Karel–SKLENÁŘOVÁ, Zuzana: *Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů*. Praha 2005, s. 166.

⁴²⁷FILIP, Jan: *Pravěké Československo*. Praha 1948, s. 285–308.

⁴²⁸Stupava, Děvín, Bratislava, Laugaritio, Carnuntum, Vindobona, Stillfried, Ober Leiseberg, Trigisamum.

⁴²⁹FILIP, Jan: *Pravěké Československo*. Praha 1948, s. 291.

⁴³⁰POULÍK, Josef: *Z hlubin věků*. Praha 1956, s. 164–188.

moravskou literaturu⁴³¹ a Klaudia Ptolemaia. Proto určil Mušov–Hradisko jako Ptolemaiovu Félikii. Severně od této lokality předpokládal Filip nález dalších dvou římských stanic, které se na Ptolemaiově mapě nacházely, a to Meliodunon a Strevinta.⁴³²

Dalším autorem syntézy pravěku Československa byl Jiří Neústupný. Ten ale nenapsal knihu celou, ale rozdělil ji do několika kapitol, které napsali různí autoři, specialisté na daný obor. Kapitolu o době římské sepsal Jiří Břeň.⁴³³ Ten Mušov–Hradisko zmínil jen okrajově a nepřinesl nic nového, co by nějakým způsobem změnilo náhled na zkoumanou problematiku.⁴³⁴

Touto prací se na čas uzavřela problematika syntéz. Po jejich prozkoumání lze říci, že jejich přínos, k problematice Mušova–Hradiska, nebyl obzvláště důležitý. Přesto jsou nedílnou součástí bádání o tomto tématu. Jejich snaha informovat odbornou i laickou veřejnost o stavu československé archeologie byla naplněna. Nyní se ale vrátíme zpátky k problematice Mušova–Hradiska.

Čtyři roky po skončení druhé světové války se k problematice Mušova–Hradiska vrátil Emanuel Šimek. A to v rámci svého největšího, stěžejního díla *Velká Germanie Klaudia Ptolemaia*.⁴³⁵ Pokoušel se určit, pod jakým názvem se v Ptolemaiově mapě skrýval Mušov–Hradisko. Došel k názoru, že se jednalo o Félikii. Šimek si ale myslel, že nejde o samotnou odkrytou archeologickou lokalitu Mušov–Hradisko, ale nějaké dosud neobjevené sídliště nedaleko od něj, protože datování mapy nesouhlasí s časovým

⁴³¹Hlavně z prací: GNIRS, Anton: *Římská stanice na Mušově*. Zprávy Československého státního archeologického ústavu, 2–3, 1929–1930 (1931), s. 9–29; DOBIÁŠ, Josef: *Římané na naší půdě*. Sborník přednášek I. sjezdu čl. profesorů filosofie, filologie a historie v Praze 3.–7.4.1929, 1929, s. 340–357.

⁴³²POULÍK, Josef: *Z hlubin věků*. Praha 1956, s. 170.

⁴³³BŘEŇ, Jiří: *Germáni ve styku s římskou říší–doba římská*. In: NEUSTUPNÝ, Jiří a kol.: *Pravěk Československa*. Praha 1960, s. 345–366.

⁴³⁴Tamtéž, s. 348.

⁴³⁵ŠIMEK, Emanuel: *Velká Germánie Klaudia Ptolemaia*. sv. III. Brno 1949, s. 139; Týž: *Velká Germánie Klaudia Ptolemaia*. sv. IV. Brno 1953, s. 64.

rozmezím objevené římské stanice, která náležela do doby markomanských válek. Šimek si byl jistý, že v okolí Mušova existovala i významná obchodní trať, vedoucí z Vindobony k ústí řeky Odry.⁴³⁶

Terénní archeologický výzkum provedený Antonem Gnirsem ve druhé polovině dvacátých let 20. století byl na dlouhou dobu jediným realizovaným.⁴³⁷ Další autoři, kteří o nálezech z Mušova psali, většinou vycházeli z jeho objevů a závěrů, nebo je dále rozpracovávali.⁴³⁸ To ale neznamená, že se občas neobjevily nálezy nové. Mušov–Hradisko byl totiž neustále využíván při zemědělské činnosti a byl stále poškozován orbou. V roce 1959 došlo k nálezu zlomku cihly s kolkem X. legie a střepu terra sigillaty z mísy Dragendorff 37.⁴³⁹

Na začátku šedesátých let 20. století se k problematice Mušova–Hradiska vrátil naposledy Josef Dobiáš. Nejprve v článku *Československé území v době římského císařství*.⁴⁴⁰ Ten by se dal považovat za přípravu k dílu daleko většímu. Tímto větším dílem byly jeho *Dějiny československého území před vystoupením Slovanů*, vydané v roce 1964.⁴⁴¹ V této práci se pokusil shrnout všechny své poznatky, zjištění a názory na problematiku doby římské v Čechách a na Moravě. Pro jeho práci bylo typické kladení

⁴³⁶ŠIMEK, Emanuel: *Velká Germánie Klaudia Ptolemaia*. sv. III. Brno 1949, s. 139.

⁴³⁷GNIRS, Anton: *Římská stanice na Mušově*. Zprávy Československého státního archeologického ústavu, 2–3, 1929–1930 (1931), s. 9–29.

⁴³⁸GROH, Vladimír: *Římská osada u Mušova*. OP, 7/8, 1928/1929, s. 61–66; DOBIÁŠ, Josef: *Římané na naší půdě*. Sborník přednášek I. sjezdu čsl. profesorů filosofie, filologie a historie v Praze 3.–7.4.1929, 1929, s. 340–357; ŠIMEK, Emanuel: *Keltové a Germáni v našich zemích*. Brno 1934, s. 110–114; HORÁKOVÁ–JANSOVÁ, Libuše: *Keramika z římské stanice na Mušově*. OP, 9, 1930, s. 117–129; BÖHM, Jaroslav: *Kronika objeveného věku*. Praha 1941, s. 455–456; FILIP, Jan: *Pravěké Československo*. Praha 1948, s. 285–308; POULÍK, Josef: *Z hlubin věků*. Praha 1956, s. 164–188; BŘEŇ, Jiří: *Germáni ve styku s římskou říší – doba římská*. In: NEUSTUPNÝ, Jiří a kol.: *Pravěk Československa*. Praha 1960, s. 345–366.

⁴³⁹PEŠKAŘ, Ivan: *Nové nálezy z římské stanice u Mušova*. PV, 1959, 1960, s. 170.

⁴⁴⁰DOBIÁŠ, Josef: *Československé území v době římského císařství*. Zprávy Československé historické společnosti, 3, 1960, s. 114–127.

⁴⁴¹DOBIÁŠ, Josef: *Dějiny československého území před vystoupením Slovanů*. Praha 1964.

důrazu na písemné antické prameny. Archeologické prameny zná převážně ze starší literatury. Nejinak tomu je v případě Mušova–Hradiska.

Osídlení Moravy připisoval Dobiáš Kvádům.⁴⁴² Postavil se tak proti starším názorům Emanuela Šimka, který zastával teorii o osídlení jižní Moravy Markomany.⁴⁴³ Založení Mušovského vojenského tábora X. legie spojoval Dobiáš neoddělitelně s markomanskými válkami. Římští vojáci z tohoto místa mohli kontrolovat rozsáhlé území jižní Moravy.⁴⁴⁴ Později, po skončení markomanských válek sloužil Mušov–Hradisko jako strážní pevnost, chránící obchodní cesty, směřující z Vindobony na sever a naopak. Svou polohou je Mušov dokonalým místem, kde se mohly rozdělovat obchodní trasy do několika směrů. Jedna cesta vedla na severovýchod k řece Odře, zatímco druhá cesta směřovala na sever kolem řeky Moravy a třetí trasa mířila do Čech, až do oblasti horního Labe. Tyto obchodní trasy byly doloženy pomocí nálezů římských mincí.⁴⁴⁵ Dobiáš ze zde nevěnoval popisu nálezů z Mušova–Hradiska, pouze se jej snažil zasadit do širšího kontextu, v rámci Evropy.

V roce 1978 vydal Ivan Peškař studii *Starší doba římská na Moravě*, ve které objasnil svůj názor na starší dobu římskou.⁴⁴⁶ Neopomenul se zamyslet nad problematikou Mušova–Hradiska.⁴⁴⁷ Nejprve se věnoval zhodnocení výzkumu provedeného Antonem Gnirsem.⁴⁴⁸ Poté se zabýval vlastní interpretací nálezů. Zde vymezil dvě možné teorie. První z nich je, že Mušov–Hradisko byla vojenská stanice X. legie, jak tomu nasvědčují

⁴⁴²Tamtéž, s. 126.

⁴⁴³ŠIMEK, Emanuel: *Velká Germánie Klaudia Ptolemaia*. sv. III. Brno 1949, s. 141.

⁴⁴⁴DOBIÁŠ, Josef: *Dějiny československého území před vystoupením Slovanů*. Praha 1964, s. 215.

⁴⁴⁵Tamtéž, s. 327.

⁴⁴⁶PEŠKAŘ, Ivan: *Starší doba římská na Moravě*. Zprávy Československé společnosti archeologické, 20/3, 1978, s. 55–83.

⁴⁴⁷Tamtéž, s. 59.

⁴⁴⁸GNIRS, Anton: *Římská stanice na Mušově*. Zprávy Československého státního archeologického ústavu, 2–3, 1929–1930 (1931), s. 9–29.

nálezy kolkovaných cihel. To by znamenalo, že tato stanice sloužila k střežení nebezpečných germánských kmenů. A časově by se dala zařadit do doby markomanských válek.⁴⁴⁹

Druhou možností byl podle autora nevojenský ráz objektu. Ten mohl souviset s obdobím starším, nejspíše již za vlády císařů Hadriána a Antonina Pia, kteří se snažili o ovládnutí Germánů mírovou cestou. Činili tak pomocí vytvoření klientských států, loajálních k Římu.⁴⁵⁰ Na základě nedostačujícího nálezového fondu se Peškař nepřiklonil k žádné teorii, ale připustil, že obě varianty jsou možné.⁴⁵¹

Přestože byla tato práce vydána dva roky po obnovení výzkumu Mušova–Hradiska,⁴⁵² neobsahuje nové informace a zapadá proto do sledované problematiky. Nerozhodnost Ivana Peškaře při interpretaci významu Mušova–Hradiska je dokonalým příkladem nutnosti provedení nového výzkumu, jenž by přinesl nové poznatky, potřebné ke tvorbě nových teorií a závěrů.

Ve druhé polovině sedmdesátých let 20. století se znovu začalo s výzkumem Mušova–Hradiska, pod vedením Jaroslava Tejrala. Výzkum započal již v roce 1976, podmíněn výstavbou vodní nádrže Nové Mlýny.⁴⁵³ Kromě Tejrala na tomto výzkumu spolupracovala celá řada dalších odborníků a archeologů. Mezi ně patří Eduard Droberjar, Ondrej Šedo, Jiří Musil a Balázs Komoróczy. Výsledky jejich práce přinesly nové a významné objevy, které umožnily lépe pochopit význam této lokality.⁴⁵⁴

⁴⁴⁹PEŠKAŘ, Ivan: *Starší doba římská na Moravě*. Zprávy Československé společnosti archeologické, 20/3, 1978, s. 59.

⁴⁵⁰Tamtéž, s. 60.

⁴⁵¹Tamtéž, s. 60.

⁴⁵²TEJRAL, Jaroslav: *Mušov Hradisko*. In: KORDIOVSKÝ, Emil: *Mušov (1276–2000)*. Pasohlávky 2000, s. 150.

⁴⁵³Tamtéž, s. 150.

⁴⁵⁴DROBERJAR, Eduard: *Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě*. Praha 2002, s. 193.

4 Římské importy

4.1 Charakteristika problematiky

Římské importy neboli dovážené zboží z Itálie a římských provincií se na Moravě objevují ve velice hojném počtu od pozdní doby laténské po celou dobu římskou a stěhování národů. Tyto importy se na moravské území dostávaly nejčastěji jako obchodní artikl, méně také jako dary nebo kořist z válečných výprav Germánů do oblasti Podunají.⁴⁵⁵ Jsou to doklady obchodu a kontaktů mezi římským a barbarským světem. Jsou také nepostradatelným pomocníkem při vytváření chronologie doby římské, protože je lze velmi dobře datovat.⁴⁵⁶

Tato oblast bádání o římských památkách se začala rozvíjet jako poslední. Její výsledky totiž souvisely se stavem archeologického výzkumu doby římské na Moravě. Ten byl dlouhou dobu na špatné úrovni, a proto nebylo možné nalezené předměty správně interpretovat.

4.2 Vývoj bádání do roku 1918

Importy, nebo spíše římskými předměty, nalezenými na Moravě, se zabýval již amatérský archeolog, archivář a sběratel Karel Wencelides, který působil v Mikulově

⁴⁵⁵DROBERJAR, Eduard: *Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě*. Praha 2002, s. 104.

⁴⁵⁶DROBERJAR, Eduard: „*Veteres illic Sueborum praedae et nostris e provinciis lixae ac negotiatores reperti...*“ (*Tacitus, Annales II, 62,3*). *K interpretaci římských importů u českých Svěbů v době Marobudově*. In: DROBERJAR, Eduard–CHVOJKA, Ondřej: *Archeologie barbarů 2006*. České Budějovice 2007, s. 55.

v první polovině 19. století.⁴⁵⁷ Projevil velký zájem o archeologické nálezy ze všech období a celý život je soustavně sbíral. V jeho sbírkách se údajně nacházely i zlomky kolkovaných římských cihel nalezených na Moravě a římské mince. Později věnoval část své sbírky hraběti Františku Josefu Dittrichsteinovi, který exponáty nechal vystavit v knihovně mikulovského zámku. Další část své sbírky daroval také vznikajícímu muzeu v Opavě.⁴⁵⁸

Zasloužil se o zvýšení zájmu obyvatel Mikulovska o archeologii, což se projevilo v 50. a 60. letech 19. století, kdy došlo k objevu několika archeologických lokalit v blízkém okolí. Dnes je jejich umístění neznámé, neboť se podle dochovaných údajů nedají nalézt. Podobný osud potkal i materiál a nálezy z Wencelidovy sbírky. Proto důležité předměty jako zlomky kolkovaných cihel a římské mince, které se v této sbírce vyskytovaly, známe jen z písemných zpráv.⁴⁵⁹

Na konci 19. století a v prvním desetiletí 20. století se do problematiky římských importů nalezených na Moravě zapojil Inocenc Ladislav Červinka. Ten se zpočátku věnoval převážně problematice římských mincí z Moravy.⁴⁶⁰ Postupně se ale začal zabývat také problematikou římských importů. Těmi se zabíral v části publikace *O římských cestách obchodních na Moravě*.⁴⁶¹ Krátkou zmínku o střepěch terra sigillata z Hrubčic uvedl i v práci *Sbírka pravěkých starožitností*.⁴⁶²

⁴⁵⁷SKLENÁŘ, Karel–SKLENÁŘOVÁ, Zuzana: *Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů*. Praha 2005, s. 639.

⁴⁵⁸VIGNATIOVÁ, Jana: *Přehled vývoje archeologického bádání na Moravě do začátku XX. století*. Zprávy čs. společnosti archeologické při Čs. akademii věd, 17, 1975, sešit 3, s. 98.

⁴⁵⁹Tamtéž, s. 98.

⁴⁶⁰ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Mince římské na Moravě nalezené I*. ČVSMO, 10, 1893, s. 68–70; Týž: *Římské mince na Moravě nalezené II*. ČVSMO, 10, 1893, s. 113–115; Týž: *Římské mince na Moravě nalezené III*. ČVSMO, 10, 1893, s. 161–164; Týž: *Římská mince z Velkých Pavlovic*. ČVSMO, 10, 1893, s. 30; Týž: *Římské mince z nálezů Moravě*. ČVSMO, 55, 1946, s. 142–181.

⁴⁶¹ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *O římských cestách obchodních na Moravě*. Brno 1895, s. 36.

⁴⁶²ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Sbírka pravěkých starožitností*. Uherské Hradiště 1900, s. 33.

V jeho stěžejním díle *Morava za pravěku* dostaly římské importy již značný prostor.⁴⁶³ Červinka se snažil doložit obchod mezi římskými provinciemi a barbarikem na základě nalezených importovaných předmětů.⁴⁶⁴ Podle jeho názoru procházel Moravou obchod s jantarem z oblasti kolem Baltského moře se spotřebním zbožím z římských provincií.⁴⁶⁵ Mezi toto zboží zařadil bronzové a keramické nádoby, spony a šperky.⁴⁶⁶

Červinka se dále zabýval germánskou keramikou, na které dokládal vliv římsko–provinciální kultury, odrážející se ve tvaru nádob.⁴⁶⁷ Nepokusil se přitom ani o rámcové datování vymezující působení těchto vlivů na Moravě. Samostatnou kategorií jsou také zbraně. Jejich množství značí podle autorova názoru značně vojenský ráz celé kultury v době římské.⁴⁶⁸

I. L. Červinka tak stál u zrodu moravského archeologického bádání o římských importech nalezených na Moravě. Jeho práce byly velmi přínosným materiálem, k pochopení této problematiky. Podle jeho názoru jsou importy dokladem obchodu mezi římskými provinciemi a barbarským územím.⁴⁶⁹ Za centrum tohoto obchodu považoval autor Mušov–Hradisko, kde docházelo ke směně předmětů.⁴⁷⁰

⁴⁶³ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Morava za pravěku*. Brno 1902, s. 279.

⁴⁶⁴Tamtéž, s. 279.

⁴⁶⁵Tamtéž, s. 279.

⁴⁶⁶Tamtéž, s. 279.

⁴⁶⁷Tamtéž, s. 280.

⁴⁶⁸Tamtéž, s. 281.

⁴⁶⁹Tamtéž, s. 279.

⁴⁷⁰ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *O římských cestách obchodních na Moravě*. Brno 1895, s. 36.

4.3 Vývoj bádání mezi lety 1918–1976

Římskými importy na Moravě se po 1. světové válce jako první zabýval Anton Rzehak v práci *Die römische Eisenzeit in Mähren*.⁴⁷¹ Věnoval se nálezům bronzových nádob a jejich částí v germánském prostředí. Autor zmínil z Moravy pouze bronzové ouško s opěrkou ze situlovité nádoby z Měnína.⁴⁷² Neopomenul zkritizovat malé množství dostupných nálezů a špatný stav celé moravské archeologie. Autor ale předpokládal, že množství nálezů bronzových nádob na Moravě poroste.⁴⁷³

Problematicke importu, a jeho významu jako dokladu obchodu a kontaktů mezi římskými provinciemi a barbarikem, se ve dvacátých letech 20. století věnoval Emanuel Šimek v díle *Čechy a Morava za doby římské*.⁴⁷⁴ Ten za doklady těchto kontaktů považoval veškerý římsko–provinciální materiál na území Čech a Moravy. Nejdůležitější obchodní trasa na Moravě byla podle jeho názoru cesta moravsko–oderská, která směřovala kolem dvou významných řek. Ta spojovala střední Podunají, zvláště Vindobonu, kde měla tato trasa svůj začátek, s Baltským mořem, a stala se proto významným centrem obchodu.⁴⁷⁵

Kvůli svému odmítavému stanovisku o přítomnosti Římanů na Moravě, považoval za centrum obchodu střední Podunají, odkud se importy mohly dostat dále na sever.⁴⁷⁶ Tento názor byl umocněn špatným stavem archeologie doby římské na Moravě. Nedostatek terénních výzkumů se odrazil v malém množství archeologických nálezů. Proto

⁴⁷¹RZEHAK, Anton: *Die römische Eisenzeit in Mähren*. Zeitschrift des deutschen Vereins für die Geschichte Mährens und Schlesiens, 22, 1918, s. 229–230.

⁴⁷²Tamtéž, s. 229.

⁴⁷³Tamtéž, s. 230.

⁴⁷⁴ŠIMEK, Emanuel: *Čechy a Morava za doby římské*. Praha 1923, s. 81.

⁴⁷⁵Tamtéž, s. 81.

⁴⁷⁶Tamtéž, s. 87.

Šimek uvedl pouze dvě importované bronzové nádoby z Moravy. Konkrétně se jednalo o pánvičku z Uherského Hradiště a ouško ze situly z Měnína.⁴⁷⁷

Jak velký význam měly tyto obchodní kontakty pro Římskou říši, vysvětlil Šimek na příkladu mapy Klaudia Ptolemaia, ve které autor zaznamenal řadu místních názvů z oblasti Podunají, ale také z oblasti Čech a Moravy.⁴⁷⁸ Tím jen doložil význam těchto území pro obchodní styk a směnu zboží. Výklad Ptolemaiových prací se pro Šimka stane typickým a v následujících letech se ještě mnohokrát vrátí k této problematice, obohacen o nové zkušenosti a znalosti.⁴⁷⁹

Ve třicátých letech 20. století se na analýzu keramiky z Mušova–Hradiska zaměřila Libuše Horáková–Jansová v článku *Keramika z římské stanice na Mušově*.⁴⁸⁰ Rozdělila ji do několika skupin. První kategorií byla terra sigillata. Soubor tohoto typu keramiky se skládal převážně ze střepů a zlomků, které nešlo sestavit dohromady. Přesto na základě výzdobných stylů a motivů určila, že se jednalo o střepy z mís Dragendorff č. 37. Původ této sigillaty byl podle ní ve středogalských dílnách, a to konkrétně v Lezoux. Pokusila se také o přiřazení ke konkrétním hrnčířům a uvádí jména Cinnamus, Doeccus a Paternus.⁴⁸¹ Některé zlomky by mohly pocházet z dílen v Rheinzabernu, ale pro takové tvrzení chyběl dostatek důkazů.⁴⁸²

⁴⁷⁷Tamtéž, s. 63.

⁴⁷⁸Tamtéž, s. 121.

⁴⁷⁹ŠIMEK, Emanuel: *Velká Germánie Klaudia Ptolemaia*. sv. I. Praha 1930; Týž: *Zur Topographie des Markomannenlandes*. ČMM, 57, 1933, s. 367–369; Týž: *Velká Germánie Klaudia Ptolemaia*. sv. II. Brno 1935; Týž: *Velká Germánie Klaudia Ptolemaia*. sv. III. Brno 1949; Týž: *Velká Germánie Klaudia Ptolemaia*. sv. IV. Brno 1953.

⁴⁸⁰HORÁKOVÁ–JANSOVÁ, Libuše: *Keramika z římské stanice na Mušově*. OP, 9, 1930, s. 117–129.

⁴⁸¹Tamtéž, s. 119.

⁴⁸²Tamtéž, s. 120.

Druhou kategorií byla podle členění Horákové–Jansové jemná oranžová keramika se slabým světle červeným firnisem. Ta byla v dostupném materiálu zastoupena jen velmi málo. Většinou se jednalo o zlomky misek.⁴⁸³

Třetí kategorií byla jemná světle žlutá a oranžová keramika bez firnisu. Tuto kategorii zastupovaly malé zlomky z hlazených tenkostěnných pohárů a džbánů. Autorka je přirovnávala k rhaetské keramice, protože se jí velice podobaly.⁴⁸⁴

Následovala kategorie hrubší světle žluté keramiky. Ta byla synonymem pro užitkovou keramiku, proto se jí našlo velké množství. Patřily sem velké hrnce, hluboké misky a poklice. Podle autorky se jednalo o typickou provinciální keramiku. Srovnávala ji s nálezy z Carnunta a Rheinzabernu, které se tomuto typu keramiky z Mušova–Hradiska velice podobaly.⁴⁸⁵ Na základě této keramiky se snažila určit dobu existence římské stanice u Mušova. Došla k závěru, že osídlení lze bezpečně doložit pro druhou polovinu 2. století.⁴⁸⁶

Pátou skupinou byla šedočerná keramika. Ta byla typická pro 1. a 2. století, jejím typickým tvarem jsou hrnec a poklice.⁴⁸⁷ A poslední kategorií tvořila domácí barbarská keramika. Ta byla v nálezech zastoupena poskrovnu. Autorka tvrdila, že materiál nelze ani spolehlivě datovat.⁴⁸⁸ Poslední kus keramiky, kterým se zabývala, byl zlomek provinciálního kahanu bez dna. Špatný stav do značné míry omezoval jeho interpretaci. Podle typu keramického materiálu jej určila jako kahan oblíbený a používaný od konce 1. století našeho letopočtu.⁴⁸⁹

⁴⁸³Tamtéž, s. 120.

⁴⁸⁴Tamtéž, s. 121.

⁴⁸⁵Tamtéž, s. 122.

⁴⁸⁶Tamtéž, s. 125.

⁴⁸⁷Tamtéž, s. 125–126.

⁴⁸⁸Tamtéž, s. 126.

⁴⁸⁹Tamtéž, s. 126.

Badatelka došla na základě prozkoumaných materiálů k závěru, že římská stanice Mušov–Hradisko existovala jen velice krátce. Vznikla v rozmezí let 166 až 171 a zanikla v devadesátých letech 2. století po patnácti až dvaceti letech své existence.⁴⁹⁰ Autorka tak na základě prozkoumání keramiky nalezené na této lokalitě, přinesla nové, inovativní řešení, pro dataci stanice. Proto byla její práce velkým přínosem v bádání o Mušově–Hradisku. Často vycházela z výsledků výzkumu Antona Gnirse.⁴⁹¹ Zabývala se ale problematikou, jenž nebyla v té době dobře zpracována. Proto byla její práce tak významným přispěním ke zkoumané problematice. Její rozdělení keramiky stanovilo základy pro další práci s keramickým materiálem z této lokality.

Bronzové nádoby, jako doklad obchodu mezi keltským obyvatelstvem římských provincií a germánským barbarikem, zmínili autoři Eduard Beninger a Hans Freising v díle *Die germanischen Bodenfunde in Mähren*.⁴⁹² Badatelé byli opět do značné míry omezeni špatným stavem výzkumů na Moravě. Podle jejich názoru pocházela většina importů z oblasti Podunají. Tam byly bronzové nádoby vyráběny zručnými keltskými řemeslníky.⁴⁹³

K problematice importů se vyjádřil i Jaroslav Böhm v díle *Kronika objeveného věku*.⁴⁹⁴ Podle autorova názoru bylo území Čech a Moravy v době římské pod silným vlivem Římské říše. Proto je možné na daném území nalézt velké množství importů, dokládající rozvinutý obchod mezi římskými provinciemi a barbarikem.⁴⁹⁵ Autor předpokládal množství importovaných spon, ale bohužel kvůli špatnému stavu výzkumů na

⁴⁹⁰Tamtéž, s. 128.

⁴⁹¹GNIRS, Anton: *Římská stanice na Mušově*. Zprávy Československého státního archeologického ústavu, 2–3, 1929–1930 (1931), s. 8–29.

⁴⁹²BENINGER, Eduard–FREISING, Hans: *Die germanischen Bodenfunde in Mähren*. Reichenberg 1933, s. 21, 24, 29, 41.

⁴⁹³Tamtéž, s. 59–60.

⁴⁹⁴BÖHM, Jaroslav: *Kronika objeveného věku*. Praha 1941, s. 459, 461–473.

⁴⁹⁵Tamtéž, s. 461.

Moravě, nebyl schopen doložit ani jedinou dovezenou sponu z Moravy. Proto uvedl pouze legionářskou a terčovou sponu z Čech, konkrétně z Dobřichova Pičhory.⁴⁹⁶ Dále zmínil nálezy terra sigillata, bronzových nádob a provinciální keramiky z Moravy. Podle Böhmovy názoru patřila většina nálezů do 1. a 2. století našeho letopočtu.⁴⁹⁷

Autor dále uvedl, že i předměty vyrobené v barbariku podléhaly silnému římskému vlivu.⁴⁹⁸ Na těchto předmětech Böhm dokládá přechod od pozdně-laténských vlivů, působících v 1. století našeho letopočtu, k vlivům římským, nebo lépe řečeno římsko-provinciálním.⁴⁹⁹ Nejlépe se tato tendencejevila na keramice. Nádobyz přelomu letopočtu bývaly ještě na kruhu točené, ale později se tato tendence vytratila. Nahradilo ji napodobování bronzových nádob z keramiky.⁵⁰⁰ Mezi tyto ovlivněné předměty Böhm dále zařadil honosné ostruhy s deskovou základnou a s bohatě profilovaným trnem.⁵⁰¹ Ve snaze o podrobnější syntézu byl autor omezen špatným stavem výzkumů na Moravě a malým nálezovým fondem.

Problematicespon z doby římské se jako jeden z prvních věnoval Bedřich Svoboda.⁵⁰² Jedna z jeho prvních studií na toto téma se zabývala problematikou destičkovitých spon mladší doby římského císařství v Čechách.⁵⁰³ V této práci se snažil nalézt původ jednotlivých destičkovitých spon. Ten viděl v římsko-provinciálních

⁴⁹⁶Tamtéž, s. 462.

⁴⁹⁷Tamtéž, s. 463.

⁴⁹⁸Tamtéž, s. 461.

⁴⁹⁹Tamtéž, s. 459.

⁵⁰⁰Tamtéž, s. 460.

⁵⁰¹Tamtéž, s. 461.

⁵⁰²KUTNAR, František–MAREK, Jaroslav: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. 3. vyd. Praha 2009, s. 869; DROBERJAR, Eduard: *Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě*. Praha 2002, s. 319; SKLENÁŘ, Karel–SKLENÁŘOVÁ, Zuzana: *Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů*. Praha 2005, s. 547.

⁵⁰³SVOBODA, Bedřich: *Destičkovité spony mladší doby císařství římského (K dějinám styků našich zemí s antickým světem)*. PA, 42, 1939–1946, s. 40–70.

galských dílnách 2. století našeho letopočtu.⁵⁰⁴ To dokládá na výrazné laténské tradici těchto spon.⁵⁰⁵ Destičkovité spony se dále vyvíjely a pokračovaly přes mladší dobu římskou až do doby stěhování národů.⁵⁰⁶ Tato práce předznamenala jeho další, budoucí zaměření. Téma styku barbarských zemí s antickým světem bylo předtím na území Čech a Moravy značně opomíjeno. To se Svoboda pokusil ve svých dílech napravit.⁵⁰⁷

Ve své stěžejní práci *Čechy a římské impérium* se Svoboda tématem spon zabýval ještě podrobněji.⁵⁰⁸ Tato práce přinesla důkladnou analýzu vývoje spon od konce starší doby římské do pozdní doby římské.⁵⁰⁹ Zabýval se sponami z hlediska účelového, technického a uměleckého. Autor rozdělil dobu římskou dle nového, vlastního členění, ve kterém vyčlenil starší dobu římskou poté střední dobu římskou a nakonec pozdní dobu římskou.⁵¹⁰ Střední doba římská byla podle jeho názoru pro vývoj a charakteristiku spon klíčová, a proto ji ve své práci věnoval velkou pozornost.⁵¹¹

Tato práce byla svým způsobem mezníkem české archeologie při hodnocení doby římské v Čechách a na Moravě. Autor se postavil za názor, že rozhodující vliv na kulturu doby mělo římské impérium a ne germánské etnikum. Tím se autor postavil proti závěrům německé archeologie, která kladla důraz na germánské osídlení a jejich přínos kultuře.⁵¹² Autor kladl při zkoumání doby římské velkou váhu na numismatiku, konkrétně její

⁵⁰⁴Tamtéž, s. 42.

⁵⁰⁵Tamtéž, s. 43.

⁵⁰⁶Tamtéž, s. 47.

⁵⁰⁷RYBOVÁ, Alena: *Padesát let bádání o době římské v Čechách*. In: KRUMPHANZLOVÁ, Zdeňka: Vývoj archeologie v Čechách a na Moravě 1919–1968. Praha 1972, s. 161–162.

⁵⁰⁸SVOBODA, Bedřich: *Čechy a římské Impérium*. Praha 1948.

⁵⁰⁹SALÁČ, Vladimír: *Doba římská–dějiny bádání*. In: SALÁČ, Vladimír (ed.): Archeologie pravěkých Čech 8. Doba římská a stěhování národů. Praha 2008, s. 13.

⁵¹⁰SVOBODA, Bedřich: *Čechy a římské Impérium*. Praha 1948, s. 40.

⁵¹¹Tamtéž, s. 61–151.

⁵¹²RYBOVÁ, Alena: *Padesát let bádání o době římské v Čechách*. In: KRUMPHANZLOVÁ, Zdeňka: Vývoj archeologie v Čechách a na Moravě 1919–1968. Praha 1972, s. 162.

schopnost přesného datování nálezů.⁵¹³ Kromě spon se Svoboda zabýval také bronzovými nádobami⁵¹⁴, keramikou⁵¹⁵ a terrou sigillatou.⁵¹⁶

Autor byl však ve své práci částečně omezen soudobým nálezovým materiálem, který nebyl ještě tak rozsáhlý jako dnes.⁵¹⁷ To platí hlavně pro Moravu, která stále zaostávala za kvalitou archeologie v Čechách. Nálezový materiál byl velice malý, a proto i závěry vztahující se k této oblasti mohly být pouze rámcové a nikoli konkrétní. Sám Svoboda uvedl, že špatný stav výzkumů na Moravě omezuje jeho závěry.⁵¹⁸ To je možná jeden z důvodů, proč se autor věnoval převážně nálezům z Čech.

O shrnutí dosavadních poznatků o době římské se v roce 1948 pokusil Jan Filip v díle *Pravěké Československo*.⁵¹⁹ Zkusil nalézt oblast, která by se dala pokládat za centrum barbarské moci v Evropě. Podle jeho názoru byly touto oblastí v první polovině 1. století našeho letopočtu Čechy. Postupně se ale jejich důležitost zmenšovala a dostaly se na okraj zájmu. Centrum moci se ve 2. století přesunulo na Moravu. Výhoda nové oblasti spočívala v její blízkosti k Podunajským provinciím. Díky lepší poloze mohlo dojít k rozvoji obchodu mezi římskými provinciemi a barbarikem.⁵²⁰ Předmětem směny byla keramika, hlavně terra sigillata, bronzové nádoby a spony.⁵²¹ Filip se detailně věnoval převážně nálezům z Čech a Slovenska. Co se týče nálezů moravských, byl omezen špatným stavem místní archeologie a nedostatečným materiálem.

⁵¹³KUTNAR, František–MAREK, Jaroslav: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. 3. vyd. Praha 2009, s. 869.

⁵¹⁴SVOBODA, Bedřich: *Čechy a římské Impérium*. Praha 1948, s. 123.

⁵¹⁵Tamtéž, s. 137.

⁵¹⁶Tamtéž, s. 126.

⁵¹⁷RYBOVÁ, Alena: *Padesát let bádání o době římské v Čechách*. In: KRUMPHANZLOVÁ, Zdeňka: *Vývoj archeologie v Čechách a na Moravě 1919–1968*. Praha 1972, s. 162.

⁵¹⁸SVOBODA, Bedřich: *Čechy a římské Impérium*. Praha 1948, s. 48.

⁵¹⁹FILIP, Jan: *Pravěké Československo*. Praha 1948, s. 285–308.

⁵²⁰Tamtéž, s. 285.

⁵²¹Tamtéž, s. 292.

Ze zahraničních autorů, kteří se věnovali problematice doby římské a římských importů, musí být zmíněno jméno Hans Jürgen Eggers.⁵²² Ve své stěžejní práci *Der römische Import im freien Germanien* se věnoval celé škále nálezů římské a římsko-provinciální provenience z různých oblastí Evropy.⁵²³ Typologie bronzových nádob, předložená v této práci odborné veřejnosti, se stala základem pro třídění artefaktů z této kategorie a s drobnými úpravami se stále používá. To ale není jediná důležitá inovace, jakou Eggers zavedl. Další jeho příspěvní archeologii bylo vytvoření chronologického systému pro dobu římskou.⁵²⁴ Tím ovlivnil celou řadu dalších badatelů, kteří používali jeho teorie a závěry a přijímali je do svých prací.

Jeho seznam moravských lokalit byl bohužel jen velice omezený.⁵²⁵ Zmínil celkem 44 lokalit s nálezy římsko-provinciálního původu. Většinou se jednalo o nálezy zlomků terra sigillaty, ale zabýval se i zlomky bronzových nádob a keramickými střepy.⁵²⁶ Důvodem, proč Eggers uvedl pouze tak omezené množství nálezů, byl špatný stav archeologie na Moravě. Ten omezoval autorovy možnosti, ve snaze o lepší zpracování této problematiky. To ale nebylo jediným důvodem. Druhým a velice závažným problémem bylo, že Eggers vycházel pouze z německy psané literatury. Konkrétně z autorů Eduarda Beningera, Hanse Fresinga a Josefa Schránila.⁵²⁷ Tato použitá literatura byla, v době kdy Eggers vydal svou práci, již velice zastaralá a neodpovídala soudobému stavu archeologického bádání na Moravě. Dalo by se tudíž říci, že Eggers ochudil svou práci

⁵²²DROBERJAR, Eduard: *Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě*. Praha 2002, s. 68.

⁵²³EGGERS, Hans Jürgen: *Der römische Import im freien Germanien*. Hamburg 1951, s. 145–147.

⁵²⁴DROBERJAR, Eduard: *Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě*. Praha 2002, s. 68.

⁵²⁵EGGERS, Hans Jürgen: *Der römische Import im freien Germanien*. Hamburg 1951, s. 145–147.

⁵²⁶Tamtéž, s. 145.

⁵²⁷BENINGER, Eduard–FREISING, Hans: *Die germanischen Bodenfunde in Mähren*. Reichenberg 1933; SCHRÁNIL, Josef: *Die Vorgeschichte Böhmens und Mährens*. Berlín–Lipsko 1928.

o řadu nálezů z Moravy, které byly v době vydání jeho díla již známy a publikovány v českém jazyce. Proto nebyly nejspíše zahrnuty do tak významného díla.

V roce 1953 uzavřel Emanuel Šimek své čtyřsvazkové dílo o *Velké Germanii Klaudia Ptolemaia*.⁵²⁸ Poslední svazek věnoval předmětům a mimo jiné také importům.⁵²⁹ Nejprve se zabýval keramikou.⁵³⁰ V této kategorii kladl až příliš velký důraz na keramiku keltskou. Tu pokládal za předlohu keramiky germánské, která se snažila podobat keltským předlohám.⁵³¹ Tato tendence podle autora vyplnila celé 1. století našeho letopočtu. Ve 2. století se germánská keramika začala osamostatňovat a vznikaly zcela nové typy výzdoby i tvarů. Současně se vyskytovaly i nádoby, které se snažily podobat kovovým importům z římsko–provinciální oblasti.⁵³² Věnoval se převážně materiálu z Čech, Podunají a Polska. Moravská keramika ze starší doby římské podle něj patřila keltským Kotinům.⁵³³ Postupně ztratila svou jedinečnost a pod tíhou germánské expanze začala na Moravě převládat keramika germánská.⁵³⁴

Z moravských lokalit, které Šimek použil k vytvoření svých teorií a závěrů, uvedl pohřebiště v Kostelci na Hané, žárové hroby u Velatic a Šaratic a nakonec sídliště v Jiříkovicích.⁵³⁵ Autor byl ale ve svých závěrech značně omezen nedostatečným nálezovým fondem na Moravě. Dalším problémem bylo, že již nestihl zpracovat materiál z nových archeologických výzkumů a mnohdy vycházel ze zastaralých závěrů a názorů. Jedním takovým příkladem je kniha autorů Beningera a Freisinga, kteří moravskou keramiku z doby římské považovali za keltskou, ale podle jejich názoru se jednalo

⁵²⁸ŠIMEK, Emanuel: *Velká Germánie Klaudia Ptolemaia*. sv. IV. Brno 1953, s. 338–531.

⁵²⁹Tamtéž, s. 338.

⁵³⁰Tamtéž, s. 338.

⁵³¹Tamtéž, s. 340.

⁵³²Tamtéž, s. 342.

⁵³³ŠIMEK, Emanuel: *Keltové a Germáni v našich zemích*. Brno 1934, s. 50.

⁵³⁴ŠIMEK, Emanuel: *Velká Germánie Klaudia Ptolemaia*. sv. IV. Brno 1953, s. 360.

⁵³⁵Tamtéž, s. 363.

o importy z římského Podunají.⁵³⁶ S tím Šimek nesouhlasil a tvrdil, že je to keramika domácího původu.⁵³⁷

Dále se ve své obsáhlé práci věnoval kovovým nádobám.⁵³⁸ Tyto nádoby měly podle Šimka zcela zásadní význam pro obchod mezi obyvateli římských provincií a Germány. Proto export kovových nádob souvisí s trasou obchodní cesty, která vedla z Vindobony k ústí řeky Odry přes moravské území.⁵³⁹ Většina kovových nádob se podle autora vyráběla přímo v Itálii, a to konkrétně v Capui.⁵⁴⁰ Šimek uvedl deset ověřených nálezů kovových nádob z Moravy.⁵⁴¹ To je velice smutný údaj, vzhledem k tomu, že z území Čech bylo známo již přes 140 nálezů.⁵⁴² Tuto situaci interpretoval badatel jako rozdíl mezi markomanskými obyvateli Čech, kteří byli na vzestupu a keltskou Moravou osídlenou již zmíněnými Kotiny, jejichž kultura upadala.⁵⁴³ Typologii nádob samotných přebírá ze starších prací, které se této problematice věnovaly, včetně své vlastní práce na dané téma.⁵⁴⁴

V roce 1956 vyšla práce Josefa Poulíka *Z hlubin věků*, jejíž jedenáctá kapitola se věnovala době římské.⁵⁴⁵ Jeho příspěví k problematice římských importů nalezených na Moravě bylo velice chudé. Souhlasil s teorií existujícího obchodu mezi římskými

⁵³⁶BENINGER, Eduard–FREISING, Hans: *Die germanischen Bodenfunde in Mähren*. Reichenberg 1933, s. 61.

⁵³⁷ŠIMEK, Emanuel: *Velká Germánie Klaudia Ptolemaia*. sv. IV. Brno 1953, s. 363.

⁵³⁸Tamtéž, s. 365–511.

⁵³⁹ŠIMEK, Emanuel: *Velká Germánie Klaudia Ptolemaia*. sv. III. Brno 1949, s. 129; Týž: *Velká Germánie Klaudia Ptolemaia*. sv. IV. Brno 1953, s. 365–366.

⁵⁴⁰ŠIMEK, Emanuel: *Velká Germánie Klaudia Ptolemaia*. sv. IV. Brno 1953, s. 405.

⁵⁴¹Bronzová pánev z Lanštorfu u Mikulova, ouško okovu z Měnína, šest až sedm nádob ve zlomcích z Velatic a pánev z Uherského Hradiště.

⁵⁴²ŠIMEK, Emanuel: *Velká Germánie Klaudia Ptolemaia*. sv. IV. Brno 1953, s. 367.

⁵⁴³Tamtéž, s. 368.

⁵⁴⁴ŠIMEK, Emanuel: *Čechy a Morava za doby římské*. Praha 1923, s. 66; RZEHAK, Anton: *Die römische Eisenzeit in Mähren*. Zeitschrift des deutschen Vereins für die Geschichte Mährens und Schlesiens, 22, 1918, s. 230–231; EGGERS, Hans Jürgen: *Der römische Import im freien Germanien*. Hamburg 1951, s. 163–164.

⁵⁴⁵POULÍK, Josef: *Z hlubin věků*. Praha 1956, s. 164–187.

provinciemi a barbarikem, ale dokládá to pouze na nálezech z Čech a ze Slovenska.⁵⁴⁶

Autor tvrdil, že část předmětů se do barbarské oblasti mohla dostat také jako mírový dar.⁵⁴⁷

Výsledky výzkumů z Moravy byly podle autorova mínění stále nedostatečné a bylo třeba provádět více terénních archeologických prací.⁵⁴⁸

Obchodu mezi římskými provinciemi a barbarikem se věnoval i Jiří Břeň v kapitole *Germáni ve styku s Římskou říší*, obsaženou v *Pravěku Československa*.⁵⁴⁹ Nejdůležitější obchodní trasou byla podle autora Jantarová cesta. Ta vedla z jadranského přístavu Aquileia do Carnunta, dále pokračovala přes území Moravy až k Baltskému moři.⁵⁵⁰ Jak název napovídá, nejdůležitějším obchodním artiklem byl jantar. Ten se vyměňoval za bronzové nádoby, terru sigillatu, římské mince a šperky. Břeň se zabýval převážně nálezy z Čech a moravské předměty zcela opomíjel, přestože v době vzniku této práce již existovala řada děl, ze kterých mohl vycházet.

Římskými importy se zabýval i Josef Dobiáš ve své práci *Dějiny československého území před vystoupením Slovanů*.⁵⁵¹ Jsou to podle něj doklady rozvinutého obchodu mezi římskými provinciemi a barbarikem. To znamená hlavně s provinciemi Raetií, Norikem a Panonií. Mezi importy patřila, dle názoru badatele, většina luxusního zboží, nalezeného na území Čech a Moravy v době římské. Jedná se o většinu kovových nádob, kvalitně zpracovanou na kruhu točenou keramiku, šperky a ozdoby.⁵⁵²

Obchod byl spojen s potulnými římskými obchodníky, kteří cestovali mezi římskými provinciemi a barbarikem. Situace se ale podle Dobiáše změnila po

⁵⁴⁶Tamtéž, s. 177.

⁵⁴⁷Tamtéž, s. 177.

⁵⁴⁸Tamtéž, s. 179.

⁵⁴⁹BŘEŇ, Jiří: *Germáni ve styku s římskou říší—doba římská*. In: NEUSTUPNÝ, Jiří a kol.: *Pravěk Československa*. Praha 1960, s. 345–366.

⁵⁵⁰Tamtéž, s. 350.

⁵⁵¹DOBIÁŠ, Josef: *Dějiny československého území před vystoupením Slovanů*. Praha 1964, s. 323–330.

⁵⁵²Tamtéž, s. 323.

markomanských válkách, kdy se obchod koncentroval do kontrolovaných středisek, často tržišť nedaleko římských vojenských táborů, kde mohli Germáni obchodovat s provinciemi pod přímým římským dohledem.⁵⁵³ To znamenalo, že se centra obchodu posunula jižněji do oblasti Podunají, kde měla Římská říše větší vliv a silnější postavení.

Nový pohled na problematiku římských importů přinesl ve své práci *K otázce importu bronzových nádob na Moravu ve starší době římské* Jaroslav Tejral.⁵⁵⁴ Jeho přínos spočíval v revizi staršího materiálu a jeho zařazení do středoevropského kontextu.⁵⁵⁵ Zabýval se porovnáním nálezů s podobnými předměty z Čech, Slovenska a z Podunají.⁵⁵⁶ Tejral bronzové nádoby třídil podle jejich typu do několika kategorií a skupin.

První kategorií jsou vědra. Tu dále rozdělil do několika konkrétních skupin. První skupinou jsou bronzová vědra s obličejovými atašemi, kde autor zmínil nález ataše vědra z Měnína. Tuto část nádoby porovnal Tejral s opěrkou vědra ze Slovenska, nalezenou ve Vysoké pri Moravě a s objevy dvou věder ze Zohoru. Tyto nálezy pomohly určit význam nálezů z Moravy.⁵⁵⁷ Jednalo se o import z Podunají, datovaný do poslední třetiny 1. století a do prvních dvou třetin 2. století našeho letopočtu.⁵⁵⁸ Následně badatel zmínil i nový nález bronzové ataše ze žárového hrobu v Šitbořicích. Bohužel pro detailnější analýzu chyběl dostatek informací.⁵⁵⁹

Druhou skupinou jsou soudkovitá plechová vědra. Tato skupina byla podle Tejrál nejrozšířenější. Jednalo se o plechová vědra soudkovitého tvaru s bronzovými nebo

⁵⁵³Tamtéž, s. 324.

⁵⁵⁴TEJRAL, Jaroslav: *K otázce importu bronzových nádob na Moravu ve starší době římské*. PA, 58, č. 1, 1967, s. 81–134.

⁵⁵⁵Tamtéž, s. 81–82.

⁵⁵⁶Tamtéž, s. 82.

⁵⁵⁷Tamtéž, s. 82.

⁵⁵⁸Tamtéž, s. 88.

⁵⁵⁹Tamtéž, s. 88.

železnými držadly.⁵⁶⁰ Do této skupiny patřilo dobře zachovalé vědro z Rebešovic, poškozené vědro ze žárového hrobu z Velkých Hostěrádek, zlomky bronzové nádoby z Velatic, deformované vědro z Mikulova a masivní rukojeti ze Starého Města u Uherského Hradiště.⁵⁶¹ Nejstarší typy těchto věder podle autora náležely již do pozdní doby laténské a existovaly po celou starší dobu římskou.⁵⁶²

Třetí skupinu bronzových nádob tvoří žlábkovaná vědra. Jejich původ je nejasný. Podle Tejrala je možné, že byla vyráběna v Porýní, ale pravděpodobnější je hledat jejich původ v Capui v Itálii. Z Moravy je znám nález tohoto typu vědra z Bučovic.⁵⁶³ Ten bylo podle autorova názoru možné datovat již do 2. století našeho letopočtu.⁵⁶⁴

Do druhé kategorie patří bronzové pánve. Ty se dále dělí do několika skupin. První skupinou jsou pánve s rukojetí zakončenou hlavičkami vodních ptáků. Tejral tuto skupinu sice rozebíral, ale vzhledem k tomu, že není znám ani jediný exemplář z Moravy, není jeho snažení nijak opodstatněné.⁵⁶⁵ Druhou skupinou jsou časné formy pánví s terčovitým zakončením držadla.⁵⁶⁶ Tato skupina je zastoupena nálezy zlomků pánve z Drásova a pánví z Ladné.⁵⁶⁷ Ty byly podle autora datované do poloviny 1. století.⁵⁶⁸ Třetí skupinou jsou vyspělé formy pánví s terčovým zakončením držadla, zastoupené nádobou ze Starého Města u Uherského Hradiště a zlomky pánve z Břeclavi. Jejich existence spadá do druhé poloviny 1. století našeho letopočtu.⁵⁶⁹

⁵⁶⁰Tamtéž, s. 88.

⁵⁶¹Tamtéž, s. 88–89.

⁵⁶²Tamtéž, s. 90.

⁵⁶³Tamtéž, s. 92.

⁵⁶⁴Tamtéž, s. 93.

⁵⁶⁵Tamtéž, s. 93–94.

⁵⁶⁶Tamtéž, s. 96.

⁵⁶⁷Tamtéž, s. 101–102.

⁵⁶⁸Tamtéž, s. 102.

⁵⁶⁹Tamtéž, s. 103–104.

Třetí vymezenou kategorií jsou soupravy naběraček a cedníků.⁵⁷⁰ Ta byla na Moravě zastoupena zlomkem rukojeti ze žárového hrobu z Velatic, zlomkem ústí cedníku a fragmenty naběračky z hrobů v Mikulově. Tejral nálezy zařadil do 2. století.⁵⁷¹

Další kategorií tvoří misky. Ta se dále dělí do několika skupin, ale pouze skupina mís s pevnými omegovitými držadly byla zastoupena na Moravě. Jednalo se o zlomek držadla misky z hrobu v Mikulově.⁵⁷² Tejral srovnával tento zlomek nádoby s nálezy ze Slovenského Zohoru. Došel přitom k závěru, že se jednalo o stejný typ nádoby. Zlomek byl autorem datovaný do druhé poloviny 1. století našeho letopočtu, kdy došlo k největšímu rozmachu exportu tohoto typu nádob.⁵⁷³

Poslední kategorií, kterou Tejral ve své práci vyčlenil, byly konvice. Do té náležel zlomek držadla z depotu bronzových předmětů ze Starého Města u Uherského Hradiště a držadlo konvice z Moravského Krumlova. Jejich datování bylo obtížné, ale po srovnání s nálezy z Čech, Slovenska a Podunají došel Tejral k závěru, že byli již z první poloviny 1. století našeho letopočtu.⁵⁷⁴

Tejral se dále pokoušel rozdělit import bronzových nádob do několika fází. První byla typická starobylými formami nádob, produkovanými v jižní Itálii v první třetině 1. století.⁵⁷⁵ Nálezy z této fáze se zachovaly převážně na území Čech, což dokládá jejich důležitost. Pro oblast Moravy je známo jen několik zlomků nádob.⁵⁷⁶ Pro druhou fázi je charakteristický úbytek materiálu a importů v Čechách, kolem poloviny 1. století. Centrum obchodu se přesunulo na Moravu a na Slovensko, kde naopak začal import bronzových

⁵⁷⁰Tamtéž, s. 108.

⁵⁷¹Tamtéž, s. 112.

⁵⁷²Tamtéž, s. 113.

⁵⁷³Tamtéž, s. 114.

⁵⁷⁴Tamtéž, s. 119.

⁵⁷⁵Tamtéž, s. 121–122.

⁵⁷⁶Tamtéž, s. 122.

nádob růst.⁵⁷⁷ Svého vrcholu dosáhl tento import na Moravu a Slovensko ve třetí fázi, odpovídající době od druhé poloviny 1. století do první poloviny 2. století. V této době byla většina bronzových nádob, na Moravu dovážených, vyráběna v Podunají.⁵⁷⁸ Ke změně došlo v souvislosti s markomanskými válkami, kdy mohlo dojít k přerušení obchodu do barbarika. Po skončení těchto válek začal import na Moravu upadat, až zcela zanikl.⁵⁷⁹

Tento článek Jaroslava Tejrala změnil bádání o římských importech na Moravě. Jeho přístup byl oproti autorům starším značně profesionálnější. Autor zasadil Moravu do středoevropského rámce. Srovnával nálezy z Moravy s podobnými artefakty ze Slovenska, Čech a dnešního Rakouska. Tím se celá problematika značně zkomplikovala a stala se složitější. Z této práce je poznat, že moravská archeologie doby římské se dostala na kvalitní vědeckou úroveň. Nemalý podíl na této skutečnosti měl právě Tejral.

Významnou publikaci o problematice keramiky starší doby římské na Moravě publikoval v roce 1966 Radko Martin Pernička pod názvem *Die Keramik der älteren römischen Kaiserzeit in Mähren*.⁵⁸⁰ V této práci se zaměřil na porovnání keramiky germánské a římsko-provinciální. Jednalo se o dva zcela odlišné celky. Provinciální keramika vycházela z masivní produkce specializovaných hrnčířů, kteří své výrobky vyvážely pomocí obchodníků po celém území Římské říše a dokonce i za její hranice, do barbarského prostředí. Opakem byla keramika germánská, která byla vyráběna ručně, pro soukromou potřebu, v rámci uzavřené sídelní jednotky.⁵⁸¹

Větší část importované keramiky představovala, podle mínění autora, spotřební zboží, sloužící pro každodenní či lépe řečeno běžné užití.⁵⁸² Tento typ keramiky pocházel

⁵⁷⁷Tamtéž, s. 122.

⁵⁷⁸Tamtéž, s. 126.

⁵⁷⁹Tamtéž, s. 127.

⁵⁸⁰PERNIČKA, Radko Martin: *Die Keramik der älteren römischen Kaiserzeit in Mähren*. Brno 1966.

⁵⁸¹Tamtéž, s. 130–131.

⁵⁸²Tamtéž, s. 130.

z Podunajských provincií, z bezprostřední blízkosti hranice Římské říše. Mezi moravskými nálezy se objevila také jemná římsko–provinciální keramika. Ta byla zastoupena o poznání méně, ale přesto tvořila důležitou součást nálezů keramiky z Moravy. Tento typ luxusní keramiky byl podle Perníčky vyráběn v oblasti Porýní a v Galii.⁵⁸³ Mezi hlavní dovozní materiál patřila terra sigillata, firnisová keramika a prstencové misky. K jejich dovozu na Moravu docházelo v rozmezí od poslední třetiny 1. století, až do konce první poloviny 3. století.⁵⁸⁴

Perníčka se domníval, že keramika germánská se výrazně inspirovala motivy a tvary římsko–provinciálními. Tato tendence se začala výrazně projevovat ve 2. století našeho letopočtu, kvůli zvýšení vzájemných obchodních styků. Autor tuto inspiraci doložil pomocí prstencových podstav a rytých značek na dnech nádob germánské keramiky, které měly nejspíše jen symbolickou funkci.⁵⁸⁵ Germáni si pomocí římských vzorů vytvářely své vlastní nádoby, které jen vzdáleně připomínaly originál. Tuto tendenci můžeme pozorovat na antických dvouuchých amforách, které dostaly zcela odlišnou podobu než jejich vzor. Germánská verze byla nižší, měla ploché dno, rozšířené ústí, silnější ucha a byla i zcela jinak vyzdobena.⁵⁸⁶

Perníčka se následně pokusil o rozdělení starší doby římské na dvě fáze, a to časný stupeň a pokročilý, neboli vícemilický stupeň. Časný stupeň byl podle autora vymezen dobou od přelomu letopočtu do konce 1. století. Byla to doba, kdy germánská keramika vycházela ze starších, pozdně–laténských tradic a tvarů.⁵⁸⁷ Vícemilický stupeň trval celé 2. století našeho letopočtu. Byl charakteristický rozvojem hrnčířství, rozšířením tvarů

⁵⁸³Tamtéž, s. 131.

⁵⁸⁴Tamtéž, s. 142–143.

⁵⁸⁵Tamtéž, s. 132.

⁵⁸⁶Tamtéž, s. 143.

⁵⁸⁷Tamtéž, s. 134.

a výzdoby nádob. Tato fáze souvisela s expanzí Římské říše a jejího vlivu na barbarské území. To se ale změnilo po markomanských válkách, kdy došlo k postupnému omezení římských vlivů na germánskou keramiku. Na konci 2. století nastal úpadek celé barbarské keramické produkce a omezení výzdobných prvků a tím skončila podle Perničky nejen fáze vícemilická, ale také starší doba římská.⁵⁸⁸

R. M. Pernička se v této práci pokusil dokázat vliv Římské říše na Germány, pomocí interpretace keramiky ze starší doby římské. Pokusil se uceleně zpracovat keramiku z této doby z různých moravských lokalit.⁵⁸⁹ Na základě svého bádání dospěl k závěru, že nejsilnější vliv měla Římská říše ve 2. století našeho letopočtu.⁵⁹⁰ Tato práce je významná snahou o ucelené zpracování keramiky a její zasazení do historického rámce. Proto je významnou při interpretaci římských a římsko–provinciálních importů z Moravy. Rozšířil tak závěry, ke kterým došel již dříve v článku *Římskoprovinciální keramika v moravských nálezech*.⁵⁹¹

V roce 1967 se k problematice římských importů vrátil Jaroslav Tejral v díle *K otázce postavení Moravy v době kolem přelomu letopočtu*.⁵⁹² V této práci se autor zabýval přechodem mezi pozdně laténským obdobím a starší dobou římskou. K největším změnám došlo v první polovině 1. století našeho letopočtu.⁵⁹³ Tejral se opět pokusil zasadit události z Moravy do širšího středoevropského rámce. Často zmiňoval nálezy z Čech,

⁵⁸⁸Tamtéž, s. 135.

⁵⁸⁹Tamtéž, s. 132.

⁵⁹⁰Tamtéž, s. 134.

⁵⁹¹PERNIČKA, Radko Martin: *Římskoprovinciální keramika v moravských nálezech*. SPFFBU, E 8, 1963, s. 51–56.

⁵⁹²TEJRAL, Jaroslav: *K otázce postavení Moravy kolem přelomu letopočtu*. PA, 59, č. 2, 1968, s. 488–518.

⁵⁹³Tamtéž, s. 500.

Slovenska a Rakouska. Co se importu týče vycházel převážně ze své starší práce, ve které se této problematice již věnoval.⁵⁹⁴

Stejnému tématu se věnoval Jaroslav Tejral i nadále a to v článku *Markomanské války a otázka římského dovozu na Moravu v období po Kommodově míru*.⁵⁹⁵ Autor si v této práci položil zásadní otázku, a to zda import velkého množství terry sigillaty ve druhé polovině 2. století spadá do let před konečnou fází markomanských válek, nebo do doby po konci tohoto válečného konfliktu. Na základě nových nálezů a zkoumání se Tejral přiklonil k možnosti druhé.⁵⁹⁶ Tím změnil svůj starší názor na bronzové importy, který zastával ve své starší práci k této problematice.⁵⁹⁷

Podle interpretace a určení nových nálezů přestala platit teorie o úpadku obchodu mezi římskými provinciemi a barbarikem po markomanských válkách.⁵⁹⁸ Naopak lze nalézt vzestupnou tendenci ve stále se množícím materiálu.⁵⁹⁹ Tejral se proto pokusil posunout datování nalezených předmětů z Moravy do druhé poloviny 2. a první poloviny 3. století našeho letopočtu.⁶⁰⁰ Mezi hlavní keramické dílny tohoto období patřily Lezoux, Rheinzabern a Westerndorf. Většina materiálu z Moravy přitom pocházela z dílny v Rheinzabern a náležela do doby po uzavření Kommodova míru.⁶⁰¹

Jak už je pro autora typické, věnoval se celkové analýze bronzových nádob a terry sigillaty ve střední Evropě. Tentokrát zašel ještě dále a zabýval se problematikou římských

⁵⁹⁴TEJRAL, Jaroslav: *K otázce importu bronzových nádob na Moravu ve starší době římské*. PA, 58, č. 1, 1967, s. 81–134.

⁵⁹⁵TEJRAL, Jaroslav: *Markomanské války a otázka římského dovozu na Moravu v období po Kommodově míru*. AR, 22, 1970, s. 389–411.

⁵⁹⁶Tamtéž, s. 389.

⁵⁹⁷TEJRAL, Jaroslav: *K otázce importu bronzových nádob na Moravu ve starší době římské*. PA, 58, č. 1, 1967, s. 127.

⁵⁹⁸Tamtéž, s. 127.

⁵⁹⁹TEJRAL, Jaroslav: *Markomanské války a otázka římského dovozu na Moravu v období po Kommodově míru*. AR, 22, 1970, s. 390.

⁶⁰⁰Tamtéž, s. 401–402.

⁶⁰¹Tamtéž, s. 403.

importů na Balkáně a v Malé Asii.⁶⁰² To vše bohužel na úkor nálezů moravských. Těm se dostává pouze okrajového prostoru, což je částečným zklamáním, vzhledem k názvu článku. Problematika samotných nálezů z Moravy zůstává téměř nezměněna a autor jenom opakoval stanoviska uvedená ve starších člancích.⁶⁰³ Jedinou změnou bylo posunutí datování bronzových nádob a jejich fragmentů do první poloviny 3. století.⁶⁰⁴ K úpadku importu z římských provincií do barbarika dochází následně ve druhé polovině 3. století.⁶⁰⁵

Rozdělením a typologickým členěním spon na Moravě se zabýval Ivan Peškař v díle *Fibeln aus der römischen Kaiserzeit in Mähren*.⁶⁰⁶ Autor vypracoval obsáhlé dílo, obsahující katalog všech spon na Moravě nalezených a uložených.⁶⁰⁷ Dále se v této práci zaměřil na rozdělení spon podle jejich typu a funkce.⁶⁰⁸ Kromě spon germánských obsahuje práce také mnoho typů spon římsko–provinciálních, na Moravu dovezených jako import.⁶⁰⁹

Dále se Peškař zabýval vývojem jednotlivých germánských spon nalezených na Moravě. Podle jeho názoru byly spony z doby kolem přelomu letopočtu silně ovlivněny pozdně–laténskými vlivy.⁶¹⁰ Od těch se postupně oprostovaly a nové náměty hledaly germánské spony v oblasti římsko–provinciální. Tato tendence byla typická pro 2. století našeho letopočtu, ale přetrvávala až do poloviny 3. století. V mladší době římské se spony postupně oprostily od římského vlivu a nabývaly nových, samostatných forem.⁶¹¹

⁶⁰²Tamtéž, s. 397.

⁶⁰³TEJRAL, Jaroslav: *K otázce importu bronzových nádob na Moravu ve starší době římské*. PA, 58, č. 1, 1967, s. 81–134.

⁶⁰⁴TEJRAL, Jaroslav: *Markomanské války a otázka římského dovozu na Moravu v období po Kommodově míru*. AR, 22, 1970, s. 406.

⁶⁰⁵Tamtéž, s. 409.

⁶⁰⁶PEŠKAŘ, Ivan: *Fibeln aus der römischen Kaiserzeit in Mähren*. Praha 1972.

⁶⁰⁷PEŠKAŘ, Ivan: *Fibeln aus der römischen Kaiserzeit in Mähren*. Praha 1972, s. 7.

⁶⁰⁸Tamtéž, s. 65.

⁶⁰⁹Tamtéž, s. 74–75, 87, 95–96, 99.

⁶¹⁰Tamtéž, s. 65.

⁶¹¹Tamtéž, s. 95.

Tuto práci Ivana Peškaře lze zhodnotit velice kladně. Zabýval se zde popisem a interpretací spon z doby římské, nalezených na Moravě. Autor se věnoval římským vlivům, které lze považovat za jistý typ importu, a to konkrétně myšlenkového, nebo názorového. Ten se odrazil na tvarech a použití jednotlivých germánských spon. Tyto římské vlivy lze nejlépe pozorovat na sponách ze 2. století našeho letopočtu.⁶¹²

V roce 1974 došlo v Národním muzeu ke kolokviu o římských importech v Čechách z podnětu Vladimíra Sakaře.⁶¹³ Příspěvky se věnovaly převážně materiálu z území Čech, ale našly se i výjimky věnující se problematice moravské.⁶¹⁴ Do roku 2005 představovala tato konference jediné setkání archeologů k tématu doby římské na území Československa a římských importů na tomtéž sledovaném území.⁶¹⁵

Věra Hochmannová–Vávrová na této konferenci přednesla příspěvek s názvem *Nový nález římské pánve na Moravě*.⁶¹⁶ Příspěvek se věnoval bronzové pánvi časného typu s kruhovitým otvorem, nalezené v Blučině na jižní Moravě.⁶¹⁷ Ta byla rámcově datována do starší doby římské. Při snaze o bližší určení, nastaly potíže. Pánev bylo možné datovat do dvou časových úseků. Prvním je druhá polovina 1. století, kdy se tento typ objevuje v germánských hrobech. To ale neodpovídalo keramice, nalezené spolu s pánví, patřící až do druhé poloviny 2. století našeho letopočtu.⁶¹⁸ Autorka se věnovala převážně popisu této

⁶¹²Tamtéž, s. 95.

⁶¹³Ten byl s problematikou římských importů velmi dobře obeznámen, ale jeho práce se týkala převážně území Čech. Moravou se zabýval v práci: SAKAŘ, Vladimír: *Nové možnosti interpretace keramických importů na území Římany neobsazené střední Evropy*. AR, 21, č. 2, 1969, s. 204.

⁶¹⁴SALÁČ, Vladimír: *Doba římská–dějiny bádání*. In: SALÁČ, Vladimír (ed.): *Archeologie pravěkých Čech 8. Doba římská a stěhování národů*. Praha 2008, s. 13.

⁶¹⁵Tamtéž, s. 14.

⁶¹⁶HOCHMANNOVÁ–VÁVROVÁ, Věra: *Nový nález římské pánve na Moravě*. In: SAKAŘ, Vladimír (ed.): *Římské importy. Referáty přednesené na semináři, konaném u příležitosti výstavy Římské nálezy v Čechách*. Praha 1974, s. 12–17, 112.

⁶¹⁷Tamtéž, s. 12.

⁶¹⁸Tamtéž, s. 15.

pánve. Při interpretaci nálezů vycházela hlavně z práce Jaroslava Tejrál o bronzových importech na Moravě.⁶¹⁹

Významným příspěvkem z této konference byl referát Jiřího Meduny *Římské importy z keltského oppida Starého Hradiska*.⁶²⁰ Autor se zde zabýval opomíjenou problematikou, jenž nebyla v této době dostatečně zpracována. Konkrétně se jednalo o římské importované předměty z pozdní doby laténské, nalezené při výzkumu keltského oppida Staré Hradisko.⁶²¹ Nálezy Meduna rozdělil do čtyř hlavních skupin.

První skupinou byly předměty jantarové. Zastoupené jantarovým prstenem s reliéfní postavou ženy. Tento předmět byl dlouhou dobu přechováván v soukromých sbírkách a tudíž je možné, že ve skutečnosti ze Starého Hradiska nepocházel a byl k nálezům z této lokality zařazen omylem.⁶²² Do druhé skupiny patřila importovaná keramika. Konkrétně šlo o tři střepy terra sigillata a zlomek okraje časně římské vinné amfory. Tyto předměty pravděpodobně také nepatřily k nálezům ze Starého Hradiska, neboť by se jednalo o ojedinělé nálezy, jimž neodpovídal žádný artefakt z archeologických výzkumů této lokality.⁶²³ Třetí skupinu tvořily nálezy skleněné. Ty byly na Starém Hradisku zastoupeny v poměrně hojném počtu.⁶²⁴ Počtem největší byla ale poslední, čtvrtá skupina kovových předmětů. Zastoupená zlomky bronzových nádob, pocházejících ze severní Itálie.⁶²⁵ Zajímavým a ojedinělým nálezem bylo ucho bronzové antické sošky.⁶²⁶

⁶¹⁹TEJRAL, Jaroslav: *K otázce importu bronzových nádob na Moravu ve starší době římské*. PA, 58, č. 1, 1967, s. 100.

⁶²⁰MEDUNA, Jiří: *Římské importy z keltského oppida Starého Hradiska*. In: SAKAŘ, Vladimír (ed.): *Římské importy. Referáty přednesené na semináři, konaném u příležitosti výstavy Římské nálezy v Čechách*. Praha 1974, s. 62–75.

⁶²¹Tamtéž, s. 30.

⁶²²Tamtéž, s. 31.

⁶²³Tamtéž, s. 31.

⁶²⁴Tamtéž, s. 32.

⁶²⁵Tamtéž, s. 34.

⁶²⁶Tamtéž, s. 33.

Jiří Meduna svým zaměřením na pozdní dobu laténskou otevřel nové možnosti zkoumání římských importů na Moravě. Jeho výzkumy keltského oppida Starého Hradiska, přinesly doklady obchodu mezi Římskou říší a oblastí za jejími hranicemi již v pozdní době laténské.

Další příspěvek na této konferenci přednesl Jaroslav Tejral pod názvem *K některým problémům římského importu na Moravu*.⁶²⁷ Nejprve se autor zabýval ztrátou vlivu a důležitosti Čech v obchodních stycích s římskými provinciemi.⁶²⁸ Centrum obchodu se podle jeho názoru přesunulo na Slovensko, již na konci první poloviny 1. století. Společně s územím Slovenska se zvýšil i význam Moravy.⁶²⁹ Tyto dvě území byla neoddělitelně spojena a význam nálezů importovaných předmětů lze interpretovat podobně. Proto Tejral věnoval zvýšenou pozornost nálezům slovenským, ty porovnával s nálezy moravskými.⁶³⁰ Původ importovaných předmětů lze podle jeho názoru hledat v dílnách galských, ale také na samotné italské půdě, konkrétně v Capui.⁶³¹

Na této práci lze vidět, že došlo k enormnímu rozšíření archeologického materiálu na Moravě. Tejral měl nyní možnost zabývat se velice detailně obchodními styky Germánů, žijících na Moravě, s římskými provinciemi. Vše zasadil do středoevropského kontextu a porovnal nálezy z Čech a Moravy s nálezy ze Slovenska a Podunají.

Tato konference symbolicky uzavřela problematiku římského importu na Moravu. Jak lze na sledované literatuře poznat, stává se tato problematika, od druhé poloviny šedesátých let 20. století, stále složitější. Dochází k rozdělení tématu do několika

⁶²⁷TEJRAL, Jaroslav: *K některým problémům římských importů na Moravu*. In: SAKAŘ, Vladimír (ed.): *Římské importy. Referáty přednesené na semináři, konaném u příležitosti výstavy Římské nálezy v Čechách*. Praha 1974, s. 76–93.

⁶²⁸Tamtéž, s. 77.

⁶²⁹Tamtéž, s. 78.

⁶³⁰Tamtéž, s. 79.

⁶³¹Tamtéž, s. 79.

specializovaných skupin, věnujících se vždy konkrétnímu problému.⁶³² Tím končí období, ve kterém byly importy používány jen k interpretaci obchodu mezi římskými provinciemi s barbarikem a stávají se součástí složitých archeologických úvah, zaměřených na popis předmětů, jejich funkčnost, interpretaci, charakteristiku materiálu, tvorbu typologií atd.

V roce 1976 došlo k realizaci rozsáhlých záchranných archeologických výzkumů v okolí Mušova, kvůli stavbě vodní nádrže Nové Mlýny.⁶³³ Výzkumy měly za úkol zachránit archeologický materiál před jeho zničením. Tak došlo k objevení množství římských importovaných předmětů, které rozšířily nálezový fond a pozměnily význam a interpretaci této problematiky. Tím začíná zcela nová etapa bádání o římských památkách na Moravě.

⁶³²Bronzovým nádobám, keramice, sponám, atd.

⁶³³TEJRAL, Jaroslav: *Mušov Hradisko*. In: KORDIOVSKÝ, Emil: *Mušov (1276–2000)*. Pasohlávky 2000, s. 150.

5 Závěr

Na stránkách své bakalářské diplomové práce jsem se zabýval vývojem bádání o římských památkách na Moravě v letech 1918 až 1976. Věnoval jsem se zhodnocení prací jednotlivých badatelů a jejich přínosu k dané problematice. Na rozdíl od starších autorů zaměřených na dějiny bádání o celé době římské a stěhování národů se orientuji pouze na památky římské provenience a bádání o jejich významu ve stanoveném časovém rozmezí.

Od vzniku Československé republiky, kdy byla obnovena vědecká práce, došlo k postupnému rozvoji bádání o římských památkách na Moravě. Kromě pravidelných zpráv o nálezech římských mincí se autoři začali zabývat problematikou Mušova–Hradiska a římských importů. Bádání o římských památkách na Moravě prošlo v daném období složitým vývojem, který se v této práci snažím vysvětlit.

Bádání o římských mincích bylo vystaveno zásadním změnám. Z prvotních soupisů mincí, věnujících pozornost pouze stránce epigrafické a ikonografické, začaly vznikat práce teoretické. V tomto typu publikací se autoři snažili o interpretaci významu římských mincí nalezených na Moravě. Na základě nálezových okolností objevených mincí se pokusili určit, kudy vedly obchodní cesty a komunikace z římských provincií za hranice římské říše. Další teorie se věnovala významu římských mincí pro Germány, kteří v době římské neměli mince vlastní. Snažila se objasnit, jakým způsobem byly mince barbary používány. Zda se jednalo pouze o šperk, nebo zda Germáni skutečně chápali mince jako platidlo. Jiní badatelé věnovali pozornost datovacím schopnostem římských mincí, pro

dějiny celé doby římské. Tato teorie ale brzy zanikla, neboť vědci byli schopni určit pouze to, kdy daná mince vznikla, ale již ne čas jejího uložení do země.⁶³⁴

Vývoj bádání o lokalitě Mušov–Hradisko prošel v letech 1918 až 1976 značnými změnami. Od prvotních úvah o významu této lokality, učiněných na základě náhodných či amatérských nálezů, až k prvním profesionálním archeologickým výzkumům. Do problematiky zkoumání významu této lokality se zapojila celá řada badatelů. Většina z nich pouze vycházela z výsledků výzkumu Antona Gnirse.⁶³⁵ Někteří badatelé se ale pokusili o vlastní interpretaci významu Mušova–Hradiska. Mezi tyto vědce patří Josef Dobiáš, Libuše Horáková–Jansová, Emanuel Šimek, František Křížek a Josef Skutil.⁶³⁶

Třetí kapitola se věnovala vývoji bádání o římských a římsko–provinciálních importech z Moravy v letech 1918 až 1976. Tato oblast bádání se začala rozvíjet jako poslední. Její výsledky totiž souvisely se stavem archeologického výzkumu doby římské na Moravě. Ten byl velmi dlouho na špatné úrovni, a proto nebylo možné nalezené předměty adekvátně interpretovat. Největší změny přinesly práce Jaroslava Tejrál, který se problematikou importu zabýval v rámci celé střední Evropy.⁶³⁷ Jeho práce předznamenávají konec historických tendencí interpretace římských památek z Moravy. Nový archeologický pohled na tyto předměty je daleko více spojen s vědami přírodovědnými.

⁶³⁴KURZ, Karel: *Mince starověkého Řecka a Říma. Antická numismatika*. Praha 2006, s. 18.

⁶³⁵GNIRS, Anton: *Římská stanice na Mušově*. Zprávy Československého státního archeologického ústavu, 2–3, 1929–1930 (1931), s. 9–29.

⁶³⁶Díla a články autorů zabývajících se tímto tématem a jejich úplná bibliografie je uvedena v seznamu pramenů a literatury.

⁶³⁷TEJRAL, Jaroslav: *K otázce importu bronzových nádob na Moravu ve starší době římské*. PA, 58, č. 1, 1967, s. 81–134; Týž: *Markomanské války a otázka římského dovozu na Moravu v období po Kommodově míru*. AR, 22, 1970, s. 389–411; Týž: *K některým problémům římských importů na Moravu*. In: SAKAŘ, Vladimír (ed.): *Římské importy. Referáty přednesené na semináři, konaném u příležitosti výstavy Římské nálezy v Čechách*. Praha 1974, s. 76–93.

Roku 1976 došlo k výstavbě tří velkých vodních nádrží na řece Dyji u Mušova. Před samotným zahájením stavebních prací se realizovaly rozsáhlé záchranné archeologické výzkumy v dané oblasti.⁶³⁸ Měly za úkol zachránit co největší množství archeologického materiálu, velké historické a archeologické hodnoty, před zničením. To bylo impulzem k zahájení zcela nové etapy vědeckého bádání o římských památkách na Moravě, neboť se stavební práce a archeologické výzkumy dotkly nejvýznamnější lokality v problematice římských památek na Moravě Mušova–Hradiska. Tyto výzkumy přinášely řadu nálezů mincí a importovaných předmětů, což vedlo k vytváření nových teorií a interpretací ve všech zkoumaných oblastech této bakalářské práce.

Pro všechna tři témata platí, že výsledky bádání zůstaly ve formě teorií, neboť nebylo možné přiklonit se k určité z nich. To ovšem neznamena, že by práce vydané v této době nepřinesly nic nového. Jejich význam spočíval ve shromáždění všech dostupných pramenů k tématu a navržení několika teorií, které bylo potřeba přezkoumat. Tyto úkoly byly přenechány mladší generaci, jež se měla postarat o interpretaci nálezů a jejich zařazení do historického rámce.

⁶³⁸TEJRAL, Jaroslav: *Mušov Hradisko*. In: KORDIOVSKÝ, Emil: *Mušov (1276–2000)*. Pasohlávky 2000, s. 150.

6 Použité prameny a literatura⁶³⁹

6.1 Prameny

6.1.1 Prameny obecné povahy⁶⁴⁰

BÖHM, Jaroslav: *Kronika objeveného věku*. Praha 1941.

BRANDL, Vincenc: *Kniha pro každého Moravana*. Brno 1863.

BŘEŇ, Jiří: *Germáni ve styku s římskou říší—doba římská*. In: NEUSTUPNÝ, Jiří a kol.: *Pravěk Československa*. Praha 1960, s. 345–366.

ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Morava za pravěku*. Brno 1902.

ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *O římských cestách obchodních na Moravě*. Brno 1895.

ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Sbírka pravěkých starožitností*. Uherské Hradiště 1900.

DOBIÁŠ, Josef: *Československé území v době římského císařství*. Zprávy Československé historické společnosti, 3, 1960, s. 114–127.

DOBIÁŠ, Josef: *Dějiny československého území před vystoupením Slovanů*. Praha 1964.

FILIP, Jan: *Pravěké Československo*. Praha 1948.

GNIRS, Anton: *Beiträge zur Geschichte und Geographie Böhmen und Mährens in der Zeit des Imperium Romanum*. Bonn 1976.

KNIES, Jan: *O římských starožitnostech na Moravě nalezených*. Český lid, 2, 1893, s. 616–620.

⁶³⁹Tato bakalářská práce používá citační úzus vydaný PhDr. Ivanou Kouckou, platný pro katedru historie filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

⁶⁴⁰Do této kategorie patří práce, které se týkají více než jednoho rozebíraného problému vymezeného v bakalářské práci.

- NIEDERLE, Lubor: *O počátcích dějin zemí českých (Galové v Čechách a na Moravě, Germané v Čechách a na Moravě, Příchod Slovanů, Dějepis a archeologie)*. ČČH, 6, 1900, s. 1–14, 103–117.
- ONDROUCH, Vojtěch: *Limes Romanus na Slovensku*. Bratislava 1938.
- PEŠKAŘ, Ivan: *Starší doba římská na Moravě*. Zprávy Československé společnosti archeologické, 20/3, 1978, s. 55–83.
- POULÍK, Josef: *Z hlubin věků*. Praha 1956.
- RZEHAK, Anton: *Die römische Eisenzeit in Mähren*. Zeitschrift des deutschen Vereins für die Geschichte Mährens und Schlesiens, 22, 1918, s. 197–278.
- SCHRÁNIL, Josef: *Die Vorgeschichte Böhmens und Mährens*. Berlín–Lipsko 1928.
- ŠIMEK, Emanuel: *Čechy a Morava za doby římské*. Praha 1923.
- ŠIMEK, Emanuel: *Keltové a Germáni v našich zemích*. Brno 1934.
- ŠIMEK, Emanuel: *Poslední Keltové na Moravě*. Brno 1958.
- ŠIMEK, Emanuel: *Velká Germánie Klaudia Ptolemaia*. sv. I. Praha 1930.
- ŠIMEK, Emanuel: *Velká Germánie Klaudia Ptolemaia*. sv. II. Brno 1935.
- ŠIMEK, Emanuel: *Velká Germánie Klaudia Ptolemaia*. sv. III. Brno 1949.
- ŠIMEK, Emanuel: *Velká Germánie Klaudia Ptolemaia*. sv. IV. Brno 1953.
- ŠIMEK, Emanuel: *Zur Topographie des Markomannenlandes*. ČMM, 57, 1933, s. 367–369.

6.1.2 Prameny ke kapitole: Římské mince

BENEŠ, Jan: *Addenda k soupisu nálezů římských mincí na Moravě*. MNZ, 10, 1967, s. 3–16.

BENEŠ, Jan: *K novému nálezu římské mince u Loštic na severní Moravě*. NL, 22, 1967, s. 97–99.

BENEŠ, Jan: *Neznámé nálezy římských mincí z Kojetína a okolí*. NS, 8, 1964, s. 217–218.

BROUKAL, Václav: *Nálezy antických mincí v Žárošicích, okres Kyjov*. NS, 3, 1956, s. 181.

BURIAN, Václav: *Nález denáru Faustiny st. v Blatci, okr. Olomouc*. NS, 11, 1970, s. 179.

BURIAN, Václav: *Nález Gordiánova bronzu v Olomouci*. NS, 11, 1970, s. 180.

ČERNOHORSKÝ, Karel: *Zapomenuté nálezy římských mincí na Moravě*. PA, 47, 1956, s. 70–85.

ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Mince římské na Moravě nalezené I*. ČVSMO, 10, 1893, s. 68–70.

ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Římská mince z Velkých Pavlovic*. ČVSMO, 10, 1893, s. 30.

ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Římské mince na Moravě nalezené II*. ČVSMO, 10, 1893, s. 113–115.

ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Římské mince na Moravě nalezené III*. ČVSMO, 10, 1893, s. 161–164.

ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Římské mince z nálezů Moravě*. ČVSMO, 55, 1946, s. 142–181.

FIŠARA, Karel: *Nález římské mince v Nákle*. ČVSMO, 17, 1900, s. 70.

- FÍŠARA, Karel: *Nález římské mince z Nákla*. ČVSMO, 15, 1898, s. 71.
- HALAČKA, Jan: *Numismatické nálezy při archeologických výzkumech na Moravě v roce 1950–1951*. NS, 1, 1953, s. 110–113.
- KNIES, Jan: *Římská mince nalezená v Blansku*. ČVSMO, 12, 1895, s. 158.
- KŘÍŽEK, František: *K datování římské stanice na mušovském Burgstallu*. Příroda, 28, 1935, s. 295–302.
- KŘÍŽEK, František: *Nález římských mincí na mušovském Burgstallu*. NČČ, 9, 1933, s. 89–91.
- KŘÍŽEK, František: *Nové římské mince z Moravy*. NČ, 16–17, 1940–1941, s. 5–12.
- KŘÍŽEK, František: *Poznámky k soupisu a k zpracování nálezů římských mincí na Moravě*. ČMZM, 33, 1946, s. 158–170.
- KŘÍŽEK, František: *Příspěvky k soupisu antických mincí nalezených na Moravě*. NČČ, 9, 1933, s. 33–44.
- KŘÍŽEK, František: *Římské mince z Mušova*. NČ, 16–17, 1940–1941, s. 13–16.
- KURZ, Karel: *Peněžní poměry za císařství ve vztahu k římskému Podunají*. In: JELÍNEK, Jan: Sborník I. Numismatického symposia. Brno 1966, s. 37–39.
- MAŠKA, Karel Jaroslav: *Římské mince na Moravě a v Dolních Rakousích*. ČVSMO, 10, 1893, s. 70.
- MEDUNA, Jiří: *Římské importy z keltského oppida Starého Hradiska*. In: SAKAŘ, Vladimír (ed.): *Římské importy. Referáty přednesené na semináři, konaném u příležitosti výstavy Římské nálezy v Čechách*. Praha 1974, s. 62–75.
- NEMEŠKALOVÁ–JIROUDKOVÁ, Zdenka: *K současným úkolům numismatiky doby římské*. PA, 52, 1961, s. 436–440.

NEMEŠKALOVÁ–JIROUDKOVÁ, Zdenka: *Nález egyptské mince na jižní Moravě*. NS, 5, 1958, s. 337.

NEMEŠKALOVÁ–JIROUDKOVÁ, Zdenka: *Příspěvek k otázce výskytu mincí na Moravě na počátku doby stěhování národů*. NS, 13, 1975, s. 45–56.

NEMEŠKALOVÁ–JIROUDKOVÁ, Zdenka: *Ražby alexandrijské mincovny z prvních tří století n. l. v českých a moravských nálezech*. NS, 5, 1958, s. 45–65.

NEMEŠKALOVÁ–JIROUDKOVÁ, Zdenka: *Římské mince na Moravě v době stěhování národů*. In: JELÍNEK, Jan: *Sborník I. Numismatického symposia*. Brno 1966, s. 31–34.

NEMEŠKALOVÁ–JIROUDKOVÁ, Zdenka: *Římské mince zlaté na Moravě v době tzv. stěhování národů*. MNZ, 9, 1962, s. 5–14.

PALLIARDI, Jaroslav: *Římská mince nalezená u Vážan na Kroměřížsku*. ČVSMO, 5, 1888, s. 85.

PALLIARDI, Jaroslav: *Římské mince na Znojemsku*. ČVSMO, 10, 1893, s. 31.

PELIKÁN, Ondřej: *Řecké a římské mince v moravských nálezech*. In: JELÍNEK, Jan: *Sborník I. Numismatického symposia*. Brno 1966, s. 28–30.

PERNIČKA, Radko Martin: *Nález antické mince u Prosiměřic na jižní Moravě*. NS, 6, 1960, s. 375.

PERNIČKA, Radko Martin: *Novější nálezy římských antických mincí na Moravě*. MNZ, 6, 1959, s. 3–7.

POCHITONOV, Eugen: *Nález římských mincí v Holicích*. NS, 4, 1957, s. 199.

POCHITONOV, Eugen: *Nálezy antických mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. In: NOHEJLOVÁ–PRÁTOVÁ, Emanuela (ed.): *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I*. Praha 1955, s. 87–317.

- POCHITONOV, Eugen: *Nová mapa nálezů antických mincí v českých zemích*. NS, 1, 1953, s. 5–12.
- POCHITONOV, Eugen–POCHITONOVÁ, Jiřina: *Používali Germáni římských mincí jako platidla?* NL, 7, 1952, s. 105–108.
- PROCHÁZKA, Alojs: *Římské mince z Blažovic (u Slavkova)*. ČVSMO, 17, 1900, s. 70.
- SCHRÁNIL, Josef: *Nálezy antických mincí v Čechách a význam jejich pro datování*. NČČ, 1, 1925, s. 23–27.
- SKUTIL, Josef: *Antické mince v počátcích československého sběratelství*. Brno 1949.
- SKUTIL, Josef: *Drobné nálezy antických mincí z Moravy*. NČČ, 1, 1925, s. 131–132.
- SKUTIL, Josef: *K soupisu římských mincí z jižní Moravy*. NČČ, 1, 1925, s. 130–131.
- SKUTIL, Josef: *Nálezy římských mincí v Mušově*. NČČ, 1, 1925, s. 132.
- SKUTIL, Josef: *Používali Germáni římských mincí jako platidla?* NL, 8, 1953, s. 9–10.
- SKUTIL, Josef: *Příspěvek k soupisu římských mincí z Moravy*. ČVSMO, 38, 1927, s. 136–137.
- SKUTIL, Josef: *Římská mince z Holubic*. ČVSMO, 36, 1925, s. 98.
- SKUTIL, Josef: *Římské mince z Mušova*. OP, 3, 1924, č. 2, s. 137.
- SKUTIL, Josef: *Soupis antických mincí nalezených na Moravě*. NČČ, 3, 1927, s. 113–171.
- ŠLÉGR, František: *Graf početního rozložení římských mincí v moravských nálezech*. In: JELÍNEK, Jan: *Sborník I. Numismatického symposia*. Brno 1966, s. 35–36.

6.1.3 Prameny ke kapitole: Mušov–Hradisko

DOBIÁŠ, Josef: *Dva příspěvky k topografii válek markomanských a kvádských*. ČČH, 27, 1921, s. 123–156.

DOBIÁŠ, Josef: *Nález římských cihel u Mušova*. OP, 4 (Niederlův sborník), 1925, s. 24–41.

DOBIÁŠ, Josef: *Několik problémů z nejstarších dějin našeho území I.–II.* ČČH, 43, 1937, s. 261–300, 475–486.

DOBIÁŠ, Josef: *Římané na naší půdě*. Sborník přednášek I. sjezdu čsl. profesorů filosofie, filologie a historie v Praze 3.–7.4.1929, Praha 1929, s. 340–357.

DOBIÁŠ, Josef: *Římané na půdě naší republiky I.* Národní listy, 68, č. 1, 1928, s. 4.

DOBIÁŠ, Josef: *Římané na půdě naší republiky II.* Národní listy, 68, č. 8, 1928, s. 1.

DOBIÁŠ, Josef: *Římské vykopávky na území ČSR*. ČČH, 33, 1927, s. 642–644.

GNIRS, Anton: *Ein Limes und Kastelle der Römer von der norisch–pannonischen Donaugrenze*. Sudeta, 4, 1929, s. 120–153.

GNIRS, Anton: *Římská stanice na Mušově*. Zprávy Československého státního archeologického ústavu, 2–3, 1929–1930 (1931), s. 9–29, 109–111.

GROH, Vladimír: *Římská osada u Mušova*. OP, 7/8, 1928/1929, s. 61–66.

HORÁKOVÁ–JANSOVÁ, Libuše: *Keramika z římské stanice na Mušově*. OP, 9, 1930, s. 117–129.

MATZURA, Josef–JÜTTNER, Karl: *Ein römisches Kastell in Südmähren*. Sudeta, 2, 1926, s. 88–89.

PERNIČKA, Radko Martin: *Římská stanice na Hradisku u Mušova na jižní Moravě (okres Mikulov)*. Brno 1949 (nepublikovaná disertační práce).

PEŠKAŘ, Ivan: *Nové nálezy z římské stanice u Mušova*. PV, 1959, 1960, s. 170.

6.1.4 Prameny ke kapitole: Římské importy

BENINGER, Eduard–FREISING, Hans: *Die germanischen Bodenfunde in Mähren*. Reichenberg 1933.

EGGERS, Hans Jürgen: *Der römische Import im freien Germanien*. Hamburg 1951.

HOCHMANOVÁ–VÁVROVÁ, Věra: *Nový nález římské pánve na Moravě*. In: SAKAŘ, Vladimír (ed.): *Římské importy. Referáty přednesené na semináři, konaném u příležitosti výstavy Římské nálezy v Čechách*. Praha 1974, s. 12–17, 112.

PERNIČKA, Radko Martin: *Die Keramik der älteren römischen Kaiserzeit in Mähren*. Brno 1966.

PERNIČKA, Radko Martin: *Římskoprovinciální keramika v moravských nálezech*. SPFFBU, E 8, 1963, s. 51–56.

PEŠKAŘ, Ivan: *Fibeln aus der römischen Kaiserzeit in Mähren*. Praha 1972.

SAKAŘ, Vladimír: *Nové možnosti interpretace keramických importů na území Římany neobsazené střední Evropy*. AR, 21, č. 2, 1969, s. 202–216.

SAKAŘ, Vladimír (ed.): *Římské importy. Referáty přednesené na semináři, konaném u příležitosti výstavy Římské nálezy v Čechách*. Praha 1974.

SVOBODA, Bedřich: *Čechy a římské Impérium*. Praha 1948.

SVOBODA, Bedřich: *Destičkovité spony mladší doby císařství římského (K dějinám styků našich zemí s antickým světem)*. PA, 42, 1939–1946, s. 40–70.

TEJRAL, Jaroslav: *K některým problémům římských importů na Moravu*. In: SAKAŘ, Vladimír (ed.): *Římské importy. Referáty přednesené na semináři, konaném u příležitosti výstavy Římské nálezy v Čechách*. Praha 1974, s. 76–93.

TEJRAL, Jaroslav: *K otázce importu bronzových nádob na Moravu ve starší době římské*. PA, 58, č. 1, 1967, s. 81–134.

TEJRAL, Jaroslav: *K otázce postavení Moravy kolem přelomu letopočtu*. PA, 59, č. 2, 1968, s. 488–518.

TEJRAL, Jaroslav: *Markomanské války a otázka římského dovozu na Moravu v období po Kommodově míru*. AR, 22, 1970, s. 389–411.

6.2 Literatura

6.2.1 Bibliografie

BOUZEK, Jan a kol.: *Výběrová bibliografie československé archeologie za rok 1958*. Praha 1961.

OLIVA, Martin: *Acta musei Moraviae. Časopis moravského muzea. Bibliografický rejstřík archeologie*. Zprávy České archeologické společnosti. Supplément 44. Praha 2001, s. 2–21.

PROCHÁZKOVÁ, Pavlína: *Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci. Bibliografický rejstřík archeologie*. Zprávy České archeologické společnosti. Supplément 47. Praha 2002, s. 2–19.

SKLENÁŘ, Karel: *Český časopis historický (1895–1949). Bibliografický rejstřík příspěvků k pravěku, starověku a ranému středověku*. Zprávy České archeologické společnosti. Praha 2005, s. 2–11.

SVOBODA, Karel: *Bibliografie českých a slovenských prací o antice za léta 1901–1950*. Praha 1961.

SVOBODA, Karel: *Bibliografie českých prací o antice za léta 1775–1900*. Praha 1947.

VIDMAN, Ladislav: *Bibliografie řeckých a latinských studií v Československu, za léta 1951–1960*. Praha 1966.

6.2.2 Dějiny bádání

BOUZEK, Jan: *Dějiny klasické archeologie a antického sběratelství v českých zemích.*

In: BOUZEK, Jan a kol.: *Dějiny archeologie II.* 2. vyd. Praha 1984.

BÖHM, Jaroslav: *PhDr. I. L. Červinka.* PA, 44, 1953, s. 389–390.

ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Dějiny Moravy a praehistorická archeologie.* Kroměříž 1897.

DOHNAL, Vít : *Olomoucká archeologie a její proměny.* Olomouc 2008.

DROBERJAR, Eduard: „*Veteres illic Sueborum praedae et nostris e provinciis lixae ac negotiatores reperti...*“ (*Tacitus, Annales II, 62,3*). *K interpretaci římských importů u českých Svěbů v době Marobudově.* In: DROBERJAR, Eduard–CHVOJKA, Ondřej: *Archeologie barbarů* 2006. České Budějovice 2007, s. 41–91.

FILIP, Jan: *Vývoj československé archeologie a podíl archeologických ústavů.* In: KRUMPHANZLOVÁ, Zdeňka: *Vývoj archeologie v Čechách a na Moravě 1919–1968.* Praha 1972, s. 7–10.

FIŠER, Zdeněk–PODBORSKÝ, Vladimír: *Innocenc Ladislav Červinka.* In: Pravěk, edice *Postavy moravské prehistorie.* Nová řada 1. Brno 2004.

HEJNIC, Josef: *Památce akademika Josefa Dobiáše.* LF, 95, 1972, s. 167–174.

HEJNIC, Josef: *Soupis prací akademika Josefa Dobiáše.* LF, 95, 1972, s. 174–180.

HEJNIC, Josef: *Za akademikem Josefem Dobiášem.* ZJKF, 14, 1972, s. 1–9.

KOMORÓCZY, Balázs: *Hradisko (Burgstall) u Mušova ve světle výzkumů v letech 1994–2007.* In: DROBERJAR, Eduard–KOMORÓCZY, Balázs–VACHŮTOVÁ, Dagmar (eds.): *Barbarská sídliště. Chronologické, ekonomické a historické aspekty jejich vývoje ve světle nových archeologických výzkumů.* Brno 2008, s. 391–438.

- KUTNAR, František–MAREK, Jaroslav: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. 3. vyd. Praha 2009.
- KŘÍŽEK, František: *Limitní paralipomena. Mušov, Děvín, Staré Město*. Dačice 1986.
- MÍKOVÁ, Zdeňka: *Akademik Josef Dobiáš*. NL, 37, 1982, s. 157–158.
- NEMEŠKALOVÁ–JIROUDKOVÁ, Zdenka: *Sedmdesát let akademika Josefa Dobiáše*. NL, 13, 1958, s. 125–126.
- NOHEJLOVÁ–PRÁTOVÁ, Emanuela–ŠIMEK, Eduard: *Dvě století vědecké numismatiky v Českých zemích (1771–1971)*. Praha 1971.
- PEŠKAŘ, Ivan: *Doba římského císařství na Moravě*. In: KRUMPHANZLOVÁ, Zdeňka: *Vývoj archeologie v Čechách a na Moravě 1919–1968*. Praha 1972, s. 173–182.
- RYBOVÁ, Alena: *Padesát let bádání o době římské v Čechách*. In: KRUMPHANZLOVÁ, Zdeňka: *Vývoj archeologie v Čechách a na Moravě 1919–1968*. Praha 1972, s. 159–167.
- SAKAŘ, Vladimír: *K vybrané problematice doby římské v Čechách*. In: KRUMPHANZLOVÁ, Zdeňka: *Vývoj archeologie v Čechách a na Moravě 1919–1968*. Praha 1972, s. 168–172.
- SALAČ, Vladimír: *Doba římská–dějiny bádání*. In: SALAČ, Vladimír (ed.): *Archeologie pravěkých Čech 8. Doba římská a stěhování národů*. Praha 2008, s. 12–17.
- SKLENÁŘ, Karel: *Vývoj poznání pravěku a rané doby dějinné v Českých zemích*. In: BOUZEK, Jan a kol.: *Dějiny archeologie II*. 2. vyd. Praha 1984, s. 7–60.
- SKLENÁŘ, Karel: *Vývoj poznání pravěku a rané doby dějinné v Evropě*. In: BOUZEK, Jan a kol.: *Dějiny archeologie I*. 2. vyd. Praha 1983.

TEJRAL, Jaroslav: *Mušov Hradisko*. In: KORDIOVSKÝ, Emil: *Mušov (1276–2000)*. Pasohlávky 2000, s. 143–182.

TEJRAL, Jaroslav: *Pozdní doba římská a stěhování národů na Moravě*. In: KRUMPHANZLOVÁ, Zdeňka: *Vývoj archeologie v Čechách a na Moravě 1919–1968*. Praha 1972, s. 183–196.

VIGNATIOVÁ, Jana: *Přehled vývoje archeologického bádání na Moravě do začátku XX. století*. Zprávy čs. společnosti archeologické při Čs. akademii věd, 17, 1975, sešit 3, s. 93–125.

6.2.3 Slovníky, lexikony a encyklopedie

DROBERJAR, Eduard: *Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě*. Praha 2002.

KURZ, Karel: *Mince starověkého Řecka a Říma. Antická numismatika*. Praha 2006.

KURZ, Karel: *Úvod do antické numismatiky 2, římské mince*. Praha 1998.

PÁNEK, Jaroslav–VOREL, Petr: *Lexikon současných českých historiků*. Praha 1999.

PETRÁŇ, Zdeněk–FRIDRICHOVSKÝ, Jiří: *Encyklopedie římských císařů a císařoven z pohledu jejich mincí*. Praha 2008.

PETRÁŇ, Zdeněk–FRIDRICHOVSKÝ, Jiří: *Mince císařského Říma*. Praha 1993.

SKLENÁŘ, Karel–SKLENÁŘOVÁ, Zuzana: *Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů*. Praha 2005.

7 Seznam použitých zkratek

AR – Archeologické rozhledy

ČČH – Český časopis historický

ČMM – Časopis Matice moravské

ČMZM – Časopis Moravského zemského muzea

ČVSMO – Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci

LF – Listy filologické

MNZ – Moravské numismatické zprávy

NČ – Numismatický časopis

NČČ – Numismatický časopis československý

NL – Numismatické listy

NS – Numismatický sborník

NSČ – Numismatická společnost československá

OP – Obzor praehistorický

PA – Památky archeologické

PV – Přehled výzkumů

SPFFBU – Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity

ZJKF – Zprávy Jednoty klasických filologů

8 Anotace

1. **Os. číslo:** F10751
2. **Obor/komb.:** Archeologie – Historie (AR–HI)
3. **Název práce:** Vývoj bádání o římských památkách na Moravě
4. **Název v angličtině:** Development of research on Roman sights in Moravia
5. **Podnázev:** (1918–1976)
6. **Anotace (krátký popis práce):** Bakalářská práce se zabývá vývojem bádání o římských památkách na Moravě v letech 1918 až 1976. Kdo se jimi v této době zabýval. Co byly hlavní body jejich výzkumu. K jakým závěrům tito badatelé dospěli. Jakým způsobem se vzájemně ovlivňovali ve svých názorech a závěrech. Zhodnocení prací odborníků a jejich přispění ke zkoumané problematice. Práce je rozdělena do tří hlavních částí. První z nich se zabývá vývojem bádání o římských mincích nalezených na Moravě. Další kapitola se věnuje problematice bádání o Mušově–Hradisku. Třetí kapitola přinese přehled vývoje bádání o římských a římsko–provinciálních importech z Moravy.
7. **Klíčová slova:** Archeologie, historie, starověk, Morava, dějiny bádání, římské mince, Mušov–Hradisko, římské importy, doba římská, doba stěhování národů, numismatika, Římská říše.
8. **Anotace v angličtině:** This thesis deals with the development of research on Roman antiquities in Moravia from 1918 to 1976. What kind of experts examined this issue. What were the main points of their research. What conclusions these researchers have shown. How were they influenced each other in their

opinions and conclusions. Evaluation of work of specialists and their contribution towards the examined issues. The work is divided into three main parts. The first one deals with the development of research on Roman coins found in Moravia. Another chapter is dedicated to the exploration of Mušov–Hradisko. The third chapter will outline the development of research on Roman and Roman provincial imports from Moravia.

9. **Anglická klíčová slova:** Archeology, History, Ancient history, Moravia, history research, Roman coins, Mušov–Hradisko, Roman imports, Roman Period, Migration period, numismatics, The Roman Empire.
10. **Přílohy volně vložené:** CD ROM
11. **Přílohy vázané v práci:** mapy, plány, ilustrace
12. **Rozsah práce:** 129 s. (132 475 znaků)
13. **Jazyk práce:** CZ

9 Summary

This thesis deals with the development of research on Roman antiquities in Moravia in the period between 1918 and 1976. Evaluation is mainly devoted to the work of individual researchers and their contribution to the subject.

Since the establishment of the Czechoslovak Republic, when scientific work was restored, there has been a gradual development of research on Roman antiquities in Moravia. In addition to regular reports on the findings of Roman coins, the authors began to address the issue of Mušov–Hradisko and Roman imports. All three categories have gone through a complex process in the development, which I try to explain in this work.

Research on Roman coins was exposed to some fundamental changes. From the initial inventories of coins the first theoretical works began to emerge. In this type of publications, the authors tried to interpret the significance of Roman coins found in Moravia. One theory is trying to interpret the location of business and communication routes from the Roman provinces to areas beyond their borders, based on the circumstances of findings of discovered coins. Another theory focuses on the importance of Roman coins for the Germans, who at the time did not have their own coins. This theory tries to clarify how the coins were used by barbarians. Whether it was considered just a piece of jewelry, or Germans really used coins as legal tender. Other researchers paid attention to the dating functions of Roman coins for the entire history of the Roman period. However, this theory soon disappeared because scientists were able to determine only when the coin was created, but not when it disappeared in the ground.

Development of research on location Mušov–Hradisko evolved significantly between 1918 and 1976, from scientific considerations about the importance of this area to the first professional archaeological researches, and later until the age when its conclusions were outdated and there was need to conduct another research which would clarify unanswered questions. Importance of this drew attention of a wide range of researchers. Most of them only based their research on Anton Gnirs's findings. Some researchers, however, pursued their own interpretation of the importance of Mušov–Hradisko. These scientists include Josef Dobiáš, Libuše Horáková–Jansová, Emanuel Šimek, František Křížek and Josef Skutil.

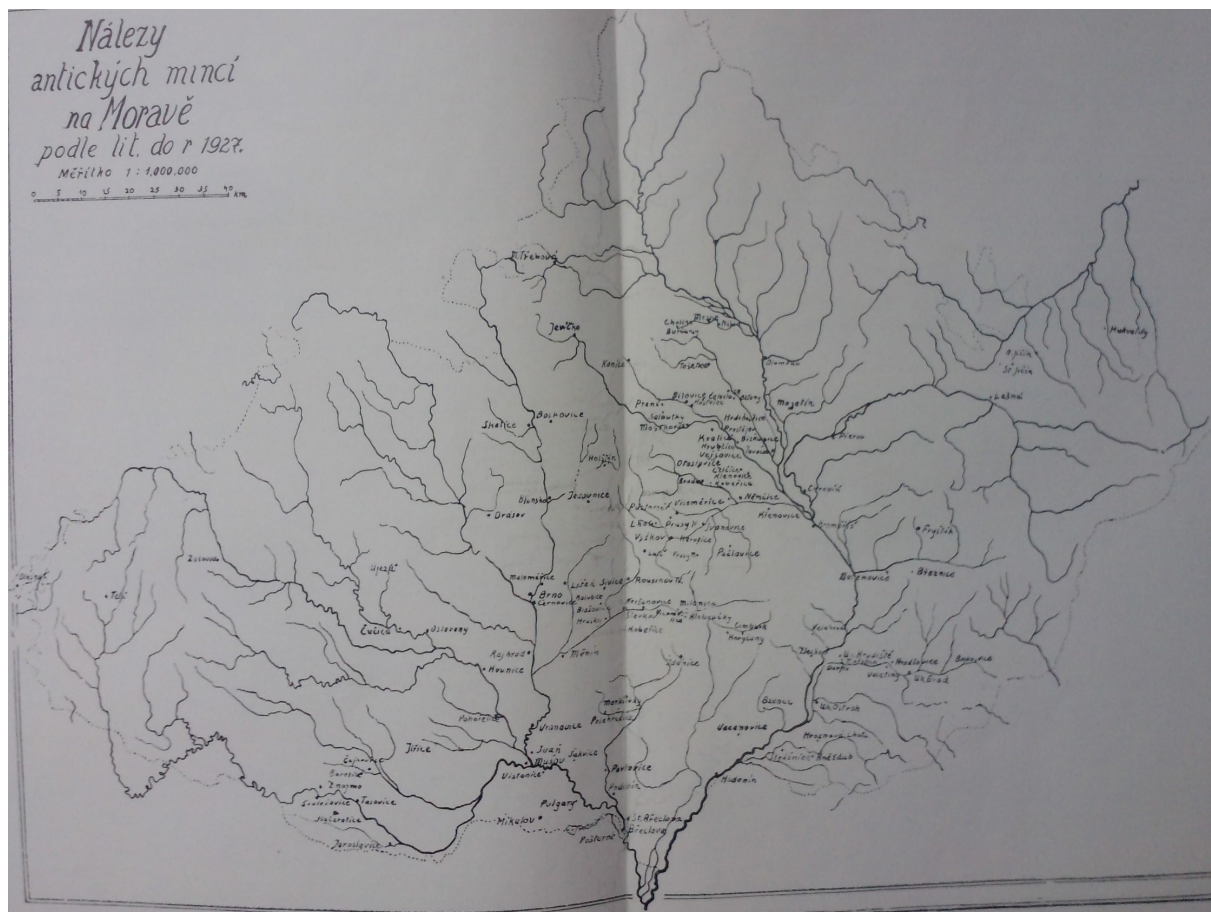
The third chapter concentrates on the development of research on Roman and Roman-provincial imports from Moravia in 1918 and 1976. This area of research began to develop last. Its outcome is associated with the state of the Roman archaeological research in Moravia. For a long time the quality of research was poor and therefore it was not possible to create interpretations of the meaning of found objects. The greatest changes were introduced by Jaroslav Tejral, who dealt with issues of import in the whole of Central Europe. His works signal the end of the historical tendency interpretation of Roman monuments from Moravia. New archaeological take on these subjects is far more connected to the natural history sciences.

In 1976 three large dams were built on the River Thaya in Mušov. Prior to the start of construction work an extensive rescue archaeological research in the area was conducted. The research objective was to save as much archaeological material of great historical and archaeological value as possible from destruction. It was an impulse to restore scientific research on Roman antiquities in Moravia, because, in terms of Roman

monuments, the works and research occurred in the most important sites of Mušov–Hradisko. Research has brought a number of coin and imported item discoveries, which led to the introduction of new theories and interpretations in all areas surveyed in this thesis.

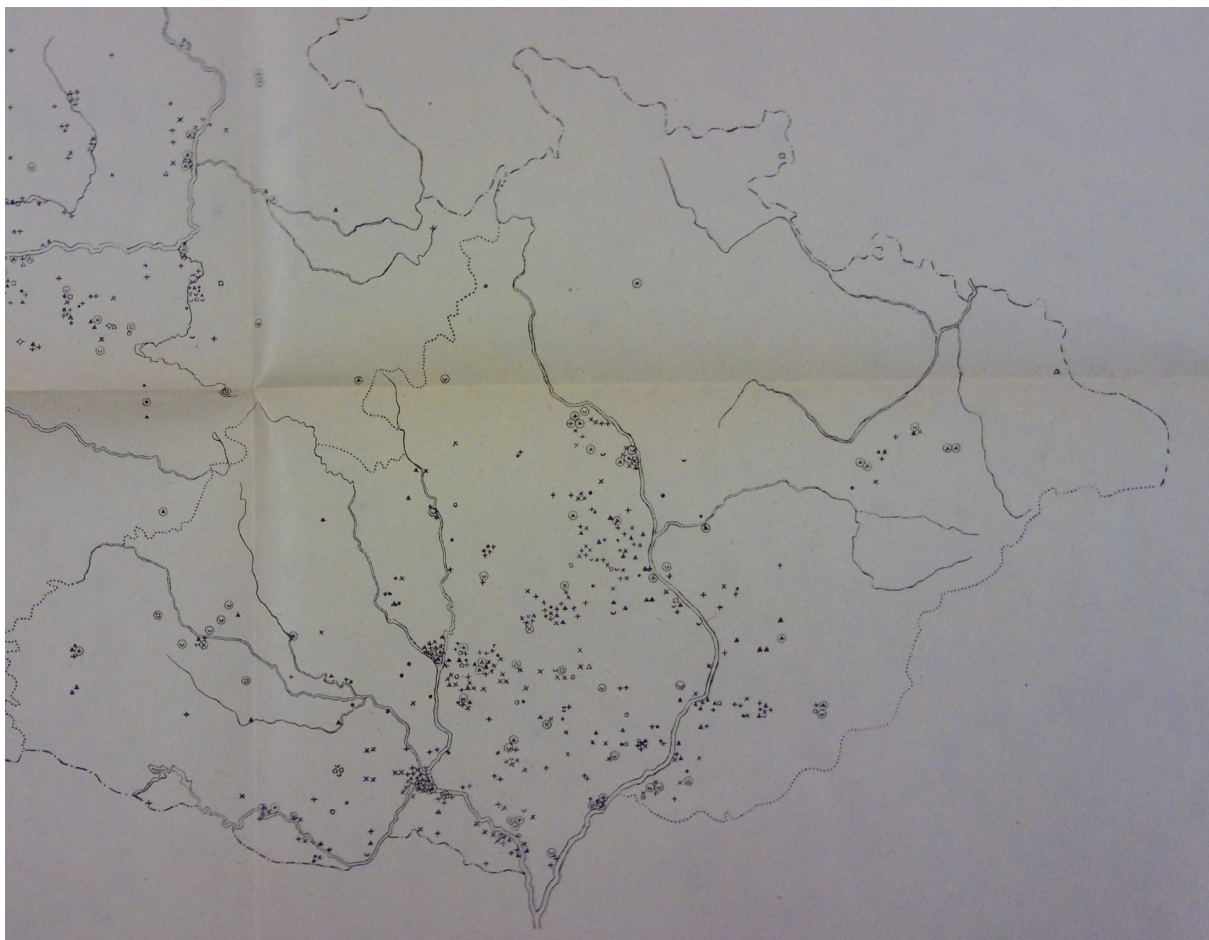
For all three subjects, the results of research have remained in the form of the theory, because it was not possible to explicitly support one of them. This does not mean that the work published in this period did not bring anything new. Their importance lies in the gathering of all available resources and materials on the subject, suggesting several theories, which needed to be reviewed. These tasks were left to the younger generation, who should take care of the interpretation of the findings and their incorporation into the historical framework.

10 Obrazová a mapová příloha

Obr. 1: Mapa Moravy zobrazující lokality, na kterých došlo k nálezům antických mincí do roku 1927.

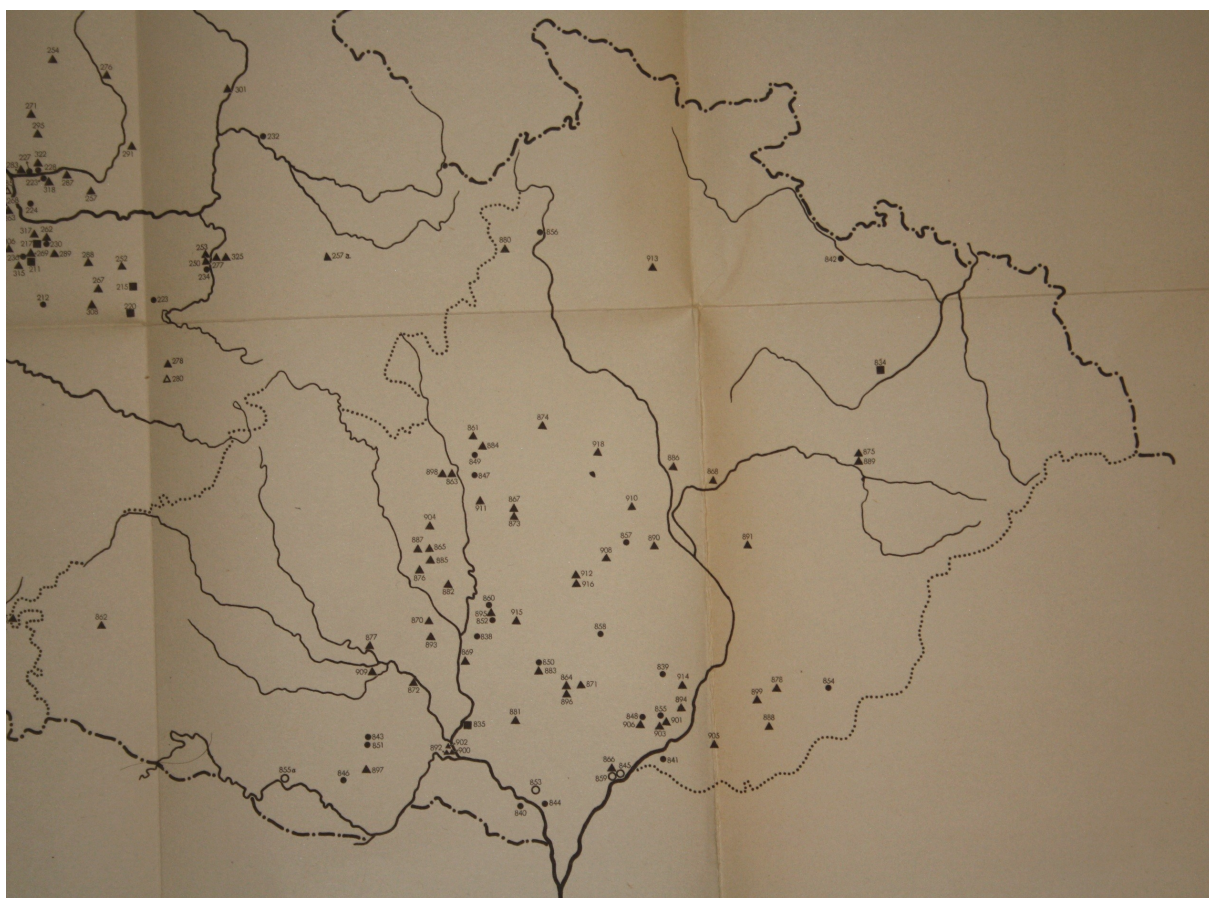
Převzato z: SKUTIL, Josef: *Soupis antických mincí nalezených na Moravě*. Numismatický časopis československý, 3, 1927, s. 171.

Obr. 2: Nová numismatická mapa Moravy, s vyznačenými lokalitami s doloženými nálezy antických mincí, vytvořená Eugenem Pochitonovem.

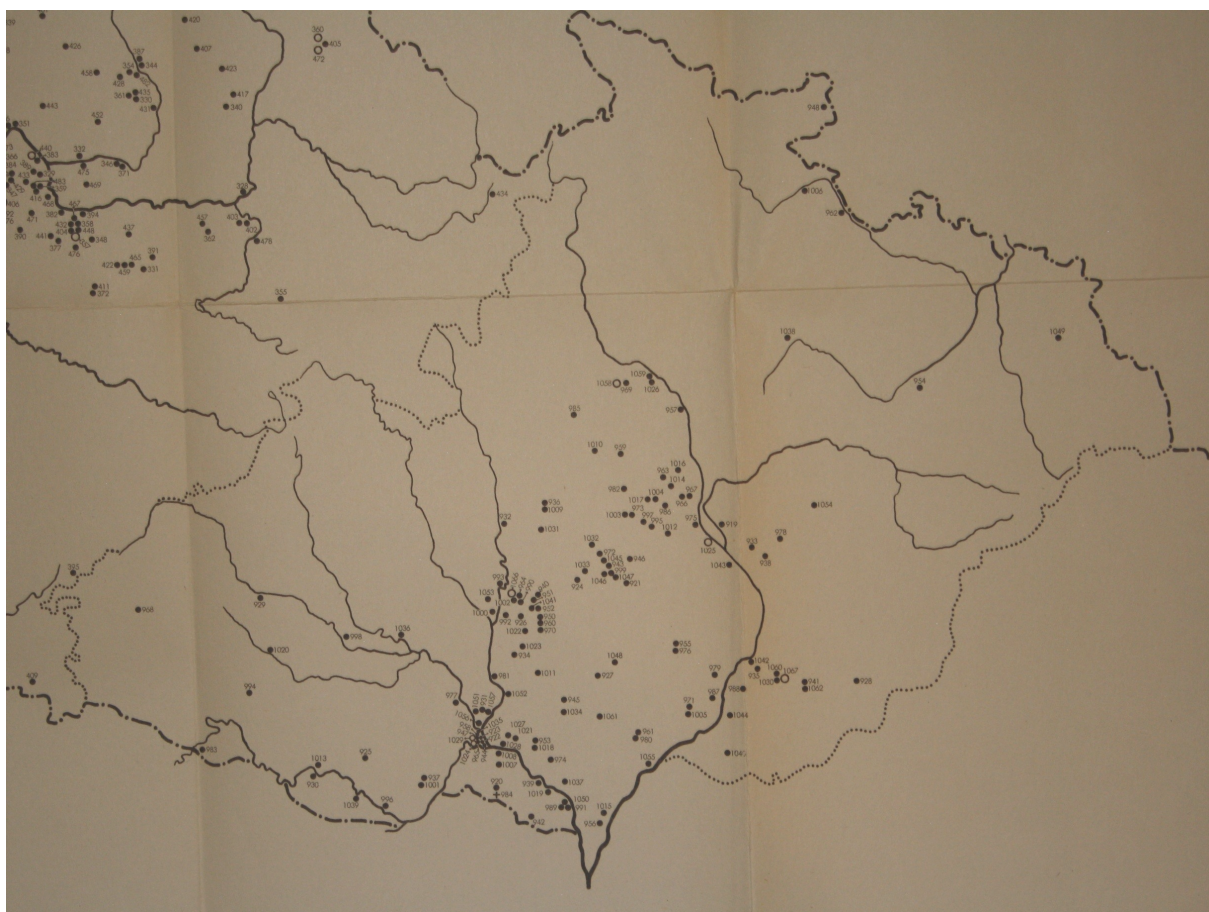
Převzato z: POCHITONOV, Eugen: *Nová mapa nálezů antických mincí v českých zemích.*

Numismatický sborník, 1, 1953, s. 12.

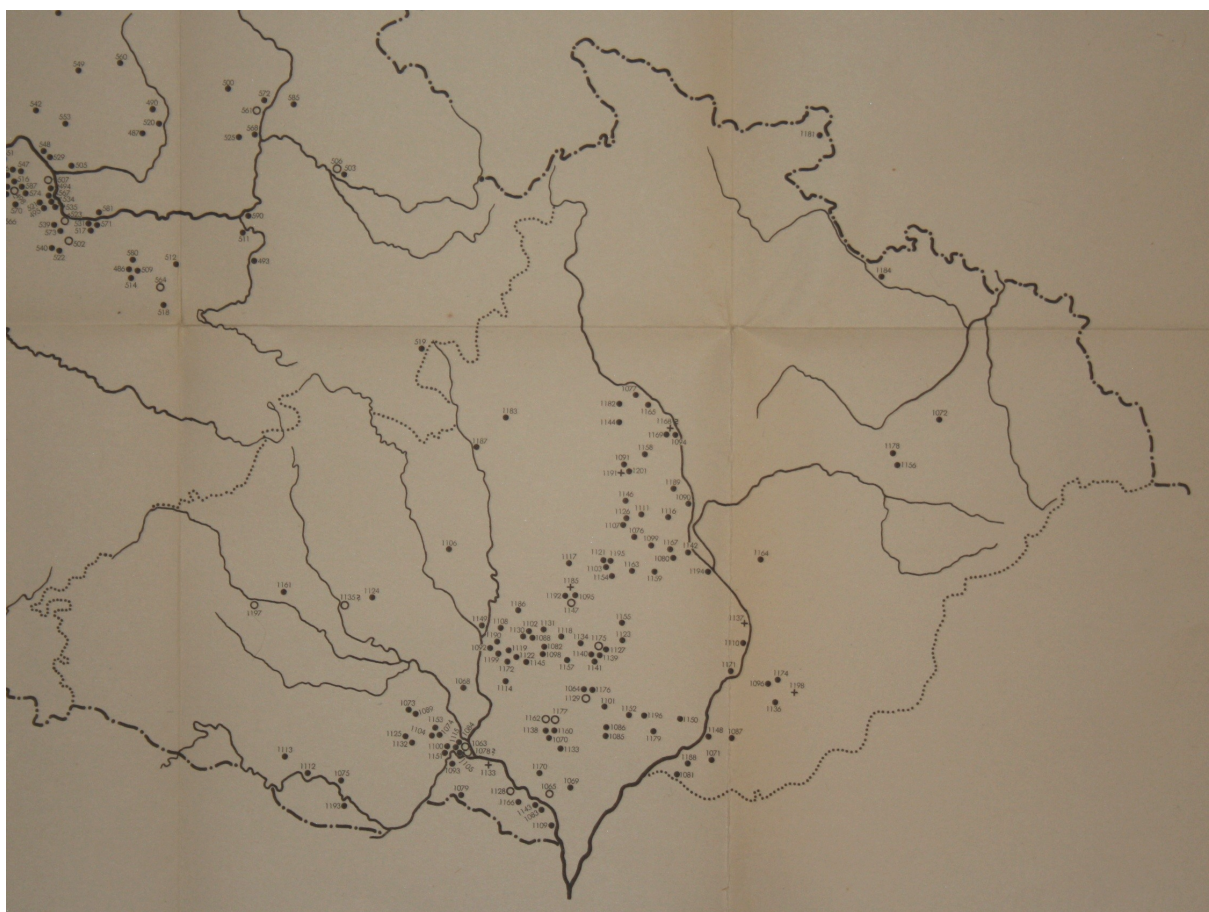
Obr. 3: Nálezy antických mincí na Moravě z 1. století našeho letopočtu.

Převzato z: POCHITONOV, Eugen: *Nálezy antických mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. In: NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela (ed.): *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I*. Praha 1955, s. 87–317.

Obr. 4: Nálezy antických mincí na Moravě z 2. století našeho letopočtu.

Převzato z: POCHITONOV, Eugen: *Nálezy antických mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. In: NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela (ed.): *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I*. Praha 1955, s. 87–317.

Obr. 5: Nálezy antických mincí na Moravě ze 3. století našeho letopočtu.

Převzato z: POCHITONOV, Eugen: *Nálezy antických mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. In: NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela (ed.): *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I*. Praha 1955, s. 87–317.

Obr. 6: Nálezy antických mincí na Moravě ze 4. století našeho letopočtu.

Převzato z: POCHITONOV, Eugen: *Nálezy antických mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. In: NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela (ed.): *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I*. Praha 1955, s. 87–317.

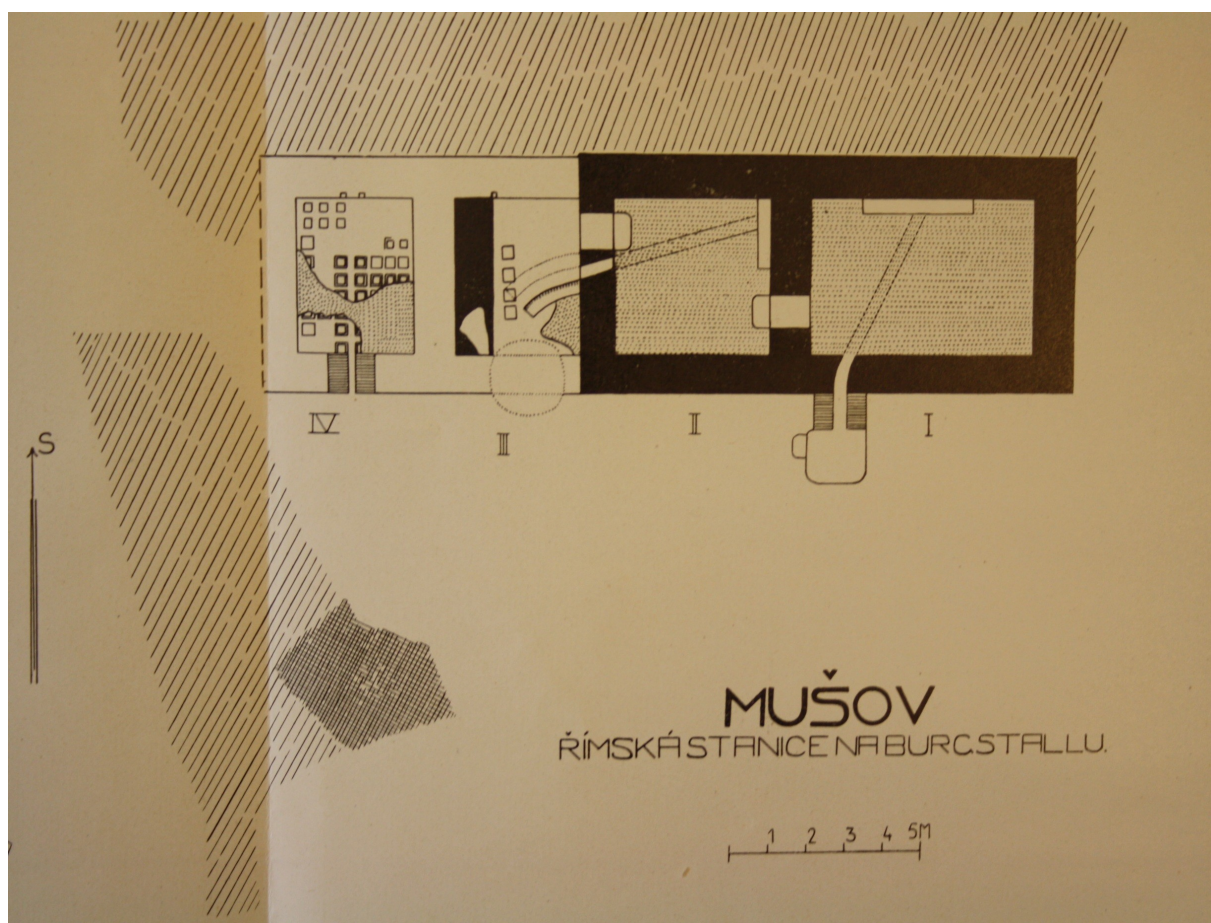
Obr. 7: Nálezy antických mincí na Moravě z 5. až 10. století našeho letopočtu.

Převzato z: POCHITONOV, Eugen: *Nálezy antických mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. In: NOHEJLOVÁ–PRÁTOVÁ, Emanuela (ed.): *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I*. Praha 1955, s. 87–317.

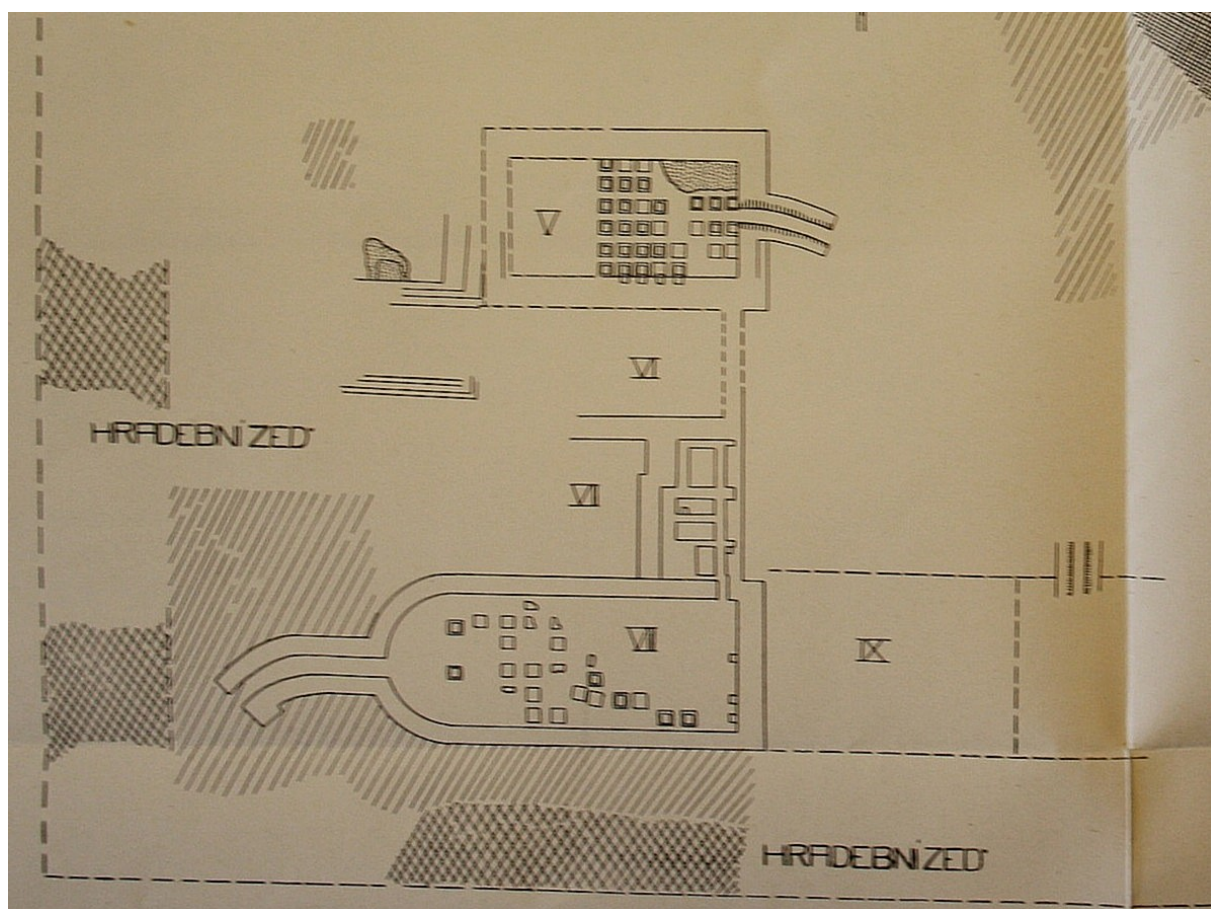
Obr. 8: Římské cihly s kolkem X. legie.

Převzato z: GNIRS, Anton: *Římská stanice na Mušově*. Zprávy Československého státního archeologického ústavu, 2–3, 1929–1930 (1931), s. 22.

Obr. 9: Plán místností 1–4, budovy odkryté při výzkumu Mušova–Hradiska.

Převzato z: GNIRS, Anton: *Římská stanice na Mušově*. Zprávy Československého státního archeologického ústavu, 2–3, 1929–1930 (1931), s. 12.

Obr. 10: Plán místností 5–9, nalezené při výzkumu Mušova–Hradiska.

Převzato z: GNIRS, Anton: *Římská stanice na Mušově*. Zprávy Československého státního archeologického ústavu, 2–3, 1929–1930 (1931), s. 12.